

Lelkipásztor

Evangelikus Lelkeszi Szakfolyóirat

72. évfolyam
1997/10.

TARTALOMJEGYZÉK

MÉCSÉS A TE IGÉD

Görög Tibor: Majd a parton 360

TANULMÁNYOK

Csepregi Márta: Finnugorság és kereszténység..... 361

Frenkl Róbert: Mentálhigiéné és társadalom 362

Frieder Harz: Hogyan szólíthatunk meg hitkérdésekben gyermekeket és fiatalokat?
(fordította: *Sólyom Anikó*)..... 363

KITEKINTÉS

D. Dr. Nagy Gyula: Egyházi világhíradó 371

Gottfried Brakemeier: Hogy mindenkor az Isten dicsőíttessék...” – előadás a
Lutheránus Világszövetség IX. Nagygyűlésén (fordította: *Péter Attila*)..... 377

Szirmai Zoltánné: Helyzetkép a kínai egyházakról és a női szolgálatról 382

FIGYELŐ

Kinczler Irén: Interjú Dr. Harmati Béla püspökkel 384

Pátkai Róbert: Vázlat „Az Evangélikus Egyház a magyarság életében” témához 388

id. Bencze Imre: A reformáció ünnepe 390

Könyvajánló: Utak az emberhez..... 391

FÓRUM

Marschalkó Gyula: Útravaló–Egy szolgálatát kezdő fiatal szolgatársamnak 392

Hernád Tibor: Tükörképek a gyenesi Kapernaum öregek otthonából. 398

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Korányi András–Ittész István: Szentháromság ünnepe utáni 23. vasárnap..... 394

Muntag Andor–Lackerné Puskás Sára: Szentháromság ünnepe utáni 24. vasárnap..... 395

Dr. Szabó Lajos–Bálintné Varsányi Vilma:
Szentháromság ünnepe utáni utolsó előtti vasárnap..... 396

Szabóné Mátra Marianna–Zászkaliczky Péter:
Szentháromság ünnepe utáni utolsó vasárnap 397

Széll Bulcsú: „Aki súlyt szerzett a szélnek” – Reformáció sorozat, 1997 398

Pályázati felhívás

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkészi Szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Felelős szerkesztő: Szabóné Mátrai Marianna, Rózsavölgyi köz 3. Tel:3636-451

A szerkesztés munkájában a szerkesztőbizottság vesz részt.

Kiadja a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel/Fax: 117-1108; 117-547

Felelős kiadó: Tóth-Szóllós Mihály

Készült: a CREA - PRINT gondozásával

Tördelés: ifj. Fülöp Attila

Előfizetési díj: 260,- Ft. fél évre: 1700,- Ft. egy évre: 3400,- Ft. (3.120 Ft.+ 280 Ft. a melléketre)

Külföldi előfizetések:

Szomszédos országokba (postaköltséggel együtt): évi 4.300,- Ft.

Egyéb külföldi országokba: 5.400,Ft. / 38 USD vagy 55 DEM postaköltséggel

A címlapon: a nemescsói úrvacsora terítő. Az Evangélikus Múzeum bocsátotta rendelkezésünkre.

A fotót Molnár Géza készítette

MÉCSÉS TE IGÉD

Majd a parton...

„Amikor a háló megtelik, kivonják a partra, és leülve a jókat edényekbe rakják, a hitványakat pedig kidobják.

Így lesz a világ vége is.” (Máté 13, 48. 49.)

Majd a parton! Mikor leszáll az alkonyat. Fáradt, izzadt halászok kiérnek az egész rakománnyal. Ott lesz a különválogatás. Addig százszor és százszor merül alá a háló, és a hajó alján ott lesznek a csillogó testű pontyok, a nagyszájú csukák, tekerő kigyók, korhadtt fadarabok.

Majd a parton. Lobogó tűz mellett éles szemek válogatják külön a hasznost a haszontalantól.

Majd a parton! Addig Isten sem ítél. Nincs az a szürös tekintetű szekta-prédikátor, aki addig ki tudna maga köré választani tiszta, garantáltan hívő közösséget. Családban, társadalmi csoportokban, gyülekezetekben együtt van az igaz és a hamis.

Minket idegesít ez az „együttes”. Szeretnénk világosan látni. Meg is próbáljuk szortírozni az embereket. Láthatatlan vitrinbe tesszük azt a nagyon keveset, akiket tisztelünk — a többit, a „hitványakat” kiszórjuk. Így tett félre egy lelkész gondolatában egy konfirmandust. Komolytalannak látta. De Isten megszegényíti az ítélkező embert: ezt a konfirmandust Albert Schweitzernek hívták. Majd a parton, kedves lelkész úr, kedves bibliakörös testvérek! De akkor is Isten fog ítélni. S neki egészen más a mércéje, mint nekünk. Valamit, egy keveset elárult erről Jézus Máté 25 végén. Akik a segítségnek, szeretetnek poharát nyújtották oda egy szomjas szájnak, vagy meglátogattak valakit, akivel senki sem törődött —, arra szeretettel tekintenek majd a parton.

Az evangélium, a megbocsátó szeretet vissza tud hívni a jóra. Ez a börtönmisszió drága tapasztalata is. Tartani tud az élet nehézségei között. Egy 91 éves asszonyra emlékezem, aki vidám, derűs öregkorában zongorázott nekünk. Megkérdeztem, mi a titka ennek a derűnek. Ezt mondta: „Mindenki jó volt hozzám!” Az ítélkezésre a legelvadultabb ember is önmegtegyeséssel védekezik. A szeretetre megindul a fény felé.

Nézem a tékozló fiút. Rongyosan, piszkosan, girhesen érkezik haza. Kettőn kétféleképpen fogadják. A báty ítélik: véglegesen lezár és kizár. Az atyai karok pedig átölelik. Ez a csodálatos partot érés. A rongyos fiú mondja — mondja az előre betanult

szöveget - apja oda sem figyel. Nem a szöveg miatt „csókolgatta” (Károli).

Ha már az ítélet és a bűn kérdésénél tartunk, eszembe jut Hamvas Béla meglepő Ramakrisna-idézete: „Vannak keresztyének és brahmahívők, akik a bűnben látják a vallás értelmét. Elfelejtik, hogy a bűntudat a lelkiességnek csupán első és legalacsonyabb lépcsője. Ha örökösen csak azt hajtogatod: bűnös vagyok, akkor az is maradsz örökké. Ezt kell ismételned: nem vagyok rab, Isten gyermeke vagyok.”

Drewermann katolikus professzor mondja el, hogy Zürichben látta Rodin csodás szoborkompozícióját „A pokol kapuját”. Félelmetes örvényléssel zuhannak bele az emberek a pokolba, egymás után. Egyik helyen összeölelkezve egy szerelmespár zuhan együtt a pokolba. S az idegenvezető, aki nekik magyarázta ezt a szobrot, mikor a szerelmespárhoz érkezett, egy rózsát odatett ennek a bukó párnak az ölébe (Farkas József: Szántatok új szántást című könyvéből). Ezt mondta Drewermann: íme itt a különbség. Az egyház kárörömmel nézi a „bűnösök” pokolba zuhanását. („Ugye nem hallgattatok a prédikációinkra!”) Az idegenvezető pedig együttérez és odatesz egy rózsát a zuhanók ölébe. Jézus nem ilyen volt? Az egyház a bűnösök ítélője. Ő pedig a bűnösök barátja.

Mikor Diana hercegnő autóbaleset áldozata lett, egyik lelkészünk így reagált erre: „Hát igen, az erkölcsstelenségnek ez a jutalma!”. Londonban pedig 2 millió ember könnyezve tette le a virágait.

Giertz Bo „Házát kősziklára építette” című könyvében leírja, hogyan néz két lelkész az úrvacsorai oltárhoz közlekedőkre. Az idősebb lelkész így gondolkodott: „Itt jön Vönnéberga János. Hórihorgas, csúf ember vagy és harapós, de Isten alaposan kalapál a szívedben. No lám, ott meg Gusztáv jön! Régen volt itt utoljára. Isten adjon áldott úrvacsorát neked”. A segédlelkész ugyanazokat az embereket látta. Amikor Jánost látta, elsötétült a tekintete. „Nem kellene az ilyet elkergetni? És ez a Gusztáv! Csak a szokás hozta ide!”

Nem hiszem, hogy a kedves, örvendező Istennel kizárólag egyetlen problémája az ítélet, a bűn lenne. Sokkal hangsúlyosabban kellene szólnunk az **irgalomról**.

Majd a parton! Mikor leszáll reánk és az egész világra az alkony. Amikor átölel az irgalom...

Görög Tibor

CSEPREGI MÁRTA

Finnugorság és kereszténység

A finnugor nyelvcsalád legnépesebb tagja a magyar. Nemcsak lélekszámunk, hanem földrajzi elhelyezkedésünk, történelmünk, sokféle hatás alatt kialakult sajátos kultúránk is különleges helyet biztosít számunkra a nyelvrokonok közösségében. Azonos eredetű szavaink, a több ezer évvel ezelőtti együttélés bizonyítékai viszont arra köteleznek, hogy megkülönböztetett figyelemmel kísérjük északabbra és keletebbre élő nyelvrokonaink sorsát. Az alábbiakban a finnugor népek és a kereszténység viszonyát vizsgáljuk meg.

Kelet és Nyugat határán

A magyarokon kívül a finnek és az észtek élnek saját államukban. E három nép a kereszténység nyugati változatával ismerkedett meg, nagyjából azonos időben: a magyarok a X–XI. században, a finnek és az észtek a XII–XIII. században. Északi testvéreink számára a kereszténység az idegen uralmat is jelentette: a kereszties hadjáratok következtében a finn területek a svéd király tulajdonába, Észtföld pedig előbb a német lovagrend fennhatósága alá került, majd a dánok és a svédek osztoztak rajta. A gyakori háborúk, éhínségek és az elnyomatás ellenére megmaradtak ezek a népek, és uraik révén európaiakká is váltak. A XVI. században a Svéd Birodalom alattvalóként a finnek és az észtek is a reformáció lutheri irányzatát követték. E két ország többsége máig is evangélikus. A reformáció hatása felmérhetetlen a finn és az észt történelemben: a bibliafordítások révén kialakul az irodalmi nyelv, megindul a nemzeti nyelvű kultúra fejlődése, s ez később, évszázadok múltán a két ország függetlenségéhez vezet.

A finnek és az észtek a finnugor nyelvcsaládon belül az ún. balti-finn csoportba tartoznak. A keleti és a nyugati kultúrkör határa éppen a balti-finnek területét szeli ketté, e határvonal esetenként az etnikai határokat sem követi. A finneken és az észteken kívül még a lívek tartoznak a nyugati kultúrkörhöz. A lív nyelvet ma már csak mintegy tucatnyi öregember beszéli. A középkor elején még számottevő nép maradékait Lettországbán, néhány tengerparti halászfaluban lehet megtalálni. A keleti balti-finn terület az orosz terjeszkedés útjába esett, így a hittérítők is oroszok voltak. Az észtek délkeleti csoportja, a

szetuk ortodox vallásúak, s ezért kulturálisan is sokban különböznek az észtek többségétől. Ugyanígy a karjalai népet is megosztották a svéd–oros háborúk. Az orosz oldalon lévőköt a pravoszláv misszionáriusok keresztelték meg, a svéd oldalon maradtak pedig gyakorlatilag elfinnesedtek. A kialakult nyelvi, kulturális különbség hagyományörzés területén is megfigyelhető: Ellen Lönnrot a múlt században Orosz-Karjalában találta meg azokat az epikus énekeket, melyeknek alapján összeállította Kalevaláját. Talán az ortodox népi vallásosság keretei között könnyebben fennmaradtak a régi hagyományok, míg a reformáció elindította kulturális fejlődését, nem kedvezett a népi, esetenként pogány hagyományok továbbélésének. Néhány kisebb balti-finn népcsoport, a vepszék, a vótok és az izsórok szintén a keleti kultúrkörhöz tartoznak.

A balti-finnekhöz lazábban kapcsolódó nép, a laplandi Skandinávia északi peremén, négy ország területén él. Mindenhol az államvallást követik, tehát Norvégiában Svédországban és Finnországban evangélikusok, Finnország keleti határán és Oroszországban pedig ortodoxok.

Kereszt és sámándob

A megkeresztelt nép a középkorban még sokáig isteneket imádtak. A finn Mikael Agricola 1551-ben megjelent evangélikus fordításának verses előszavában egy folklorista buzgalmával sorolja fel a finn és a karjalai istenségeket, a föld, az erdő, a szél és a víz gazdáit, a szántóföldek és az istállók védőszellemeit, s mindezt a finn népi verselésnek megfelelő versformában teszi. Agricola jól ismerte a saját népének hagyományait, ezért tudta a megreformált hitet is mélyen a finnek lelkébe gyökereztetni. A kereszténység térítése a finnugor népek esetében is akkor volt sikeres, amikor anyanyelven, az illető nép hagyományait ismerve és arra építve történt. A lappok sem akkor váltak keresztényekké, amikor elégették sámándobjaikat, hanem amikor az anyanyelvükön tudó papokat és tanítókat kaptak. Közülük talán a leghatásosabb Lars Levi Laestadius (1800–1861) működése volt. Laestadius amellett, hogy prédikációival életre ostromozta bűnbánó szunnyadó híveit, sokat tett a lapp nyelvű művelődés fejlesztéséért is. Tudományos igénnyel tanulmányozta a lapp mitológiát, feljegyzéseit Reguly Antal is lemásolta.

amikor északi útján nála vendégeskedett.

Nem véletlen, hogy a keleti rokonaink közül a zürjének (komik) körében volt a leghatásosabb a keresztény térítés. A zürjének apostola, Sztjepan Hrap, aki később a pravoszláv egyház szentjei közé Permi Szent István néven vonult be, a XIV. században zürjénre fordította a Biblia egyes részeit, a görög és a cirill betűk segítségével olyan ábécét szerkesztett, mely alkalmas volt a zürjén nyelv leírására.

Kisebbségben törökök és oroszok között

Permi Szent István említésével a finnugorok egy újabb csoportjához értünk. Az Urál hegység európai oldalán, az északi Jeges tengertől a középső Volga vidékéig nagy terjedésű területen él az a négy nép, melyeknek lélekszáma egyenként meghaladja a félmilliót, s melyeknek az orosz föderáción belül saját köztársaságuk van. Kétféle néven is ismerjük őket. Ün. külső nevükhöz az orosz nyelvű forrásokból annyi negatív élmény kapcsolódik, hogy nem szívesen hallják őket. Éppen ezért az utóbbi időben udvariasságból mindenütt áttértek e népek saját elnevezéseinek használatára. (A külső elnevezést én is csak zárójelben szerepeltetem.) A komik (zürjének) élnek a legészakabbra, déli szomszédaik az udmurtok (töröknyelvűek), a marik (cseremiszek) és a mordvinok. E népek között az orosz hatáson kívül erős török-tatár befolyás alatt is van. Szomszédaik ma is csuvasok, baskok, tatárok. Lakóhelyük előbb a volgai bolgár-török birodalom része volt, majd a XIII. században őket is lefoglalták a mongolok, s a XVI. századig a Kazányi tatár birodalom fennhatósága alatt voltak, míg Oroszország kiépítette terjesztette uralmát a középső Volga vidékére is. Éppen ezért módon ezen a vidéken nemcsak a kereszténység terjedt, hanem az iszlám is, bár az iszlám hatást inkább az orosz pogányok hitvilágában lehet megfigyelni. Mivel a keresztény hitvilágban nem folytattak hittérítő tevékenységet, a pogány hitükhöz ragaszkodó finnugorok gyakran menekültek török vidékre a keresztény térítés elől. Ennek a folyamatnak is a következménye, hogy rokonaink között ma mindenütt kisebbségben élnek.

A keleti finnugorok krisztianizálásának központja a XIII. századtól kezdve Kazány volt. A finnugor népek hatalmas fiait az itteni papneveldében és nemzetiségi iskolákban oktatták, itt dolgozták ki a nyelvek írásrendjét, itt készültek az első bibliafordítások. A kazányi bibliafordítások feladata volt a „másfajtajú” népek oroszosítása, így szerepük nem egyértelműen pozitív. A finnugor népeknek sokféle megkülönböztetésben és elnevezésben volt részük. Az előítéletek nagy része a nyelvhasználatból fakadt. A múlt század végén nagy visszhangot váltott ki egy udmurt falu elleni vérvád-per, amelyet azért állították, hogy a falu pogány szertartásán embert megölt. A bíróság végül felmentette a falut, de az előítéletek továbbra is éltek.

Vallási megújulás kérdőjelekkel

A szovjet hatalom hetven éve ma már a múlté, és abban bízunk, hogy utódaink számára csak a történelem kellemetlen epizódja lesz. Mi még emlékszünk a szovjet korszakból vagy istállóknak használt templomokra, a börtönök vagy elmebetegintézetbe zárt papokra és hívőkre, a kommunizmus műzeumára Leningrád központjában. A totális rendszer elvakult vallásüldözése az oroszokat is sújtotta, de a nem-oroszoknak még anyanyelve, nemzeti

önazonossága is fenyegetve volt. Éppen ezért érthető, hogy a szovjet rendszer összeomlása után, a nemzeti ébredés idején, amikor ismét lehetőség nyílt arra, hogy az emberek természetes transzcendentális igényüket kielégítsék, a finnugorok egy része ezt nem az orosz hitű, pravoszláv templomokban teszi, hanem visszanyúl ősei pogány hitéhez. Az udmurt alkotmány szerint a pogányság a hivatalosan elfogadott vallások egyike, az állami ligetekben rendszeresen tartanak közösségi ünnepeket. A Mari Köztársaság területén is többszáz állami ligetet tartanak számon. Ezek a hagyományok ellenálltak mind a keresztény térítésnek, mind az ateista propagandának. A földművelő népek ünnepei a mezőgazdasági munkákhoz kötődnek, de szorosan kapcsolódnak a keresztény ünnepekhez is. Mind a volgai népeknél, mind a balti-finneknél fontos szerepe van az elhaltak tiszteletének is.

A kilencvenes évek elejétől kezdve lehetővé vált az evangelizáció is. Ezeket elsősorban külföldi protestáns és szabadegyházak, finnek, svédek, amerikaiak szervezték. A Misszió Volga elnevezésű evangelizáció során a Volga-parti nagyvárosokban stadionokban tartottak összejöveteleket, több tízezer embernek hirdette az Igét. A Misszió Urál pedig az európai határokat is átlépte. A rendezvényeket igen gondosan előkészítették, és az utógondozásról sem feledkeztek meg. Mindenhol igyekeztek bevonni a helyi egyházakat is, ökumenikus kapcsolatot kialakítva az egymásról szinte nem is tudó, elszigetelt, apró gyülekezetek között.

Az oroszországi finnugorok evangelizációjában kulcsszerep jutott az inkeri-finneknél. Ez a népcsoport a XVII. századi svéd terjeszkedés nyomán került a Finn-öböl keleti partjára, s ott ragadt akkor is, amikor Nagy Péter cár elfoglalta a területet, és építeni kezdte Szentpétervárat. Szorgalmas földművesek voltak, és minden körülmények között ragaszkodtak lutheránus hitükhöz. Akkor is, amikor ezért a halál járt. A többszöri szétszórattatás után ez a megfogyatkozott nép és egyház a szó szoros értelmében a romjaiból támadt föl, példát mutatva ezzel elkényelmesedett finnországi testvéreinek is. Ma a romok helyén újból templomok állnak, az inkeri egyháznak püspöke, papjai vannak, akikben él a felelősségérzet nyelvrokonai iránt is. Mivel oroszul tudnak, és otthon vannak Oroszországban, ők tudják a leghitelesebben megszólítani polgártársaikat. S a finnugorok, akik az orosz hitet elutasítják, az általuk nagybecsült testvérnép, a finnek vallását bizalommal fogadják. Így jött létre evangélikus gyülekezet a marik fővárosában, Joskar-Olában, amelynek egy finn-észt házaspár a vezetője. A mordvin fővárosban, Szaranszkban már két lutheránus gyülekezet is van, az egyiket az amerikai Missouri szinódus támogatja, a másikat egy finn missziós társaság.

A nyolcvanas évek második felétől újra indult a század elején megszakadt bibliafordító tevékenység is. A stockholmi központú Bibliafordító Intézet helsinki részlege specializálódott a finnugor nyelvekre. Innen irányítják és koordinálják a munkát. A fordítók általában anyanyelvük legjobb ismerői, de teológiai kérdésekben kevésbé tájékozottak. Finn munkatársaik mellett, hogy teológiai segítséget nyújtanak, időközben a nyelvet is igyekeznek elsajátítani. Kezdetben minden a legnagyobb titokban folyt, ha ismerték is egymást a fordítók szakmai fórumokról, nem tudhatták, hogy ugyanazon a munkán dolgoznak. Először az 1995-ös jyvaskyläi Finnugor Kongresszuson léphettek a nyilvánosság elé, amikor a kongresszuson külön szekció foglalkozott a bibliafordí-

tás kérdéseivel. Azóta több konferenciát rendeztek a számukra, ahol megbeszélhették szakmai problémáikat, sőt egy csoportjuk Izraelbe is eljutott, hogy a Biblia világgával a helyszínen ismerkedhessenek.

A bibliafordítások igekeznek minden felekezet igényét kielégíteni, de ez nem mindig sikerül. Az udmurt fordító közben maga is pap lett, és élvezi a pravoszláv egyház bizalmát, a mordvin fordítást viszont nem fogadja el a helyi egyház.

Szibériai rokonaink

Tőlünk legtávolabb, az Urál hegység túloldalán élnek legközelebbi nyelvrokonaink, a manysik (vogulok) és a hantik (osztjákok). Mivel az Ob folyó és mellékfolyói partján telepedtek le, összefoglaló néven obi-ugorokként szokták őket emlegetni. Nagy szétszórtságban mintegy harmincezren népesítik be a félmillió négyzetkilométernyi területet, de rajtuk kívül még több mint egymilliónyan élnek itt, az utóbbi harminc évben bevándorolt ipari munkások. Hagyományosan az obi-ugorok halászattal, vadászattal, rénszarvastartással foglalkoznak, mint a többi észak-szibériai nép, például távoli rokonaink, a nyenyeczek (szamojédok), vagy mint a lappok is. Jómagam legjobban a Szurgut környéki hantik életét ismerem, négyszer jártam közöttük nyelvészeti gyűjtőúton, s néhány hétre osztoztam életükben.

Állandóan a szabad ég alatt élve, a természet erőinek kiszolgáltatva az ember nem mer kockáztatni — ha hite szerint halász- és vadászszerencséje függ attól, hogy jó viszonyban van-e a szellemekkel, melyek benépesítik az erdőt, a vizeket, a felső és az alsó világot, akkor igyekszik a szellemeket nem bosszantani, hanem erkölcsös viselkedéssel, rendszeres áldozatokkal megőrizni ezt a jó viszonyt. Ez a magyarázata annak, hogy a hagyományos kultúrájú hantik máig természethitűek, bár egy alkalommal legnagyobb csodálkozásomra keresztényeknek vallották magukat. Igaz, hogy a házi bálványaik mellé odateszik az ikonokat, ahogy engedelmesen kifüggesztet-

ték a Lenin- és Sztálin-képeket is, amikor az a hit járt. Saját isteneiket az ortodox egyház szentjeivel azonosítják. Szent Miklós Nyikolka istenként a főisten segédje lett, a szülő nők és a születendő gyermekek védőszelme, Kaltes istenasszony pedig ki más, mint Szűz Mária. Amikor oroszul beszélnek a hitükről, akkor a keresztény terminológiát használják. Torum-istent, az Ég-Atyát például a Gospogy 'Úr' szóval illetik, az Ég-Atya legkisebb fiáról, a Világügylező férfiről szólva pedig azt mondják: Iszusz Krisztosz.

A minden élő tisztelete, a természet egyensúlyának megőrzésére való törekvés csodálatot ébreszt a hantik konyságra épülő, ún. civilizált világból érkező vendégekben. Amikor az egyik vadász csónakkészítés szándékával kidöntött egy cirbolyafenyőt, rögtön el is kezdte kiféragni, nehogy a fa azt higgye, hogy hiába döntötték ki mert akkor szomorú lesz. Ha viszont már látszik, hogy csónak lesz belőle, akkor a fa örül, hogy további életében az embert szolgálhatja. Elképzelhetjük, mit érezhetnek az őslakosok, amikor földjükön a kőolajipar nevében értelmetlenül pusztítják az erdőt. A több ezer hektáros tarvágások, az erdőtüzek, a vadak és a halak pusztulása az emberi lelkekre is pusztító hatással van. Az évszázadokon keresztül biztosnak hitt értékek válsága és kilátástalanság a hantik többségét az alkoholizmushoz sodorta. De nemcsak ők, hanem a területen élő ipari munkások, akik a volt Szovjetunió minden sarkára sereglettek ide a magas fizetés reményében, szintén embertelen körülmények között tengetik életüket. Minden napos a bűnözés. Ez a világ is megérett a megváltásra. szél pedig fú. Szurgutban, a korábbi szocialista iparosban most egyszerre három templom épül: ortodox, baptista és muzulmán mecset. A hanti sámán unokája tavaly beiratkozott a tobolszki papi szemináriumba. Anna Nyerkagi nyenyec író nő pedig legújabb regényét egy vallomással kezdte: „A Mennyei Atya rám talált. Amikor én személyes életem véget ért, új élet kezdődött, amikor nek minden percével ezután Ő rendelkezik

Márk evangéliuma karjalai nyelven

Márk evangéliuma cseremisz (mari) nyelven

Mentálhigiéné és társadalom

A fogalmaknak is megvan az önálló élete. Legyen szó a példa kedvéért, de nemcsak azért, a stresszről, vagy a mentálhigiénéről.

A stressz angol szó, magyar jelentése feszültség. De ez legfeljebb rokon értelmű fogalom. A stressz szó lefordíthatatlan. A francia akadémikusok is úgy döntöttek több óras vita után, hogy franciául la stress a megfelelő kifejezés.

Eredetileg a kísérleti orvostudományban született meg a fogalom. *Selye János* következtetett arra — állatkísérletei alapján —, hogy a betegségeket előidéző konkrét okok mellett, ezek keletkezésében a szervezet általános alkalmazkodóképessége, ennek zavara is szerepet játszik. *Hetényi Géza* vegetatív betegségekre vonatkozó teóriája is a különböző kórképek azonos hátterét, mechanizmusát tételezte fel. Bár ezek az elképzelések — értékeik ellenére — nem bizonyultak helytállóknak, a stressz fogalma az orvostudománytól a társadalomtudományok irányába mozogva hihetetlen karriert futott be. Stressz-intézetek, stressz-kutatások alakultak, az orvostudományban gyakorlatilag lefutott ügy, a társadalomban — mind a tudományban, mind a hétköznapokban — jelen van.

Hasonló pályát írt le a mentálhigiéné fogalma. A lelki egészség rokon értelmű kifejezés, mégsem adja teljesen vissza a mentálhigiéné tartalmát. A mentálhigiéné segítő attitűdöt, egyfajta életmódot, életstílust, értékrendet, autonómiát jelent, rokonfogalma a primer prevenció.

Hasonlóan a stresszhez, a mentálhigiéné is az orvostudománytól indulva érkezett el a társadalomhoz. A pszichoszomatikus betegségszemlélet volt a transzmisszió, az a felismerés, hogy a lelki működések zavara okozhat, illetve potenciálhat testi bajokat. Míg a stressz, a feszültség az urbanizált világban sajátosan túlterhelt ember jellemzője, addig a mentálhigiéné a szilárd lelki egészség, mintegy válasz a gondokra, jelzi az utat, amelyen a homo sapiens egészséges maradhat a körülötte rendkívüli módon és rendkívüli sebességgel megváltozott világban.

Mintegy negyedszázada írtam először a testkultúra összefüggésében a mentálhigiénéről. Már akkor azt az egyszerű igazságot választottam a mentálhigiéné jellemzésére, hogy a testi egészség és a viszonylagos anyagi biztonság, jólét még nem jelent az ember számára boldogságot. Persze jobb, ha rendelkezünk ezekkel, de a nálunk fejlettebb országok tapasztalatai a 60–70-es években elezték ezt a gondot. Főleg a háború után született nemzedékeknél, akik már nem voltak éhesek, de nem voltak boldogok sem, mert nem voltak stabil ideáljaik, értékeik, céljaik, és ezért nem tudtak mit kezdeni magukkal.

A magyar társadalmat a XX. században úgy is szemlélhetjük, mint annak a kísérletnek az alanyát, amely azt vizsgálja hogyan birkózik meg egy nép, annak csoportjai és egyénei a lelki egészséget nemcsak fenyegető, hanem állandóan túlterhelő történelmi, társadalmi, politikai, gazdasági kihívásokkal. Ebben az egyetemes összefüggésben valójában elismeréssel kell szólni a magyar nép mentálhigiéné helyzetéről — arról, hogy nem még rosszabb a kép —, elsősorban a közösségi és egyéni túlélési stratégiákról, amelyek legújabb hullámát a 90-es években észlelhetjük.

Nem vagyok büszke tévedéseimre. Úgy véltem, hogy a rendszerváltozás gyorsan és jelentősen — kedvező

irányban — fogja befolyásolni testi-lelki egészségünket. Sajnos a változással járó negatív trendek — főként a létbizonytalanság és a szegényedés — erősebbnek bizonyultak, mint a szabadság és igazság érvényesülése a társadalomban. Az is kiderült, hogy az egyéni és társadalmi mentálhigiéné, az egyéni értékrend és a közgondolkodás igen szorosan összefüggnek. Ezek a kölcsönhatások nálunk igen kedvezőtlenek, főként az értékválságot markánsan jelző két túlélő negatív szocializáció miatt. Társadalmunk és annak tagjai erőteljesen szocializálódtak a *hazugságra* és a *devianciákra*.

A hazugságra szocializálás nemcsak az elmúlt negyven év, a létező szocializmus vívmánya, bár ebben a korszakban jelentősen erősödött. De mélyen gyökerezik a korábbi magyar történelemben is. Jellemző, hogy az új egészségügyi törvényi betegjogi fejezete milyen ellenállásba ütközik. Azért is, mert nálunk nem szokás, nem természetes a beteget a valós helyzetről tájékoztatni. Ráadásul a betegek jelentős része adott esetben valóban nem bírja el az igazságot, megszokta, hogy hazudnak neki, lássa szebbnek az életet, mint amilyen.

Ebből is adódik a devianciákra szocializáltság, ami a kvázi egészségesek devianciák iránti empathiájában is megnyilvánul, amiért nehéz hatékonyan fellépni a szenvedélybetegségek ellen. Nálunk az ittasan halálos gázolást elkövető esetében nem a megfelelő büntetés kiszabása a természetes reflex, hanem az, hogyan lehetne akár a véralkohol vizsgálat eredményének a meghamisításával „segíteni” a vétkest, hiszen áldozata számára már nincs segítség.

Jobb stratégiákra lenne szükségünk, hogy megfordítsuk a nép egészségét veszélyeztető trendeket, melyek mélyén ott rejlik a lelki egészség zavara, de sajátosan nehezítik ezt az új ártalmak, melyek a pénz mindenek feletti érték voltára vezethetők vissza, és társadalmi méretekben leginkább a korrupció fogalmával, annak minden formájára gondolva, érhetők tetten. Meghökkenítő, hogy egy materialista–ateista korszak nem tudott olyan rombolást elérni az értékrendben, mint az eszmei szabadságot meghirdető demokratikus idők. Mert nincs egy általános elfogadott értékminimum, nincsenek meg az öngondoskodásnak sem a szubjektív — autonómia —, sem az objektív — életstandard — feltételei.

Emberi magatartást befolyásolni, szabályozni, korlátozni törvényekkel igen nehéz. A társadalom védelmében természetesen szükség van a törvényekre, a korlátokra. De pozitív értelemben csaknem lehetetlen ezen az úton az érték közvetítés, bármennyire van a jogalkotásnak ilyen filozófiája, inkább illúziója.

A mentálhigiéné mozgalom ki kell lépjen az egészségügyből, el kell érje a társadalmat, hogy a segítő gondolkodás és tevékenység gyakorlattá váljon. Mindnyájan segítségére szorulunk. Nehéz élethelyzetekben, konfliktusokban, sikereken és kudarcokban. A krízishelyzetbe került ember sorsa azon múlhat: kap-e támogatást. A mentálhigiéné célja, hogy senki ne maradjon egyedül bajában, ne legyen magányos. Ma én igénylem a segítséget, holnap én tudok odaállni a bajbajutott mellé. Ezért sem az orvostudomány, különösen nem a pszichiátria ága a mentálhigiéné, szakmai tartalma szűken véve az önismeretre és a segítő technikákra, tágabban a primer prevenció egészére, különösen a szenvedélybetegségekkel

kapcsolatos ismeretekre terjed ki. Az egyéni tevékenységet is elősegíti az epidemiológiai szemlélet, mely a prevencióis törekvések populációs hatásait képes elemezni, prognosztizálni.

Mentálhigiéné és társadalom konkrét találkozási területeiről van szó. *A híd a primer prevenció.* A társadalom számára a mentálhigiéné mozgalom a legteljesebb értelmű prevenciót, testi–lelki bajok megelőzését ígéri, az egészségi állapotot fenyegető, a társadalomban rejlő kockázati tényezők visszaszorítása révén. Így válik érthetővé, hogy bár az egészségügy hátteret, szakmai tartalmat kell adjon a prevenciónak, a mentálhigiénének, de a dolgok a társadalomban dőlnek el. Ezért kell a szellemi és az anyagi energiákat ott összpontosítani, kilépve az egészségügyből.

Az *egészségügynek* meg lenne a tennivalója a saját területén, az orvos-egészségügyi munkatársak mentálhigiéné magatartásának az átforgalmazásában. Szerecsés medikus, tanulmányai során találkozik olyan emberarcú oktatóval, akitől a szorosan vett szomatikus orvosi ismereteken túl megtanulhatja, hogy nemcsak a betegséget, hanem a beteg embert kell gyógyítani. Minden ember önálló világ, lelki alkatával, környezetével. Az, hogy az orvosi mesterség tudományos alapot kapott, sőt betört a csúcstechnológia, mindez rendkívüli felkészültséget kíván, nem változtatott azon, hogy az orvos barát, szülő, lelkigondozó... is kell legyen a beteg számára, hogy a lelki tényezők meghatározóak a gyógyulásban.

Mentálhigiéné és társadalom első nagy közös területe — kilépve az egészségügyből — az *iskolarendszer, a pedagógia*. Rendkívül fontos a pedagógusok mentálhigiéné képzettsége, így ismerhetik fel a különbséget a „rossz gyerek” és a krízishelyzetben lévő gyerek között, és így tudnak segíteni például a szülők válása miatt válságba került diáknak, megelőzve a későbbi összeomlásokat.

Testkultúra és mentálhigiéné egyik természetes találkozási pontja az iskola, a *serdülőkorú humán szocializáció*. A sport nem csak azért, és talán elsősorban nem azért a nevelés nélkülözhetetlen része, mert a növekedés, és nagy biológiai folyamatai igénylik a rendszeres testedzést, hanem mert a sport a személyiségfejlesztés adekvát eszköze ebben az életkorban. A sportbeli visszajelentés hiteles a fiatalok számára, a sportban megtanulják a kudarc- és sikertűrést, a konfliktuskezelést, a másik megbecsülését, az ítéletalkotás felelősségét.

Életünk ellentmondásait jelzi, hogy a testedzés fontosságát felismerő oktatási kormányzat korábbi döntése nyomán kialakult gyakorlat, a heti három testnevelési óra, az egyébként pozitív törekvésű Nemzeti Alaptanterv révén veszélybe került. Igaz, van mód a három óra megtartására, de feltehető, hogy a terület gyengébb pozíciói miatt az esetek többségében visszalépnek majd a heti két órához. Alapprobléma lévén, a társadalom testi–lelki inaktivitása nagyobb gond, mint talán vélénk, a konkrét csökkenésen túl, a negatív üzenet miatt is, melyet hordoz.

Méginkább fájdalmas, hogy éppen a pesti orvosegyetemen került ki a képzési rendből a testnevelés, vált fakultatív tárgyá, és ahogy várható volt, legfeljebb a hallgatók egyharmada él a meglévő testedzési lehetőségekkel. Boldogabb időkben magam is a teljes autonómia, a szabad választás híve vagyok a kultúra, a testkultúra területén is, de a mai átmenetben sajátos a felelősségünk, illetve az egyetemi vezetők felelőssége az értékmérésben.

Mentálhigiéné és társadalom nagy találkozási területe az *egyházi élet*. Bizonyos, hogy az egyházak leépülése is

benne van népegészségügyi gondjainkban. Ahogy a társadalomban nem volt érték a lelki egészség, az egyházi szolgálatban elszürkült a testi egészség értéke. Pedig a Szentírás szerint testünk a Szentlélek temploma. Sajátos gond az egyházak elmaradása a modern teológiai gondolkodás területén. Ennek tünete a széleskörű idegenkedés a *pszichológiától*. A társadalom lelki egészsége számára is lényeges az egyházak megerősödése, korszerűsödése. Ismeretes, hogy a megtérésen alapuló életútlás vezet ki a legtartósabban a szenvedélybetegségek rabságából.

Lehet, sokak számára meglepő, mégis, mentálhigiéné és társadalom — legalábbis itt és most — talán legfontosabb kapcsolódási területe a *politika*. Gondjainkban jelentős tényező a politikai elitől várt minta hiánya, nem megfelelő volta. Soha nem mindegy természetesen, hogy milyen ideológiát képvisel egy politikus, milyen pártszimpátiák meghatározóak aktuálisan, mentálhigiéné szempontból mégis mindegy, vagy legalábbis mindegy kell legyen. Ami a viselkedéskultúrát, az etikai normákat, a személyiségek általi kisugárzást, értékközvetítést illeti. Sajnos ma még olyan alapvető megtartó esz köhéziós tényező is, mint a hazaszeretet, a nemzethez, a közösséghez tartozás is a napi politikai harcok eszközévé válik. Tetszik vagy nem, a politika mindig mintát ad. Ma nálunk ez, az etikai minimum hiányát jelző ügyek miatt igen negatív. Ehhez a romboló hatáshoz járul a pozitív törekvések ellenére még mindig nem elég hatékony kisebbségvédelem, gondolva itt elsősorban a legjelentősebb kisebbség, a gyermekek védelmére. Közhely, hogy a felnőttkori mentálhigiéné válságok mélysége a gyermekkorig vezet vissza.

Mentálhigiéné és politika kapcsolatrendszerének fontosságából evidensen következik *mentálhigiéné és a média találkozási pontja*. Hiszen mindaz, ami a politika hatásánál fogható fel, a médián keresztül jön át a társadalomba.

A mentálhigiéné természeténél fogva a tényfeltárás, a igazság oldalán áll. Szó sincs tehát a média valamilyen „pozitív” manipulációjáról. Az *igazságra szocializálás mentális egészség útja egyén és társadalom számára*. De ez igényli a médiától az értékközvetítést. A pozitív minták, tehervállaló, autonóm életvezetés hosszú távú értelmének bemutatását. Valamennyire érthető, hogy egy sematikus hamis korszak után a média bulvárosodott, saját megítélését is kereste tobzódva a negatívumokban, rossz hírekben. Talán a mentálhigiéné mozgalom segíthet is a médiának önmaga és az egyensúly megtalálásában.

Végül, érintettségem okán nyilván némi elfogultsággal, az *egészségbiztosító* kockázatkezelő pályázati rendszeréről illetve ennek parlament általi megszüntetéséről három éve működés után.

Nem kétséges, hogy a mentálhigiéné és társadalom összefüggésben vázolt feladatok megoldása egyik útja pályázati rendszer. Ennek révén mozgósíthatók az egészségügy és a civil társadalom erői a bajok orvoslására. Ma három év is sok biztatót mutatott arra nézve, hogy nálunk járható ez az út, öt–tíz év alatt mérhető eredménnyel számolhatunk. Reméljük, a csak átmeneti megszüntetés csupán azt jelezte, hogy a folyamat ellentmondásos, a nemzeti politika érdekei a hosszú távú érdekek ellen is hathatnak.

Az írástudók felelőssége, hogy a társadalom, ha él akar, ismerje a megújulás útját. Ami már elválik a társadalomtól, mert társadalmi konszenzus által elfogadott egyetemes értékekre épít.

Frenki Róbert

Hogyan szólíthatunk meg hitkérdésekben gyermeket és fiatalokat?*

Hogyan kelthetjük föl a gyermekek és fiatalok érdeklődését a keresztény hit tartalma iránt? Mi módon szólíthatjuk meg őket? Ez gyakorlati kérdés, amely javaslatokra utal arra vonatkozóan, hogy mit lehet tenni konkrétan a tanításban. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy ez a kérdés bizonyos feltételekből indul ki. Egyrészt, hogy a tanításban ne csak a vallásról szóló információkról legyen szó, ne távolságtartó, semleges tudásátadásról a keresztény hit kérdéseivel kapcsolatban. A gyermekek és fiatalok megszólítása hitkérdésekben sokkal inkább azt jelenti, hogy megéreztetünk valamit abból, hogyan kötik emberek az életüket ehhez a hithez, hogyan vallják meg ezt a hitet egész lényükben. Annak természetesen nyitva kell maradnia, hogy a gyermekek és fiatalok maguk is vallják-e majd ezt a hitet. De mindenestre meg kellene éreztetniük, hogy a keresztény hit az egész embert érinti¹. Másrészt ez a kérdés a gyermekek és fiatalok iránti nagy érdeklődést jelzi. A keresztény hit tartalma mellett fontosvá válik, milyen visszhangra talál ez a tanulónál, hogyan jelenhetnek meg előttük megvilágosítón, elfogadhatóan, meggyőzően, segítségként és saját életük számára fontosként. Így az előtt a kérdés előtt állunk, hogyan reagálnak eddig a gyermekek és fiatalok a keresztény hit kínálatára, általában milyen tapasztalatokra tesznek szert vele kapcsolatban. Németországi közvéleménykutatások és vizsgálatok differenciált képet adnak az ottani helyzetről.

Mit jelent a gyermekek és a fiatalok számára a vallás?

Az egyik oldalon némi hiányosság mutatkozik². A bibliai történetek, énekek és imádságok ismerete a legutóbbi évtizedben jelentősen csökkent. Amit hittanórák szövegében tanítottak, nyilvánvalóan gyorsan feledésbe merül. Ennek okát a fiatalok maguk adják meg: Ami a családban áll, az régimódi, és semmi köze az életükhöz. A fiatalok a templomból a templomi alkalmakat is alig látogatják. A fiatalok jelenléte az istentiszteleteken ritkaságnak számít. Az Istenre vonatkozó kérdés általában nagy távolságtartást eredményez. Világos válaszok helyett csak diffúz feltételezéseket hallani tőlük: Hiszen senki sem tud biztosan Istenről. Mások Isten – teljesen Feuerbach szellemében – egy felsőbb lény iránti saját szükségletek és vágyak termékének tekintik. Ehhez járul, hogy sok gyermek és fiatal alig megszólítható egzisztenciális kérdésekkel kapcsolatban. Inkább hanyag és felülbrendű kortárs benyomását akarják kelteni a másikkal. Itt gyakran nincs helye a saját egzisztencia határait érintő kérdéseknek, a saját gyámoltalanság belátásának, és az Istenre utaltságnak. Van-e még egyáltalán

ilyen irányú jelenségek mellett esélye a hitoktatásnak arra, hogy gyermekeket és fiatalokat a keresztény hittel megszólítson és náluk rezonanciára találjon?

De vannak más tapasztalatok is. A keresztény hagyománnyal való ilyen távolságtartó beállítottság ellenére bámulatos érdeklődés érezhető vallási kérdések iránt. Ez azonban nem annyira az egyházi kínálatra vonatkozik, hanem a vallásos áramlatok sokszínűségére. Példa erre az a kérdés, mi jön a halál után. A hit a halál utáni életben széles körben elterjedt. De Jézus Krisztus feltámadásáról szinte egyáltalán nincs szó. A korábbi generációkkal ellentétben ma a gyermekek és fiatalok vallási vélemények és kifejezőmódok sokszínűségével találkoznak, a vallási lehetőségek piacával. Ebből választják ki, amit használni tudnak, ami véleményük szerint az életükhöz illik, ami látszólag a leginkább ad választ kérdéseikre. Ezeknek a megfigyeléseknek az alapján tehát a gyermekek és fiatalok mégis megszólíthatóak vallási kérdésekkel. De alávetik a vallási kínálatot annak a vizsgálatnak, hogy az életükhöz illik-e, hogy kapnak-e általa valamit, ami most továbbsegíti őket, amivel most kezdeni tudnak valamit. Gyermekek és fiatalok így ma is elfogadhatják a keresztény hitet, de egy feltétellel: Úgy kell közel vinni hozzájuk a hitet, mint valamit, ami az életükhöz illik. Németország nyugati felében még a lakosság kb. fele hisz Istenben, bár a legkülönbözőbb vallási elképzelésekkel. Megszólíthatóak a Biblia Istenével kapcsolatban is, ha sikerül kérdéseiket és kétségeiket elfogadni, és olyan képekhez segíteni őket Istenről, amit életük számára segítségként tapasztalnak meg. Újabb közvéleménykutatás szerint meglepően nagy az érdeklődés az életet kísérő kazuálék iránt. A fiatal felnőttek kétharmada van a keresztség, konfirmáció és egyházi házasságkötés mellett. Nyilvánvalóan éreznek itt valamit az egyház kínálatában, ami megfelel szükségleteiknek. És ilyen istentiszteleteken bizonyára más egyházi rendezvényeknél jobban lehet beszélni a résztvevők kérdéseiről, az Istennel való kapcsolat egészen közvetlenül értelmezhető az ő élethelyzetükre.

Következmények az iskolai hittan tanítás számára

Mit jelent ez a hittanítás számára? Ne csak panaszkodjunk a keresztény hagyományok egyre tűnő ismeretéről, és ne vessük a gyermekek és fiatalok szemére hiányos érdeklődésüket a keresztény hit tartalma iránt! Sem ne próbáljuk meg legalább a kicsiket addig "tömni" a keresztény hagyományokkal, amíg úgy tűnik, készek követni minket. Sokkal inkább mutassuk meg a gyermekeknek és fiataloknak ahányszor csak lehet, hogy a keresztény hitnek sok köze van az élethez, és az ő életük

számára is segítség lehet. Segítenünk kellene nekik, hogy a keresztény hitet válaszként éljék meg arra, ami őket foglalkoztatja. Hogyan mutathatjuk meg nekik, hogy a hit a modern ember számára is nélkülözhetetlen segítség lehet? A fiatalok által gyakran feltett kérdést: "Mi hasznom nekem ebből?" ne tegyük félre mint egy puszta felszínes kérdést, hanem próbáljuk meg a keresztény hitet mint választ erre a kérdésre megközelíthetővé tenni.

A tanítás ezáltal bizonyára nehezebb lesz. Korábban a gyermekek és fiatalok alapvető készségével lehetett számolni a keresztény tartalommal való foglalkozásnál, még mielőtt felismerték volna, mit hoz ez a saját életük számára. Ki lehetett bontani a hittartalmakat saját szisztémájuk szerint, és végül feltenni a kérdést, mit vihet belőle az ember magával a saját élete számára. Ezt az utolsó kérdést még későbbre is lehetett tolni: "Később majd felfedezitek, mit jelent ez az életek számára!" De ma ezt a kérdést már nem lehet a szélre tolni. Ma kezdetől meghatározó kell legyen. Órára való készülésünk elejétől az a kérdés vezéreljen minket: Mi köze van a keresztény hit tartalmának, amit meg szeretnék tanítani, a gyermekek és fiatalok életéhez, akik az osztályteremben ülnek. A témák kiválasztásától a tanítás alakításának részletkérdéséig ezért a következő kérdések kellene, hogy irányadók legyenek.

- Mit vihetnének magukkal a diákjaim a témával való foglalkozásunkról a saját életük számára?
- Mennyiben segíthetné ez a történet, ez a tartalom a gyermekeket és fiatalokat, hogy saját életüket a hit felől jobban megértsék?
- Hogyan ismerhetnek meg itt a gyermekek és fiatalok egy olyan keresztény hitet, amely az életükhöz illik?
- Mi segíthetné a gyermekeket és fiatalokat abban, hogy elfogadják ezt a hitet?
- Hogyan találhatnak jó megközelítést hozzá?

Ezek a kérdések a tananyagot kezdettől úgy világítják meg, hogy mit jelenthet az a gyermekeknek és fiataloknak az ő élethelyzetükben. Fontosabb lesz, mint a tananyag maga, hogy mit nyernek vele a tanulók. Egy bibliai történet pl. azért lehet érdekes a gyermekeknek, mert benne emberek megszabadulnak levertségüktől, és Isten ígérete által újra örömet találnak az életükben. Ezt kell felfedezni a történetben. Ez a célja a szöveggel való foglalkozásnak.

A tanulók már nem csak tartalmakat kapnak, hanem egy olyan útra visszük őket, amelyen megtehetik saját felfedezéseiket a keresztény tartalmakkal kapcsolatban. Ennek az útnak a kezdetén olyan keresztény hagyományanyaggal való találkozás áll, amelyben már feltűnik, hogy a mi életünkhöz is köze van, mondjuk ha egy bibliai történet elmondásakor a gyermek a főszereplőkben felismerheti magát. És azután szükségük van a gyermekeknek és fiataloknak arra, hogy önállóan foglalkozzanak ezzel a tartalommal, kérdéseket fogalmazhassanak meg és kétségeiket is kifejezhessék. Időre van szükségük és ösztönzésre, hogy kifejezésre juttassák azt, ami megszólította és megérintette őket, hogy megtalálják és kifejezzék saját véleményüket a felkínált témáról és kipróbálják, hogy ez a tartalom valóban az ő életükhöz illik-e.

Az óratervezésnek és -vezetésnek ez az útja mindig

kockázatot is rejt magában: Sikerült-e a készüléskor valóban olyan aspektusokat előtérbe állítani, és olyan örömetet kínálni, ami a gyermekek és fiatalok kérdéseinek, érdeklődésének megfelel? Hiszen ami a tanulókat valóban megszólítja, amit a tartalommal való találkozás belőlük kivált, az nincs a kezünkben. A tartalom pusztán közvetítése esetén az önálló elsajátításnak ez a folyamata figyelmen kívül marad. Itt azonban központi jelentőséget kap. Mi segít abban, hogy ez a rizikó minél kisebb legyen? A válasz így hangzik: Minden, ami ahhoz jár hozzá, hogy készüléskor a gyermekek és fiatalok felgondolkodjunk, hogy a tartalmakat az ő szemükkel lássuk. Ilyen ösztönzésekről lesz szó a továbbiakban.

Tájékozódás az emberi élet alapvető kihívásairól

A mélypszichológus Erikson E. felfedezte, hogy fejlődése során minden embernek meg kell birkóznia bizonyos alapvető kihívásokkal³. Egy bizonyos életkorban merülnek fel először, és későbbi krízishelyzetekben visszatérhetnek. Ebből az elméletből következően az emberek alapvetően megszólíthatók ezekkel a kihívásokkal kapcsolatban, mert bennük elementáris életszükségletek jelentkeznek.

Az élet kezdetén a bizalom krízisét kell legyőzni. A kisgyermeknek szüksége van olyan bizalomélményekre, amelyek erősebbek az egyedülhagyás tapasztalatánál. A második életévben jelentkezik először az önállóság krízise. Átélheti-e a gyermek, hogy önállóan cselekvő lény érzi-e, hogy a felnőtt környezet elismeri, értékeli, szereti? A harmadik életévtől a gyermeki iniciatíva áll vizsgálódás előtt. Megtapasztalhatja-e a gyermek, hogy sikertelenségek nem rombolhatják le az embertársakkal való kapcsolatot? Megélheti-e, hogy lehetséges a megbocsátás, a veszekedés befejezése és az újrakezdés? Iskoláskorban szüksége van a gyermeknek arra a tapasztalatra, hogy adottságait és képességeit ki tudja bontakoztatni és ezáltal értelmes dolgok keletkeznek. Elég erős lesz-e ahhoz, hogy saját gyengéit is elfogadjá? Erikson így nevezi ezt a krízist: "alkotókészség a kisebbségi érzéssel szemben". A fiatalkorral végül megjelenik az a centrális kihívás, hogy kialakuljon a viszony a saját személyéhez, hogy egészként élje meg saját magát a belső diffúzió tapasztalata ellenében. Saját magát kell összehangolni a sokféle és egymással ellentmondásban lévő külső igényekkel szemben.

Ezekben az élettémákban központi bibliai üzenetek szólnak meg. A keresztény hit itt válaszként jelenik meg az ilyen alapvető kihívásokra és krízisekre:

- Isten erősíteni akarja a bizalmat. A "Ne félj!" végighúzódik az egész Biblián.
- A hit az ember önállóságát célozza. Minden ember Isten előtt elismertnek és szeretettnek tudhatja magát.
- A hit újrakezdésre szabadít fel a kudarc megtapasztalása után is; és megbocsátásra hív.
- A hit örömet ébreszt az Istentől kapott tehetségek és képességek fölött.
- A hit az élet középpontját kínálja minden elvárással szemben, amelyek közt az ember őrlődik.

A tananyag kínálattá válhat a gyermekek és fiatalok számára, útmutatássá az elsajátítási folyamathoz, ha a

élet és a hit ilyen elementáris témáival kapcsolatban megtapasztalnak egy bizonyos irányultságot. Arról van szó tehát, hogy az órára készüléskor felfedezzük a hagyományanyagban az élettémákat, azokat a tanulók átölelésébe hozzuk, tudatosan és célzottan beszélgetünk róla. Olyan tanórát kell tervezni, ami kezdettől bizonyos élettémákra van hangolva. Ez fölébreszti és erősíti a tanulók készségét arra, hogy foglalkozzanak ezzel a tartalommal.

A következő példák azt mutatják, hogyan nyerhetnek a tartalmak irányultságot egy ilyen élettéma által.

Tartalom: Ábrahám elhagyja hazáját:
Irányultság az egyik vagy másik élettémára való tekintettel:

tudatosítani, hogyan nyer Ábrahám erőt az Istenben való bizalomból arra, hogy elhagyja hazáját és újat találjon (1. krízis).

tudatosítani, hogyan tudja Ábrahám Istenben bízva meghozni az önálló döntést, hogy új utakra megy (5. krízis).

Tartalom: Luther Márton kolostorba megy:
Irányultság: tudatosítani, hogyan dönti el Luther Istenben bízva, hogy megszakítja eddigi kapcsolatait és újat kezd. (1. és 5. krízis).

Tartalom: Jézus Krisztus erősebb mint a vihar és a hullámok (a tenger lecsendesítése):

Irányultság: felfedezni, hogyan jutnak békességre az emberek a csónakban bajuk közepette a Jézusba vetett bizalomban (1. krízis).

Tartalom: Mózes az égő csipkebokornál:
Irányultság: érezkenni, hogyan bízta meg Isten egy nagy feladattal Mózeset (2. és 4. krízis).

Tartalom: Dávid és Góliát:
Irányultság: felismerni, hogyan tudja megmenteni Dávid a népét Isten ereje által (2. és 4. krízis).

Tartalom: A béna meggyógyítása (Mk 2):
Irányultság: felismerni, hogyan szabadítja fel Jézus a bénát képességeinek új felfedezésére (2. és 4. krízis).

Tartalom: Péter megbízatása (Ján 21):
Irányultság: követni, hogyan szabadul meg Péter kudarcának terhétől (3. krízis).

Tartalom: Dietrich Bonhoeffer fogságban:
Irányultság: érezkenni, hogyan talál Bonhoeffer a fogságban hit által erőt arra, hogy ellenálljon az elnyomóknak (5. krízis).

Tartalom: Jeremiás összetöri az agyagkorsót:
Irányultság: felfedezni, hogyan tudott ellenállni Jeremiás az Istennel való kapcsolat erejével mások ellenségeskedéseinek (5. krízis).

Tartalom: Pünkösd:
Irányultság: felfedezni, hogy a tanítványok a pünkösd eseményt mint új kezdetet és indulást élik meg a megelőző bátortalanság és félelem után.

Hogy mennyire újra és újra legyőzendők ezek az

életkrízisek, azt sok ember aktuális élethelyzete mutatja, akikben annyi bizalom törik össze, akik elvesztik a saját alkotás örömét, akiknél az egészséges öntudat kárt szenved. A hit történetei bizalomkeltő történetek ezek ellen a tapasztalatok ellen. Az Istenbe vetett hitről beszélnek, amely erősebb, mint a nyomasztó események tapasztalata.

Tanítási módok, amelyek teret adnak az önálló elsajátításhoz és a témával való foglalkozáshoz

A tanítási tartalmak és az élettémák összekapcsolásával még nem vagyunk gondolataink céljánál. A következő kérdés így hangzik: Mely munkamódszerek hívják a gyermekeket és fiatalokat arra, hogy megtegyék saját maguk felfedezéseit a hittartalmakkal a meggondolt célkitűzés mellett? Mi indítja őket arra, hogy valóban foglalkozzanak ezekkel a tartalmakkal? Mely konkrét feladatok hívják őket arra, hogy beleérezzenek és belegendoljanak az élettémákba, és így módon a tanítási tartalmat a saját életükre vonatkozóan betűzzék?

Jó lehetőség eljátszással, színekkel és hangokkal való alkotással utánajárni a Biblia bátorító üzenetének. "Próbáljátok meg gesztusokkal és szavakkal – párbeszédekben – képekben és hangokban kifejezni azt, hogyan lett újjá a bibliai történet szereplőjének az élete!" – így hangozhatnak a feladatok, amelyekben a gyermekek intenzíven foglalkoznak azzal, hogyan tud az Istennel való kapcsolat bátorságot adni, új kezdetet ajándékozni, hogyan mutatja új fényben az életet. E helyen azonban különösen olyan munkamódszereket kell keresni, amelyek a gondolati síkon való megfigyelésre, a megnyitott tanulási út kognitív aspektusára koncentrálnak. Hiszen a kreatív alakítás mellett a keresztény hittel való tapasztalatok gondolkodó feldolgozásának is helye van. Ahol csak a tartalomról van szó, ott a hallgatás, befogadás, visszadás és ismétlés uralja a terepet. A gyerekek ekkor sokszor túl magas vagy túl alacsony követelmények elé kerülnek. Túl alacsonyak a követelmények, ha pusztán megtanult fogalmakat kérdeznek vissza. A kérdésre: "Kire kell hagyatkozzanak a keresztények szükségükben?" az a válasz következik "Istenre". Ugyanakkor egyben túl magas is a követelmény, mert ezek a fogalmak olyan absztraktak, hogy a gyerekek alig tudják elképzelni, mit is értünk tulajdonképpen alatta. Új tapasztalatot nem dolgozunk fel ezáltal, csak fogalomként vetjük be. Hogyan történhet jobban ez a feldolgozás?

◆◆ Hogyan indíthatjuk a gyermekeket arra, hogy az újat befogadják az ismert világába?

Hogyan segíthetünk nekik abban, hogy az eddigi tapasztalataik által meghatározott látásmóddal közelítsenek az újhoz, hogy megtöltsék saját elképzeléseikkel és képeikkel, hogy saját szavaikat és gondolataikat adják hozzá? Hogyan tehetik szemléletessé és elevenné az újat a saját szemszögükből? Hogyan fejezhetik ki, hogy mi tűnik nekik ismerősnek és mi a meglepő számukra, ahol új látásmód keletkezik? Ennek értelmében kell megfogalmazni az ösztönzéseket, kérdéseket, feladatokat. Ehhez néhány példa:

Zákeus történetének (Lk19) a vége felé ez áll: "Ma lett üdvössége ennek a háznak". Ennek nem kell a tanítás

-számára is segítség lehet. Segítenünk kellene nekik, hogy a keresztény hitet válaszként éljék meg arra, ami őket foglalkoztatja. Hogyan mutathatjuk meg nekik, hogy a hit a modern ember számára is nélkülözhetetlen segítség lehet? A fiatalok által gyakran feltejt kérdés: "Mi hasznom nekem ebből?" ne tegyük félre mint egy pusz-
tán felszínes kérdést, hanem próbáljuk meg a keresztény hitet mint választ erre a kérdésre megközelíthetővé tenni.

A tanítás ezáltal bizonyára nehezebb lesz. Korábban a gyermekek és fiatalok alapvető készségével lehetett számolni a keresztény tartalommal való foglalkozásnál, még mielőtt felismerték volna, mit hoz ez a saját életük számára. Ki lehetett bontani a hittartalmakat saját szisz-
témájuk szerint, és végül feltenni a kérdést, mit vihet belőle az ember magával a saját élete számára. Ezt az utolsó kérdést még későbbre is lehetett tolni: "Később majd felfedezitek, mit jelent ez az életetek számára." De ma ezt a kérdést már nem lehet a szélre tolni. Ma kezdet-
től meghatározó kell legyen. Órára való készülésünk elejétől az a kérdés vezéreljen minket: Mi köze van a keresztény hit tartalmának, amit meg szeretnék tanítani, a gyermekek és fiatalok életéhez, akik az osztályterem-
ben ülnek. A témák kiválasztásától a tanítás alakításának részletkérdéséig ezért a következő kérdések kellene, hogy irányadók legyenek.

- Mit vihetnének magukkal a diákjaim a témával való foglalkozásunkról a saját életük számára?
- Mennyiben segíthetné ez a történet, ez a tartalom a gyermekeket és fiatalokat, hogy saját életüket a hit felől jobban megértsék?
- Hogyan ismerhetnek meg itt a gyermekek és fiatalok egy olyan keresztény hitet, amely az életükhöz illik?
- Mi segíthetné a gyermekeket és fiatalokat abban, hogy elfogadják ezt a hitet?
- Hogyan találhatnak jó megközelítést hozzá?

Ezek a kérdések a tananyagot kezdettől úgy világítják meg, hogy mit jelenthet az a gyermekeknek és fiataloknak az ő élethelyzetükben. Fontosabb lesz, mint a tananyag maga, hogy mit nyernek vele a tanulók. Egy bibliai történet pl. azért lehet érdekes a gyermekeknek, mert benne emberek megszabadulnak levertségüktől, és Isten ígérete által újra örömet találnak az életükben. Ezt kell felfedezni a történetben. Ez a célja a szöveggel való foglalkozásnak.

A tanulók már nem csak tartalmakat kapnak, hanem egy olyan útra visszük őket, amelyen megtehetik saját felfedezéseiket a keresztény tartalommal kapcsolatban. Ennek az útnak a kezdetén olyan keresztény hagyományanyaggal való találkozás áll, amelyben már feltűnik, hogy a mi életünkhöz is köze van, mondjuk ha egy bibliai történet elmondásakor a gyermek a főszereplőkben fölismerheti magát. És azután szükségük van a gyermekeknek és fiataloknak arra, hogy önállóan foglalkozzanak ezzel a tartalommal, kérdéseket fogalmazhassanak meg és kétségeiket is kifejezhessék. Időre van szükségük és ösztönzésre, hogy kifejezésre juttassák azt, ami megszólította és megérintette őket, hogy megtalálják és kifejezzék saját véleményüket a felkínált témáról és kipróbálják, hogy ez a tartalom valóban az ő életükhöz illik-e.

Az óratervezésnek és -vezetésnek ez az útja mindig

kockázatot is rejt magában: Sikerült-e a készüléskor valóban olyan aspektusokat előtérbe állítani, és olyan órmenetet kínálni, ami a gyermekek és fiatalok kérdésé-
nek, érdeklődésének megfelel? Hiszen ami a tanulóka-
valóban megszólítja, amit a tartalommal való találkozás belőlük kivált, az nincs a kezünkben. A tartalom puszta közvetítése esetén az önálló elsajátításnak ez a folyamata figyelmen kívül marad. Itt azonban központi jelentőséget kap. Mi segít abban, hogy ez a rizikó minél kisebb legyen? A válasz így hangzik: Minden, ami ahhoz jár hozzá, hogy készüléskor a gyermekek és fiatalok felgondolkodjunk, hogy a tartalmakat az ő szemükkel lás-
suk. Ilyen ösztönzésekről lesz szó a továbbiakban.

Tájékozódás az emberi élet alapvető kihívásairól

A mélypszichológus Erikson E. felfedezte, hogy fejlődése során minden embernek meg kell birkóznia bizonyos alapvető kihívásokkal³. Egy bizonyos életkorban merülnek fel először, és későbbi krízishelyzetekben visszatérhetnek. Ebből az elméletből következően az emberek alapvetően megszólíthatók ezekkel a kihívásokkal kapcsolatban, mert bennük elementáris életszükségletek jelentkeznek.

Az élet kezdetén a bizalom krízisét kell legyőzni. A kisgyermeknek szüksége van olyan bizalomélményekre, amelyek erősebbek az egyedülhagyás tapasztalatánál. A második életévben jelentkezik először az önállóság krízise. Átéletheti-e a gyermek, hogy önállóan cselekvő lény érzi-e, hogy a felnőtt környezet elismeri, értékeli, szereti? A harmadik életévtől a gyermeki iniciativa áll vizsgáló elött. Megtapasztalhatja-e a gyermek, hogy sikertelenségek nem rombolhatják le az embertársakkal való kapcsolatot? Megélheti-e, hogy lehetséges a megbocsátás, a veszekedés befejezése és az újrakezdés? Iskoláskorban szüksége van a gyermeknek arra a tapasztalatra, hogy adottságait és képességeit ki tudja bontakoztatni és ezáltal értelmes dolgok keletkeznek. Elég erős lesz-e ahhoz, hogy saját gyengéit is elfogadja? Erikson így nevezi ezt a krízist: "alkotókészség a kisebbségi érzéssel szemben". A fiatalkorral végül megjelenik az a centrális kihívás, hogy kialakuljon a viszony a saját személyéhez, hogy egészként élje meg saját magát a belső diffúzió tapasztalata ellenében. Saját magát kell összhangba hoznia sokféle és egymással ellentmondásban lévő külső igényekkel szemben.

Ezekben az élettémákban központi bibliai üzenetek szólnak meg. A keresztény hit itt válaszként jelenik meg az ilyen alapvető kihívásokra és krízisekre:

- Isten erősíteni akarja a bizalmat. A "Ne félj" végighúzódik az egész Biblián.
- A hit az ember önállóságát célozza. Minden ember Isten előtt elismertnek és szeretettnek tudhatja magát.
- A hit újrakezdésre szabadít fel a kudarc megtapasztalása után is, és megbocsátásra hív.
- A hit örömet ébreszt az Istentől kapott tehetségek és képesség fölött.
- A hit az élet középpontját kínálja minden elvárással szemben, amelyek közt az ember öröklődik.

A tananyag kínálattá válhat a gyermekek és fiatalok számára, útmutatássá az elsajátítási folyamathoz, ha a

élet és a hit ilyen elementáris témáival kapcsolatban megtapasztalnak egy bizonyos irányultságot. Arról van szó tehát, hogy az órára készüléskor felfedezzük a hagyományanyagban az élettémákat, azokat a tanulóknak látóterébe hozzuk, tudatosan és célzottan beszéljünk róluk. Olyan tanórát kell tervezni, ami kezdettől bizonyos élettémákra van hangolva. Ez fölébreszti és erősíti a tanulóknak készségét arra, hogy foglalkozzanak ezzel a tartalommal.

A következő példák azt mutatják, hogyan nyerhetnek a tartalmak irányultságot egy ilyen élettéma által:

Tartalom: Ábrahám elhagyja hazáját:

Irányultság: az egyik vagy másik élettémára való tekintettel:

tudatosítani, hogyan nyer Ábrahám erőt az Istenben való bizalomból arra, hogy elhagyja hazáját és újat találjon (1. krízis).

tudatosítani, hogyan tudja Ábrahám Istenben bízva meghozni az önálló döntést, hogy új utakra megy (5. krízis).

Tartalom: Luther Márton kolostorba megy:

Irányultság: tudatosítani, hogyan dönti el Luther Istenben bízva, hogy megszakítja eddigi kapcsolatait és újat kezd. (1. és 5. krízis).

Tartalom: Jézus Krisztus erősebb mint a vihar és a hullámok (a tenger lecsendesítése):

Irányultság: felfedezni, hogyan jutnak békességre az emberek a csónakban bajuk közepette a Jézusba vetett bizalomban (1. krízis).

Tartalom: Mózes az égő csipkebokornál:

Irányultság: érzékelni, hogyan bízta meg Isten egy nagy feladattal Mózeset (2. és 4. krízis).

Tartalom: Dávid és Góliát:

Irányultság: felismerni, hogyan tudja megmenteni Dávid a népét Isten ereje által (2. és 4. krízis).

Tartalom: A bēna meggyógyítása (Mk 2):

Irányultság: felismerni, hogyan szabadítja fel Jézus a bēnát képességeinek új felfedezésére (2. és 4. krízis)

Tartalom: Péter megbízatása (Ján 21):

Irányultság: követni, hogyan szabadul meg Péter kudarcának terhétől (3. krízis)

Tartalom: Dietrich Bonhoeffer fogságban:

Irányultság: érzékelni, hogyan talál Bonhoeffer a fogságban hit által erőt arra, hogy ellenálljon az elnyomóknak (5. krízis).

Tartalom: Jeremiás összetöri az agyagkorsót:

Irányultság: felfedezni, hogyan tudott ellenállni Jeremiás az Istennel való kapcsolat erejével mások ellenszempontjainak (5. krízis)

Tartalom: Pünkösd:

Irányultság: felfedezni, hogy a tanítványok a pünkösti eseményt mint új kezdetet és indulást élik meg a megelőző bátortalanság és félelem után.

Hogy mennyire újra és újra legyőzendők ezek az

életkrízisek, azt sok ember aktuális élethelyzete mutatja. Akikben annyi bizalom törik össze, akik elvesztik a saját alkotás örömét, akiknél az egészséges öntudat kárt szenved. A hit történetei bizalomkeltő történetek ezek ellen a tapasztalatok ellen. Az Istenbe vetett hitről beszélnek, amely erősebb, mint a nyomasztó események tapasztalata.

Tanítási módok, amelyek teret adnak az önálló elsajátításhoz és a témával való foglalkozáshoz

A tanítási tartalmak és az élettémák összekapcsolásával még nem vagyunk gondolataink céljánál. A következő kérdés így hangzik: Mely munkamódszerek hívják a gyermekeket és fiatalokat arra, hogy megtegyék saját maguk felfedezéseit a hittartalmakkal a meggondolt célkitűzés mellett? Mi indítja őket arra, hogy valóban foglalkozzanak ezekkel a tartalmakkal? Mely konkrét feladatok hívják őket arra, hogy beleérezzenek és belegondoljanak az élettémákba, és ily módon a tanítási tartalmat a saját életükre vonatkozóan betűzzék?

Jó lehetőség eljárással, színekkel és hangokkal való alkotással utána járni a Biblia bátorító üzenetének. "Próbálgatók meg gesztusokkal és szavakkal – párbeszédekben – képekben és hangokban kifejezni azt, hogyan lett újjá a bibliai történet szereplőjének az élete!" – így hangozhatnának a feladatok, amelyekben a gyermekek intenzíven foglalkoznak azzal, hogyan tud az Istennel való kapcsolat bátorságot adni, új kezdetet ajándékozni, hogyan mutatja új fényben az életet. E helyen azonban különösen olyan munkamódszereket kell keresni, amelyek a gondolati síkon való megfigyelésre, a megnyitott tanulási út kognitív aspektusára koncentrálnak. Hiszen a kreatív alakítás mellett a keresztény hittel való tapasztalatok gondolkodó feldolgozásának is helye van. Ahol csak a tartalomról van szó, ott a hallgatás, befogadás, visszaadás és ismétlés uralja a terepet. A gyerekek ekkor sokszor túl magas vagy túl alacsony követelmények elé kerülnek. Túl alacsonyak a követelmények, ha pusztán megtanult fogalmakat kérdeznek vissza. A kérdésre "Kire kell hagyatkozzanak a keresztények szükségükben?" az a válasz következik "Istenre". Ugyanakkor egyben túl magas is a követelmény, mert ezek a fogalmak olyan absztraktak, hogy a gyerekek alig tudják elképzelni, mit is értünk tulajdonképpen alatta. Új tapasztalatot nem dolgozunk fel ezáltal, csak fogalomként vetjük be. Hogyan történhet jobban ez a feldolgozás?

◆◆ Hogyan indíthatjuk a gyermekeket arra, hogy az újat befogadják az ismert világába?

Hogyan segíthetünk nekik abban, hogy az eddigi tapasztalataik által meghatározott látásmóddal közelítsenek az újhoz, hogy megtöltsék saját elképzeléseikkel és képeikkel, hogy saját szavaikat és gondolataikat adják hozzá? Hogyan tehetik szemléletessé és elevenné az újat a saját szemszögükből? Hogyan fejezhetik ki, hogy mit tűnik nekik ismerősnek és mi a meglepő számukra, ahol új látásmód keletkezik? Ennek értelmében kell megfogalmazni az ösztönzéseket, kérdéseket, feladatokat. Ehhez néhány példa:

Zákeus történetének (Lk19) a vége felé ez áll: "Ma letűnt az üdvössége ennek a háznak". Ennek nem kell a tanítási

zárómondatának lennie, hanem lehet kiindulópont a gyermekek szemléletes megfontolásaihoz, amivel saját szemszögükből átgondolják, hogyan változhat meg most Zákeus élete: "Mi lett most más, szebb Zákeus életében?" hangzik a kérdés, és a gyermekek saját tapasztalataikból válaszolnak: Barátai vannak, jókat beszélgetnek. Vendégséget ad, énekel, együtt ünnepl az istentiszteletet a többiekkel, mesél a múlttól és Jézussal való találkozásáról stb. Így a gyermekek saját szavaikkal magyarázzák azt, amit az új "üdvössége lett" kifejezés jelenthet.

Jákob történetében (Gen 28, 15) ezt mondja neki Isten: Veled megyek! Hogy mit jelent ez Jákobnak, annak újdonságát a gyerekek eddigi tapasztalataikkal magyarázzák: Jákob tudja, hogy Isten nem fogja cserben hagyni, ha már fáradt a gyalogláshoz, ha fél az emberektől, akiket nem ismer, ha fél a szomjhaláltól stb. Az "Isten veled megy" így a gyermekek világának elképzeléseivel válik szemléletessé.

Egy tanóra, amely az ötödik parancsolattal foglalkozott, azzal kezdődött, hogy a gyerekek végiggondolták, mi minden szükséges az emberi élethez. Tapasztalataikból kiindulva válaszokat gyűjtöttek, kartonra írták és egy "élettornyot" építettek belőle. Az élettornyokat gyakran lerombolják, folytatta a tanárnő. A gyermekek végiggondolták, hogyan vesznek el másoktól olyan dolgokat, ami az életükhöz szükséges. Most jól el tudták képzelni, hogyan omolhat össze ezáltal az "élettorony". Mit jelent az életet védeni, hangzott a következő kérdés. Ismét a saját tapasztalataikból indultak ki a gyermekek, szabályokat fogalmaztak meg az élettorony védelmére és azokat szemléletesen, mint egy védő kerítést állították föl a torony körül. Ezután megbeszélték, hogy az 5. parancsolat ezekre a szabályokra gondol, és néhány szóban összefoglalja. Átgondolhatták azt is, hogyan érezhető Isten ereje, amely a törvény mögött áll, a saját élettorony felett való örömben és a másik védelmében. Ily módon a gyerekek saját eddigi tapasztalataik felől fedezték fel az 5. parancsolat új üzenetét.

A tanítási út ebben az esetben tehát abban áll, hogy a gyerekek a bibliai ígéretek, egy parancsolat tartalmát stb. saját elképzeléseikkel és képeikkel szemléltetik és töltik meg.

Az irányadó kérdés így hangzik: Hol van lehetőség a tanításomban arra, hogy hitbéli kijelentéseket saját elképzelésekkel szemléletesen kibontsunk?

◆◆ Hogyan tudjuk a gyermekeket és fiatalokat a kétségeikben is kísérni?

A kétségek különösen a fiatalkorhoz tartoznak hozzá. Kifejezése a gyermekhittől való elválásnak, a gondolkodás fokozódó önállóságának és az Istennel kapcsolatos megtapasztalt csalódásoknak. De már a gyermekek is ismerik a kételkedést Isten művében. Az ő hittapasztalataikat is kísérik már kétségek. A bibliai hagyományokkal való találkozáskor fontos, hogy a bibliai történetek újdonságában felismerjék jól ismert kétségeiket is. Nem elég megemlíteni, hogy a hithez hozzátartozik a kétség is, hanem megkérdezzük: Hogyan ösztönözhetjük a gyermekeket és fiatalokat arra, hogy a bibliai tradíciók köntösében kifejezzék saját kétségeiket?

Ábrahám példája (Gen 12kk.): Az Isten jelenlétében való bizalom előtt ott áll a félelem, ott áll mások elutasító véleménye, a kétség, hogy helyes-e Isten ígéretere hagyatkozni. Arra biztatjuk a gyermekeket és fiatalokat, hogy fejezzék ki az ilyen kétségeket, pl. állítsanak össze egy párbeszédet, amelyben Ábrahám megbeszéli kétségeit Sárával. Így saját kétségeiket is kifejezik.

Illés példája a pataknál (1 Kir 17): Az Istennel való találkozás előtt a Hórebbe ott áll a mély lesújtottság. Úg-tűnik, Illés hitének vége. A tanulókat arra biztatjuk, fogalmazzák meg saját szavaikkal az ő levertségének okait.

Jónás példája: Megbízatása teljesítése előtt ott áll az elutasítás, a menekülés Isten elől. A fiatalok itt saját érzéseiket és tapasztalataikat hozhatják be, így kísérhetik el Jónást gondolataikkal és szavaikkal a menekülés útján.

A hitvallás példája: Az egyetértés előtt hadd állhasson annak a kifejezése, mi teszi nehezzé számunkra a teremtőben való hitet. A hitvallás nagyobb mélységet nyer a "mégis" ereje által.

Ilyen tanítási utakkal teret adunk a gyermekeknek és fiataloknak arra, hogy a bibliai történetekben felismerjék saját, hittel kapcsolatos kétségeiket, és kifejezzék azokat. Azután tovább mehetünk a bibliai alakokkal azon az úton, amelyen új, jó tapasztalatokra tesznek szert Istenről.

Az irányadó kérdés így hangzik: Van-e hely a tanításban arra, hogy a kétségeket kifejezzük? Érthetővé válik-e, hogy a hit magába foglalja a kételkedést is? Megtapasztalható-e, hogy a hit átfogja a kételkedést?

◆◆ Hogyan indíthatjuk a gyermekeket és fiatalokat arra, hogy az új fölött elgondolkodjanak?

A gyermekek magyarázatot keresnek az ismeretlenre. Ez már a kicsik miért-kérdéseivel kezdődik. Iskolás korban nagy készséget mutatnak a kombinálásra, feltételezésre, megoldások keresésére, hogy így töltsék ki hiányos ismereteiket. Hogyan lehet kihasználni ezt a gondolkodás fölötti örömet a keresztény tartalmakkal való foglalkozásban is?

A tékozló fiú példázatának elbeszélése után (Lk 15) a következő feladatot kapják a gyermekek: Ebből a történetből nagyon sok mindent tudtunk meg Istenről, pedig nem is volt róla szó. Gondoljátok meg, mely Istenre vonatkozó elképzelések lehetnek világosabbak ezzel a történettel! Hasonlítsátok össze Istenről alkotott eddigi elképzeléseitekkel! Most a gyermekek gondolataikban ide-oda vándorolhatnak Istenről alkotott saját elképzeléseik, a történet tartalma és aközött, ami benne Istenből megérezhetővé válik.

Egy húsvéti történet elbeszélése után a gyermekek vagy fiatalok a következő feladatot kapják: A Feltámadottá való találkozásuk révén a tanítványok jó néhány tapasztalatra visszagondolhattak, amit a földi Jézussal eltöltött idő alatt szereztek. Most gondolatban ide-oda járnak a húsvét előtti és utáni Jézus-történetek között, és felfedeznek közöttük hidakat, pl. az úrvacsorát, a tanít

ványok megbízását, hogy maguk menjenek az emberek közé, az Istenről való beszédet stb. Így maguk fedezik fel, mit ad útravalóul a tanítványoknak a húsvéti üzenet.

Két újszövetségi csodatörténet feldolgozása után így szól a feladat: A vaknak és a bénának a meggyógyításában sok közös van. Keressetek ilyen hasonlóságokat! Abból, amit a gyermekek jellegzetességként összegyűjtnek, szemléletesé válik, mi a jellemző Jézus működésére.

A bibliai történetekhez született képek egy részében a festő több mindent másképp festett meg, mint amihez mi szokva vagyunk. Ezzel a kérdéssel a gyermekek és fiatalok felfedező útra indulhatnak a képeken: Mit akarhatott ezzel a festő mondani? Mi volt számára különösen fontos? Mi volt különösen hangsúlyos számára ebben a bibliai történetben?

Jó, ha a gyermekek és fiatalok a tanítás során önálló felfedezőútra indulhatnak. Így kapcsolatok teremődhetnek és következtetéseket vonhatnak le, amikor összehasonlításokat végeznek, feltételezéseket tesznek, konzekvenciákat vezetnek le, képeket fejtenek meg. Bizonyára nem könnyű, de nagyon megéri ilyen elgondolkodtató feladatok után nézni. Az ilyen munka gyümölcse önálló eredmény, amely sokkal mélyebben megragad, mint a betanult állítások és mondatok.

Az iránymutató kérdés így hangzik: Feldolgozhatnak-e a gyermekek és fiatalok valamit önállóan, megtehetik-e saját felfedezéseiket, juthatnak-e önálló eredményekre, amelyekben kiemelhetik a számukra fontosat? Állhatnak-e egymás mellett különböző eredmények?

◆◆ Hogyan felelhetünk meg a gyermekek és fiatalok realitásérzékének?

Különleges kihívás a hitoktatás számára az, hogy a teológiai problémák sokszor annyira kevésbé szemléletesek: Hogyan lehet ma valamit megélni Istenből? Isten ma már nem jelenik meg és beszél olyan közvetlenül, mint ahogyan arról a bibliai történetek szólnak. Hogyan lehet ezért áthidalni ezt a szakadékot a régmúlt és a ma között?

Hogyan emelhetjük ki az akkori történetekből azt, ami Istennel való mai kapcsolatunkhoz fontos? Hogyan fedezhetjük föl a bibliai történetekben az Istennel való kapcsolat olyan aspektusait, amelyek ma is érvényesek? Ezzel a kérdéssel egy olyan tanítási út nyílik meg, amelyen a gyermekek és fiatalok régebbi istentapasztalatokat a mai reális életbe állítanak, felfedezik, kutatják, hogyan mutatkozhat meg a régebbi ma.

Gen 12-ben Isten szól Ábrahámhoz: Ezzel a példával kapcsolatban meggondoljuk: Hogyan képzelhetünk el ilyen beszédet ma? Érthetővé válik-e a belső hallással, belső figyelemmel? Hogyan lehet ma Istent hallani?

A Vörös-tengeren való átkelésnél (Ex 14) arról van szó, hogy Isten "erős karral" avatkozik be. Ez nem illik a látható valóságunkhoz. Hogyan képzelhetünk el ma ilyen beavatkozást? Gondolataik során a gyermekek és fiatalok eljutnak oda, hogy ma is van menekülés a legnagyobb bajból. Egyesek ezt véletlennek értelmezik. A régebbi emberek azonban egészen tudatosan Isten működéséért tapasztalták meg, hűségének bizonyítékká kép-

pen. Együtt átgondoljuk, hogy ma nem tapasztalhatják meg az emberek ily módon Istent.

Ezen a tanulási úton a gyermekek és fiatalok maguk fedezhetik fel, hogy Isten beavatkozásáról ma bizonyára másképp beszélünk, mint akkor, de hogy ez a beavatkozás oly módon történt, hogy alapvetően ma is megtörténhetne és megtörténik. Így megtanulnak megmaradni saját valóságukban és azt egyben a hit szemszögéből mégis másképp látni.

Az iránymutató kérdés így hangzik: Hozzá tudják-e illeszteni a gyermekek és fiatalok azt, amit Istentől hallanak, saját egyéb tapasztalataikhoz – és így egyben közeledni ahhoz a különlegeshez, újhoz, máshoz, amiről ezekben a történetekben szó van?

Ezek az iránymutató kérdések megpróbálnak reagálni a gyermekek és fiatalok Németországban megfigyelt viselkedésére. Céljuk az, hogy kezdettől fogva érthetővé tegyék a tanulók számára, hogy a keresztény hit az ő életükhöz is illik. Az a céljuk, hogy a hagyományozott hitet berajzolják a gyermekek és fiatalok mai életvalóságába. Ennek értelmében kísérhetik saját tanításukat. Hozzájárulhatnak az órára készülésnél ahhoz, hogy a gyermekek és fiatalok kezdettől képpen legyenek, és élesíthetik a látást arra, hogyan adnak teret a tanítási utak a tanulónak saját tapasztalataik és a hittartalmak gondolkodó körüljárása számára. Semmi esetre sem értelmezendők azonban törvényként, hanem ösztönzésként és segítségként. Az eleven tanítás messzebbre ér, mint az, amit iránymutató kérdések segítségével tervezni lehet. És Isten Lelkének működése is messzebb ér, mint a mi összes pedagógiai igyekezetünk. De ahogyan Isten Lelke emberekben és emberek által hat, úgy adott időben hat-hat célkitűzéseinkben, ösztönzéseinkben és általuk is. Ennek szellemében úgy kell tanítanunk, hogy lehetőleg közel maradjunk a gyermekek és fiatalok tapasztalatahoz, életéhez, és egyben ahhoz, amiről a hitünkben szó van, amit ez a hit ma is elérhet.

Fordította: Sóllyom Anikó

1 A jelenlegi vitára a vallásismereti oktatással kapcsolatban, amiért nem az egyházak, hanem az állam felel, itt most nem lehet hosszabban kitérni. Abban egy ilyen megélés bizonyára nem lehetséges.

2 Ld. hozzá Schweitzer, Friedrich: Die Suche nach eigenem Glauben. Einführung in die Religionspädagogik des Jugendalters, Gütersloh 1996, S.25kk.

3 Erikson, Erik: Identität und Lebenszyklus, Frankfurt am Main 1973.

* A tanulmány alapja az az előadás, amely egy bajor-magyar találkozóon hangzott el Budapesten, 1997. május 27-én.

zárómondatának lennie, hanem lehet kiindulópont a gyermekek szemléletes megfontolásaihoz, amivel saját szemszögükből átgondolják, hogyan változhat meg most Zákeus élete: "Mi lett most más, szebb Zákeus életében?" hangzik a kérdés, és a gyermekek saját tapasztalataikból válaszolnak: Barátai vannak, jókat beszélgetnek. Vendégséget ad, énekel, együtt ünnepli az istentiszteletet a többiekkel, mesél a múlttól és Jézussal való találkozásáról stb. Így a gyermekek saját szavaikkal magyarázzák azt, amit az új "üdvössége lett" kifejezés jelenthet.

Jákob történetében (Gen 28, 15) ezt mondja neki Isten: *Veled megyek! Hogy mit jelent ez Jákobnak, annak újdonságát a gyerekek eddigi tapasztalataikkal magyarázzák: Jákob tudja, hogy Isten nem fogja cserben hagyni, ha már fáradt a gyalogláshoz, ha fél az emberektől, akiket nem ismer, ha fél a szomjhaláltól stb. Az "Isten veled megy" így a gyermekek világának elképzeléseivel válik szemléletesé.*

Egy tanóra, amely az ötödik parancsolattal foglalkozott, azzal kezdődött, hogy a gyerekek végiggondolták, mi minden szükséges az emberi élethez. Tapasztalataikból kiindulva válaszokat gyűjtöttek, kartonra írták és egy "élettoronyt" építettek belőle. Az élettoronyokat gyákran lerombolják, folytatta a tanárnő. A gyermekek végiggondolták, hogyan vesznek el másoktól olyan dolgokat, ami az életükhöz szükséges. Most jól el tudták képzelni, hogyan omolhat össze ezáltal az "élettorony". Mit jelent az életet védeni, hangzott a következő kérdés. Ismét a saját tapasztalataikból indultak ki a gyermekek, szabályokat fogalmaztak meg az élettorony védelmére és azokat szemléletesen, mint egy védő kerítést állították föl a torony körül. Ezután megbeszélték, hogy az 5. parancsolat ezekre a szabályokra gondol, és néhány szóban összefoglalja. Átgondolhatták azt is, hogyan érezhető Isten ereje, ahogy a törvény mögött áll, a saját élettorony-felett való örömben és a másik védelmében. Ily módon a gyerekek saját eddigi tapasztalataik felől fedezték fel az 5. parancsolat új üzenetét.

A tanítási út ebben az esetben tehát abban áll, hogy a gyerekek a bibliai ígéretek, egy parancsolat tartalmát stb. saját elképzeléseikkel és képeikkel szemléltetik és töltik meg.

Az irányadó kérdés így hangzik: Hol van lehetőség a tanításomban arra, hogy hitbeli kijelentéseket saját elképzelésekkel szemléletesen kibontsunk?

◆◆ Hogyan tudjuk a gyermekeket és a fiatalokat a kétségeikben is kísérni?

A kétségek különösen a fiatalkorhoz tartoznak hozzá. Kifejezése a gyermekhittől való elválásnak, a gondolkodás fokozódó önállóságának és az Istennel kapcsolatos megtapasztalt csalódásoknak. De már a gyermekek is ismerik a kételkedést Isten művében. Az ő hittapasztalataikat is kísérik már kétségek. A bibliai hagyományokkal való találkozáskor fontos, hogy a bibliai történetek újdonságában felismerjék jól ismert kétségeiket is. Nem elég megemlíteni, hogy a hithez hozzátartozik a kétség is, hanem megkérdezzük: Hogyan ösztönözhetjük a gyermekeket és fiatalokat arra, hogy a bibliai tradíciók köntöskéiben kifejezzék saját kétségeiket?

Abrahám példája (Gen 12kk.): Az Isten jelenlétében való bizalom előtt ott áll a félelem, ott áll mások elutasító véleménye, a kétség, hogy helyes-e Isten ígéretere hagyatkozni. Arra biztatjuk a gyermekeket és fiatalokat, hogy fejezzék ki az ilyen kétségeket, pl. állítsanak össze egy párbeszédet, amelyben Abrahám megbeszéli kétségeit Sárával. Így saját kétségeiket is kifejezik.

Illés példája a pataknál (1 Kir 17): Az Istennel való találkozás előtt a Hórebbe ott áll a mély lesújtottság. Űg tünik, Illés hitének vége. A tanulókat arra biztatjuk, fogalmazzák meg saját szavaikkal az ő levertségének okait.

Jónás példája: Megbízatása teljesítése előtt ott áll az elutasítás, a menekülés Isten elől. A fiatalok itt saját érzéseiket és tapasztalataikat hozhatják be, így kísérhetik el Jónást gondolataikkal és szavaikkal a menekülés útján.

A hitvallás példája: Az egyetértés előtt hadd állhasson annak a kifejezése, mi teszi nehezzé számunkra a te remtőben való hitet. A hitvallás nagyobb mélységet nyer a "mégis" ereje által.

Ilyen tanítási utakkal teret adunk a gyermekeknek és fiataloknak arra, hogy a bibliai történetekben felismerjék saját, hittel kapcsolatos kétségeiket, és kifejezzék azokat. Azután tovább mehetünk a bibliai alakokkal azon az úton, amelyen új, jó tapasztalatokra tesznek szert Istenről.

Az irányadó kérdés így hangzik: Van-e hely a tanításban arra, hogy a kétségeket kifejezzük? Érthetővé válik-e, hogy a hit magába foglalja a kételkedést is? Megtapasztalható-e, hogy a hit átfogja a kételkedést?

◆◆ Hogyan indíthatjuk a gyermekeket és fiatalokat arra, hogy az új fölött elgondolkodjanak?

A gyermekek magyarázatot keresnek az ismeretlenre. Ez már a kicsik miért-kérdéseivel kezdődik. Iskolás korban nagy készséget mutatnak a kombinálásra, feltételezésre, megoldások keresésére, hogy így töltsék ki hiányos ismereteiket. Hogyan lehet kihasználni ezt a gondolkodás fölötti örömet a keresztény tartalmakkal való foglalkozásban is?

A tékozló fiú példázatának elbeszélése után (Lk 15) a következő feladatot kapják a gyermekek: Ebből a történetből nagyon sok mindent tudunk meg Istenről, pedig nem is volt róla szó. Gondoljátok meg, mely Istenre vonatkozó elképzelések lehetnek világosabbak ezzel a történettel! Hasonlítsátok össze Istenről alkotott eddigi elképzeléseitekkel! Most a gyermekek gondolataikban ide-oda vándorolhatnak Istenről alkotott saját elképzeléseik a történet tartalma és aközött, ami benne Istenből megérezhetővé válik.

Egy húsvéti történet elbeszélése után a gyermekek vagy fiatalok a következő feladatot kapják: A Feltámadottá való találkozásuk révén a tanítványok jó néhány tapasztalatra visszagondolhattak, amit a földi Jézussal eltöltött idő alatt szereztek. Most gondolatban ide-odajárnak a húsvét előtti és utáni Jézus-történetek között, és felfedeznek közöttük hidakat, pl. az úrvacsorát, a tanít

ványok megbízását, hogy maguk menjenek az emberek közé, az Istenről való beszédet stb. Így maguk fedezik fel, mit ad útravalóul a tanítványoknak a húsvéti üzenet.

Két újszövetségi csodatörténet feldolgozása után így szól a feladat: *A vaknak és a bénának a meggyógyításában sok közös van. Keressetek ilyen hasonlóságokat! Abból, amit a gyermekek jellegzetességként összegyűjtenek, szemléletessé válik, mi a jellemző Jézus működésére.*

A bibliai történetekhez született képek egy részében a festő több mindent másképp festett meg, mint amihez mi szokva vagyunk. Ezzel a kérdéssel a gyermekek és fiatalok felfedező útra indulhatnak a képeken: *Mit akarhatott ezzel a festő mondani? Mi volt számára különösen fontos? Mi volt különösen hangsúlyos számára ebben a bibliai történetben?*

Jó, ha a gyermekek és fiatalok a tanítás során önálló felfedezőútra indulhatnak. Így kapcsolatok teremthetnek és következtetéseket vonhatnak le, amikor összehasonlításokat végeznek, feltételezéseket tesznek, konzekvenciákat vezetnek le, képeket fejtenek meg. Bizonyára nem könnyű, de nagyon megéri ilyen elgondolkodtató feladatok után nézni. Az ilyen munka gyümölcse önálló eredmény, amely sokkal mélyebben megragad, mint a betanult állítások és mondatok.

Az iránymutató kérdés így hangzik: *Feldolgozhatnak-e a gyermekek és fiatalok valamit önállóan, megtehetik-e saját felfedezéseiket, juthatnak-e önálló eredményekre, amelyekben kiemelhetik a számukra fontosat? Állhatnak-e egymás mellett különböző eredmények?*

◆◆ *Hogyan felelhetünk meg a gyermekek és fiatalok realitásérzékének?*

Különleges kihívás a hitoktatás számára az, hogy a teológiai problémák sokszor annyira kevésbé szemléletesek: *Hogyan lehet ma valamit megélni Istenből? Isten ma már nem jelenik meg és beszél olyan közvetlenül, mint ahogyan arról a bibliai történetek szólnak. Hogyan lehet ezért áthidalni ezt a szakadékot a régmúlt és a ma között?*

Hogyan emelhetjük ki az akkori történetekből azt, ami Istennel való mai kapcsolatunkhoz fontos? Hogyan fedezhetjük föl a bibliai történetekben az Istennel való kapcsolat olyan aspektusait, amelyek ma is érvényesek? Ezzel a kérdéssel egy olyan tanítási út nyílik meg, amelyen a gyermekek és fiatalok régebbi istentapasztalatokat a mai reális életbe állítanak, felfedezik, kutatják, hogyan mutatkozhat meg a régebbi ma.

Gen 12-ben Isten szól Ábrahámhoz: Ezzel a példával kapcsolatban meggondoljuk: Hogyan képzelhetünk el ilyen beszédet ma? Érthetővé válik-e a belső hallással, belső figyelemmel? Hogyan lehet ma Istent hallani?

A Vörös-tengeren való átkelésnél (Ex 14) arról van szó, hogy Isten "erős karral" avatkozik be. Ez nem illik a látható valóságunkhoz. Hogyan képzelhetünk el ma ilyen beavatkozást? Gondolataik során a gyermekek és fiatalok eljutnak oda, hogy ma is van menekülés a legnagyobb bajból. Egyesek ezt véletlennek értelmezik. A régebbi emberek azonban egészen tudatosan Isten működéséért tapasztalták meg, hűségének bizonyítékaképp-

pen. Együtt átgondoljuk, hogy ma nem tapasztalhatják-e meg az emberek ily módon Istent.

Ezen a tanulási úton a gyermekek és fiatalok maguk fedezhetik fel, hogy Isten beavatkozásáról ma bizonyára másképp beszélünk, mint akkor, de hogy ez a beavatkozás oly módon történt, ahogy alapvetően ma is megtörténhetne és megtörténik. Így megtanulnak megmaradni saját valóságukban és azt egyben a hit szemszögéből mégis másképp látni.

Az iránymutató kérdés így hangzik: *Hozzá tudják-e illeszteni a gyermekek és fiatalok azt, amit Istentől hallanak, saját egyéb tapasztalataikhoz – és így egyben közeledni ahhoz a különlegeshez, újhoz, másához, amiről ezekben a történetekben szó van?*

Ezek az iránymutató kérdések megpróbálnak reagálni a gyermekek és fiatalok Németországban megfigyelt viselkedésére. Céljuk az, hogy kezdettől fogva érthetővé tegyék a tanulók számára, hogy a keresztény hit az ő életükhöz is illik. Az a céljuk, hogy a hagyományozott hitet berajzolják a gyermekek és fiatalok mai életvalóságába. Ennek értelmében kísérhetik saját tanításukat. Hozzájárulhatnak az órára készüléskor ahhoz, hogy a gyermekek és fiatalok kezdettől képben legyenek, és élesíthetik a látást arra, hogyan adnak teret a tanítási utak a tanulóknak saját tapasztalataik és a hittartalmak gondolkodó körüljárása számára. Semmi esetre sem értelmezendők azonban törvényként, hanem ösztönzéseként és segítségként. Az eleven tanítás messzebbre ér, mint az, amit iránymutató kérdések segítségével tervezni lehet. És Isten Lelkének működése is messzebb ér, mint a mi összes pedagógiai igyekezetünk. De ahogy Isten Lelke emberekben és emberek által hat, úgy adott időben hat hat célkitűzéseinkben, ösztönzéseinkben és általuk is. Ennek szellemében úgy kell tanítanunk, hogy lehetőleg közel maradjunk a gyermekek és fiatalok tapasztalatahoz, életéhez, és egyben ahhoz, amiről a hitünkben szó van, amit ez a hit ma is elérhet.

Fordította: Sóllyom Anikó

1 A jelenlegi vitára a vallásismereti oktatással kapcsolatban, amiért nem az egyházak, hanem az állam felel, itt most nem lehet hosszabban kitérni. Abban egy ilyen megélés bizonyára nem lehetséges.

2 Ld. hozzá Schweitzer, Friedrich: Die Suche nach eigenem Glauben. Einführung in die Religionspädagogik des Jugendalters, Gütersloh 1996, S.25kk.

3 Erikson, Erik: Identität und Lebenszyklus, Frankfurt am Main 1973.

* A tanulmány alapja az az előadás, amely egy bajor-magyar találkozáson hangzott el Budapesten, 1997. május 27-én.

K I T E K I N T É S

D. DR. NAGY GYULA:

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

VIII. ÉVFOLYAM 10. szám

— 1997. július – augusztus 15. —

Az elmúlt nyáron három olyan esemény is történt, amelyre odafigyelt Európa és az egész keresztyénség, köztük főleg a reformáció egyházai szerte a világon. Ebben az évszázadban, sőt évezredben utoljára tanácskozott a világ evangélikus egyházainak és a református egyházaknak nagy családja. És világszerte nagy figyelemmel kísérték a médiumok és a keresztyén közvélemény Európa ortodox, római katolikus és protestáns vezetőinek és hivatalos delegátusainak Ausztriában tartott II. Ökumenikus Találkozóját.

Ebben a számban egyelőre az első két nagy találkozóról, a IX. Evangélikus Jubileumi Világgyűlésről, és a grazi II. Ökumenikus Találkozóról hozunk összefoglaló tudósítást. Az augusztus közepén tartott XXIII. Református Nagygyűlésről — részben az értékelő sajtótudósítások teljessége miatt is — csak az Egyházi Világhíradó következő, 11. számában (november) közlünk összefoglaló beszámolót.

Az elmúlt nyár nagy ökumenikus eseményei mellett — ezúttal rövidebben — Európa és a többi világrész néhány más, kiemelkedő egyházi eseményéről is hírt adunk.

(A híryanagy lezárása: 1997. augusztus 15.)

I. Egyházi Világszervezetek

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

IX. Evangélikus Világgyűlés Hongkong, 1997. július 8–16.

Helyszín és résztvevők

Ez a világgyűlés „a világméretű evangélikus egyházi közösség gazdag és eleven megélése volt. De a félévszázados jubileum és különleges helyszíne még inkább kiemelte az eddigi evangélikus világtalálkozók sorából. Egy 6,2 millió lakosú kereskedelmi világcentrum, méghozzá a világ lakosságának felét magába foglaló ázsiai kontinensen, és közvetlenül a történelmi brit–kínai hatalomváltás után, párás 40 fokos hőség, egy ultramodern

konferenciaközpont — mindez valóban rendkívüli keretet adott a 60 milliós evangélikus világcsalád jubileumi találkozójának! Igazi „globális ünnep” volt, amit a színes, gazdag kínai, ázsiai és afrikai liturgikus formák külön is erősen kiemeltek.

Sokan nagy aggodalommal tekintettek a világgyűlés helyszínére. A résztvevők tanúságtétele szerint azonban a „különleges státust” kapott Hongkong új kínai kormánya megtartotta ígéretét, és biztosította a világtalálkozó szabadságát. *Tung-Chee-Hua*, Hongkong új vezetője köszöntötte az evangélikus világgyűlést Kínában, és biztosította az öt világrész 124 evangélikus egyházának hivatalos képviselőit, hogy kormánya meg kívánja őrizni a vallás szabadságát a jövőben is. Természetes, hogy a világ egyházainak figyelme ezután fokozott mérték-

ben fordul majd a legközelebbi 50 évben Kína felé, és örködni fog a keresztyének sorsa és a vallásgyakorlás szabadsága fölött a világ legnépesebb, 1,2 milliárd lakosú országában.

A jubileumi világgyűlésen a világ 124 evangélikus egyházát 385 delegátus képviselte. Közöttük 49 százalék volt a női és 20 százalék az ifjúsági delegátusok száma. A meghívott külföldi résztvevők száma meghaladta az ezret, és a helyi résztvevőkkel együtt több mint tízezen vettek részt az ünnepségeken. Hazai egyházunkat Hongkongban *Harmati Béla* püspök, *Pángyánszky Ágnes* lelkésznő, a LVSZ Tanács tagja, *Szirmai Zoltánné* külügyi osztályvezető, és *Korányi András* teológus, ifjúsági delegátus képviselték. *Joób Máté* lelkészjelölt az ifjúsági rendezők közé kapott meghívást.

A nagygyűlés eseményei

A megnyitó istentisztelet szolgálatát az egyik helyi evangélikus kis egyház vezetője, *Tso-Shui-Wan* lelkész végezte. Kifejezte a missziói tagegyházak háláját a Világszövetség félévszázados, szüntelen segítségéért és szólt az egyházak különleges felelősségéről az ázsiai százmilliók között.

A választott főtéma összefüggésében a *bevezető előadások* és az ezeket követő *plenáris viták* a keresztyén egység feladatát, valamint a misszió és a segítő szeretet világméretű keresztyén szolgálatát állították a középpontba.

Gottfried Brakemeier, az LVSZ elnöke búcsújelentésében a *keresztyén hit centrális jelentőségét* emelte ki a mai, utat tévesztett világban. Számos felszólalás erősítette meg tanúságtételét. Köztük *Karsten Nissen* dán püspök a teológiai munka fokozott erősítésére hívta föl a Világszövetséget a jövőben. *Ishmael Noko* főtitkár, akit a nagygyűlés után egyhangúlag újra megválasztottak vezető tisztségére, jelentésében főleg arról szólt, hogy a Világszövetség milyen döntő *átalakuláson* ment keresztül az elmúlt fél évszázadban: egyházak külső szövetségéből (federation) belső egyházi, lelki közösséggé (communio) alakul át fokozatosan. Ezért fölhívta a tagegyházakat, gondolják át az eddigi elnevezés (világszövetség) esetleges megváltoztatását. A főtitkári jelentés befejező részében tisztelettel és hálával emlékezett meg *D. Ordass Lajos* püspökről, a LVSZ kétszer is megválasztott, sokat szenvedett alelnökéről, és bejelentette, hogy az állam és az egyház befejezte a mártír-püspök teljes rehabilitációját Magyarországon.

Keresztyén egység — misszió — szociális felelősség

Milyen legfontosabb eredményekről és előttünk álló feladatokról adhatott számot Isten előtti hálával és reménységgel a IX. Világyűlés? Szóltunk a Világszövetség belső átalakulásáról és az evangélikus egyházak lelki közösségének (communio) megerősödéséről az egész világon. Ez azonban nemhogy akadályozta volna, sőt inkább elmélyítette a tagegyházak felelősségét az *egyházak ökumenikus egysége* iránt — mutattak rá a

nagygyűlésen elhangzott fölszólalások.

II. János Pál pápa meleghangú levele a világyűléshez és a Vatikánt képviselő *E. Cassidy* bíboros felszólalása egyaránt kiemelték a két nyugati egyház jelentős közledését egymáshoz az elmúlt időszakban. A *megigazulás* centrális tanításában való közeli megegyezés és a múltbeli kölcsönös elítélő határozatok visszavonása pedig újabb fontos jele lesz majd a két egyház viszonyában végbement nagy változásnak. Ez a folyamat — mondta Cassidy bíboros — nagy türelmet kíván, „hogy föloldhassuk a még meglévő ellentéteket és tovább keressük a látható egységet egymás között”.

Hasonlóan fontos ökumenikus esemény volt, hogy az új elnök, *Christian Krause* német püspök a későbbiek során javasolta a reformáció nagy egyházainak szorosabb együttműködését, együtt az evangélikus-anglikán egyházközösség fokozatos kialakulásával. Kifejezte azt az elgondolását, hogy saját világszövetségeik mellett a jövőben *létre kellene hozni a világ evangélikus és református egyházainak közös szövetségét is*. Így nagyobb súlyt kapna a reformáció egyházainak szorosabb közössége az ortodox és a római katolikus egyházak mellett, a keresztyének látható egysége felé vezető úton a jövőben.

A másik központi téma volt a nagygyűlés munkája során és vitáiban az *egyház missziói szolgálata* a mai világban. Ma az egyházakban sokszor megfelelnek a misszió döntő fontosságáról a cselekvő szeretet mellett. A modern világban is bátran vállalnunk kell a Krisztusról való tanúságtétel szolgálatát. „A misszió a jövő nagy kihívása számunkra” (*G. Brakemeier* elnöki jelentése). Szükség van az állandó dialógusra a többi vallással, de ez sohasem helyettesítheti a missziót. *A dialógus és a misszió összetartoznak* és nem választhatók el egymástól (*D. Windibiziri* nigériai evangélikus érsek).

A harmadik nagy témakör, amely a világyűlést előadásokban, plenáris vitákban és nagyszámú munkacsoportban foglalkoztatta, a *keresztyén szeretet szolgálata* volt *a ezredvég világában*. Világunkat az égbekiáltó ellentétek határozzák meg a szegény, éhez

és szenvedő többség, másfelől a jólétben élő kisebbség között. A Szentírás szerint „az egyháznak nincs más választása, mint odaállni a kizsákmányoltak mellé a saját hazájában és azon kívül is” (*K. Rajaratnam* teológiai igazgató, Madras – India). A világyűlés a munkacsoportok ajánlásai mellett számos külön határozatban foglalt állást a világot foglalkoztató, legsúlyosabb mai kérdésekben.

A nagygyűlés legfeszültebb, legizgalmasabb vitája alakult ki abban a kérdésben, hogy külön is állást foglaljon-e a *vallásszabadság korlátozása ellen a Kínai Népköztársaságban*. Számosan voltak, akik ezt követelték, a következményekre való tekintet nélkül. Mások — főleg a helyi egyházak képviselői — ezt hevesen ellenezték, mivel egy ilyen állásfoglalás lerombolná a további tárgyalások minden lehetőségét a kínai kormányzattal. Végül is a nagygyűlés elfogadott egy általános nyilatkozatot a vallásszabadságról és az emberi jogok védelméről mindent a világon. De elvetették a külön nyilatkozat tervét Kínára vonatkozóan, miután a delegátusok éles vita után 159:106 szavazatarányban, 29 tartózkodással a Kínát elítélő két kritikuss mondat kihagyása mellett döntöttek.

A világyűlés újból megerősítette a *nők lelkészi ordinációjának* ma már a tagegyházak 70 százalékában elfogadott *gyakorlatát*, és elkötelezte magát a türelmes dialógusra ebben a kérdésben a még nem ordináló tagegyházakkal.

Jubileumi hálaadás a LVSZ félévszázados útjáért

A félidőben — július 13-án, vasárnap — ünnepelte meg a nagygyűlés az evangélikus világszervezet 50 éves fennállását. A Duna Televízió — nagy örömünkre — közvetítette a felejthetetlen istentiszteletet. Ezer külföldi és több mint 5 ezer helyi résztvevő adott hálát Istennek a Lutheránus Világszövetség világméretű, hatalmas szolgálatáért az elmúlt, nagyon nehéz fél évszázadban. Az ige hirdetőt *Horst Hirschler* alelnök, hannoveri püspök végezte. Ezen a jubileumon — mondta — „nem magunkra és nem Lutherre, hanem Lutherrel együtt Krisztusra mutatunk”. Az úrvacsorai liturgiát *April Ulring Larsson* amerikai evangélikus püspök vezette.

Az egész napot átfogó, színes ünnepség legjelentősebb eseménye talán mégis az volt, hogy bemutatották a Lutheránus Világszövetség egész történetét részletesen földolgozó és kritikailag értékelő, két nyelven megjelent hatalmas kötetet (*From Federation to Communion — Vom Weltbund zur Gemeinschaft*. Minneapolis és Hannover, 576 és 556 lap). A fényképekben és adatokban is gazdag, nagyszerű kiállítású kötet részletesen elemzi az LVSZ teológiai, ökumenikus, missziói és diakóniai munkáját az 1947-es kezdettől máig. Ez az LVSZ fél évszázadára nézve egyedülálló forrásmunka négyévi, széleskörű nemzetközi teológiai összefogással készült (1993–1996). Kiváltság és öröm volt, hogy ebben az 1993-as kezdő és tervekészítő konzultációtól (Wennigsdorf–Hannover) végig magam is részes lehettem. Részletes, külön ismertetésére visszatérünk.

Választások és záróaktusok

A világyűlés egyik legizgalmasabb eseménye mindig az új elnök megválasztása. Így volt ez Hong Kongban is. A jelöltek közül először *Julius Filo* szlovák püspök és *Naohiro Kiyoshige* japán teológiai professzor estek ki; majd a végső szavazásnál *Prasanna Kumari* indiai teológiai professzornővel szemben végül is *Christian Krause* (57) braunschweigi német püspökök választották meg a következő hét esztendőre a Világszövetség új elnökévé. A jövőben tehát Európa és a „harmadik világ” két képviselője együtt irányítja majd a harmadik évezredbe átvezető úton a Világszövetség globális szolgálatát.

Hazai egyházunkból *Harmati Béla* püspök lett a Kommunikáció Bizottságának új elnöke, és ezzel a vezetőket magába foglaló Végrehajtó Bizottság tagja is.

„Mivel tudjuk, hogy Isten velünk volt a közös múltban, nem félünk előrenézni a jövőbe” — mondta a záróistentisztelet szolgálatát végző *Pángyánszky Ágnes* lelkész nő igehirdetésében. Levél formájában a IX. Világyűlés legvégül záró üzenetet intézett az öt világrész tag egyházaihoz és gyülekezeteihez. Ebben a valamennyiünk előtt álló *legfontosabb feladatokra* emlékeztet: a hit közösségére Krisztussal és egymással, valamint a

misszió, az ökumenizmus és a szeretet világméretű közösségére együtt, megosztott és utat tévesztett világunkban, a harmadik keresztény évezred kapujában.

Iwi de — ENI — cpd-w
Hongkong Highlights, a Világyűlés napilapja

EURÓPAI EGYHÁZAK KONFERENCIÁJA

II. Európai Ökumenikus Nagygyűlés

Graz, 1997. június 23–29.

Helyszín és résztvevők

Az idei nyár rendkívüli egyházi eseménye volt a II. Európai Ökumenikus Nagygyűlés Európa közepén, az ausztriai Graz városában. Az első ilyen európai „ökumenikus csúcstalálkozót” 1989-ben rendezték meg a svájci Bázelen. Mint akkor, most is együtt készítette elő és rendezte meg a nagy ökumenikus eseményt az Európai Egyházak Konferenciája (EEK) a maga jelenleg már 123 protestáns, ortodox és szabadegyházával, valamint az Európai Római Katolikus Püspöki Konferenciák Tanácsa (CCEE) a maga 34 nemzeti és regionális püspöki konferenciájával. Mindkét nagy európai egyházi szervezet egyformán 350–350 hivatalos delegátussal képviseltette magát. A két nagy hivatalos delegáció mellett azonban még több mint 10 ezer regisztrált résztvevője volt az ökumenikus találkozóknak: protestánsok és római katolikusok, ortodoxok és szabadegyházaiak, nagyszámú fiatal, az Izlandtól az Uralig terjedő nagy európai térségből. És ami külön is új színt adott ennek a nagy ökumenikus eseménynek, a hivatalos nagygyűléssel párhuzamosan az „ökumenikus faluban” a protestáns egyházi reform-mozgalmak és a római katolikus „bázis-közösségek” számos képviselője vitatta meg a nagygyűlés témáit és foglalt állást a megvitattott témákban.

Hazai egyházunkat Grazban 10 tagú delegáció képviselte *Szebik Imre* püspök vezetésével.

Árnyak a nagygyűlés fölött

Már a „csúcstalálkozó” kezdetét beárnyékolta a június 21-én Bécs

mellett tervezett, *II. János Pál* pápa és *II. Alekszij* metropolita közötti történelmi találkozás meghíúsulása. Hasonló árnyékot vetett a nagygyűlésre *I. Bartholomeus* konstantinápolyi ökumenikus pátriárka bejelentett, majd lemondott részvételé és előadása. A médiumok szerint a háttérben az ortodoxia és a Vatikán között a prozelitizmus kérdésében fennálló feszültségek, másfelől a két ortodox pátriárhátus közti feszültség áll. Mindkét ortodox egyházfő jelezte azonban, hogy a számukra is fájdalmas döntések ellenére tovább kívánják folytatni erőfeszítéseiket az európai egyházak ökumenikus közeledése érdekében.

A nagygyűlés fő eseményei

Az ökumenikus találkozó fő témája ez volt: „*A kiengesztelés — Isten ajándéka és új élet forrása*”. A megnyitó ülésen a két összehívó szervezet elnökei, *John Arnold* angliai anglikán és *Miloslav Vlk* prágai bíboros az európai egyházak előtt álló kettős nagy feladatról szóltak: a kiengesztelődésről Istennel és egymással, valamint a kiengesztelés közös szolgálatáról Európa mai társadalmában és a népek között.

II. János Pál pápa meglehangú levélben köszöntötte a grazi találkozást. Európaéknak, mivel a nagy egyházszakadások ezen a földrészen keletkeztek, „különleges felelőssége van az ökumenikus mozgalom területén” — jelentette ki levelében. *Konrad Raiser*, az Egyházak Világtanácsa főtitkára, külön is kiemelte üzenetében az európai egyházak rendkívül nagy felelősségét a kontinens növekvő szociális feszültségei között.

A legnagyobb érdeklődés *II. Alekszij pátriárka*, az EEK volt elnöke megnyitó ülésen tartott előadását kísérte. Ebben kifejezte csalódását afölött, hogy a „vasfüggöny” leomlása után a várt kiengesztelődés helyett egy új, ezúttal „gazdasági ezüsfüggöny” van kialakulóban a jómódú nyugati és a nehézségekkel küszködő kelet-európai népek között. Ugyancsak élesen kritizálta azt a „masszív prozelitizmust” is, amely az ortodox egyházakat sújtja Kelet-Európában és az ökumenizmus elleni támadásokhoz vezetett ezekben az egyházakban.

Vele ellentétben *Carlo Maria Martini bíboros* (Milano), a CCEE előző elnöke, akit sokan II. János Pál pápa lehetséges utódának tekintenek, reményét fejezte ki, hogy Graz döntő lépés lesz majd az európai egyházak közös ökumenikus útján. Első alkalommal hangzott el *óvatosságot támogató* római katolikus részről ilyen magas tisztiségből *egy, a jövő század elején összeülő egyetemes keresztyén zsinat mellett*. Ennek összehívását tavaly Konrad Raiser főtitkár javasolta a 2000. év utáni időszakban.

Nagy figyelem kísérte *I. Karekin* örmény ortodox katolikosz előadását is. Egyfelől elismeréssel szólt a Vatikán, az EVT és az EEK, valamint az ortodox egyházak közötti eddigi ökumenikus együttműködésről, de ugyanakkor szenvedélyesen kikelt „a nagyszámú szekta és állvallásos mozgalom inváziója” ellen Kelet-Európa ortodox egyházaiban.

A nagygyűlés egyik nagy figyelmet és visszhangot kiváltó előadása volt még egy afrikai ökumenikus vendég, *dr. Brigalia Bam* asszony, a dél-afrikai egyháztanács főtitkára felszólalása. Megköszönte az európai egyházak jelentős segítségét a dél-afrikai faji gyűlölködés és apartheid-politika elleni küzdelemben. Ugyanakkor igen élesen kritizálta a „globális gazdasági apartheid” politikáját a fejlett országok részéről a szegény, éhező Dél országai ellen. Ezért *Európa egyházait egy új, igazságosabb gazdasági-társadalmi világrendért* való elkötelezett küzdelemre hívta föl. Mintegy válaszul erre a jankiáltásra Afrikából, *George Carey* Canterbury anglikán érseke kijelentette: az „önző Európáig” és egy különálló „Európa-erőd” építése méltó a bukásra és el is fog bukni. Az „igazi Európáig” viszont áldássá lehet az egész világ számára.

Plenáris és csoport viták

Az előadásokat követő megbeszélések és viták a fő témához, az ezt részletesen kifejtő teológiai alapdokumentumhoz és az előadásokhoz kapcsolódtak.

Ezek egyfelől sokoldalúan megvitatták az egyházak közötti ökumenikus egység legfőbb mai akadályait, egymás el nem ismerését Krisztus anyaszentegyháza részeként, a közösség hiányát

egymással az Úr asztalánál, a tradicionális tanításbeli, liturgiai és egyházi különbségek egyoldalú hangsúlyozását, vagy a nők lelkészi szolgálata körüli ellentéteket. Együtt keresték az egység felé vezető út legsűrűbb ökumenikus, közös feladatait: a teológiai dialógusok türelmes folytatását, a közös ökumenikus istentiszteletek tartását, az úrvacsorai közösséget egymással, valamint az egyre szélesedő evangelizációs, missziói és diakóniai együttműködés útjait Európa egyházai között.

Másfelől a megbeszélések és viták megerősítették: az egyházak egymás közötti kiengesztelődését *szüntelenül kísérnie kell az európai egyházak és keresztyének kiengesztelő, segítő szeretetszolgálatának a társadalmakban a szegényekért, a jogfosztottakért, valamint az etnikumok, népek és fajok közötti súlyos feszültségekben*. Európa egyházai csak így lehetnek áldássá az egocentrikus és Isten teremtett világát is pusztító, ökológiai katasztrófák felé taszító mai világban.

„Üzenet Grazból”

A nagygyűlés sokezres, szabad ég alatt tartott záróistentiszteletén fölolvasták az előzőleg nagy többséggel elfogadott záródokumentumot. Az „Üzenet Grazból” ünnepelesen kijelenti: *Európa minden egyházának képviselői elkötelezik magukat az egyházak látható egységének „fáradhatatlan követésére” mind az evangéliumhirdetés és misszió, mind a teológiai dialógus közös útján*. Ugyanakkor *együtt kívánják végezni a kiengesztelés szolgálatát a társadalmak, a népek, Európa és a világ igazságos, békés jövőjéért*. Elkötelezik magukat a szegények és gyengék mellett, a vallásszabadság és az emberi jogok, köztük a nők és gyermekek, fiatalok jogainak védelmére, az „egocentrikus individualizmus”, az erőszak, az etnikai és fajgyűlölet, a teremtett világ és környezetünk pusztítása minden formája elleni közös küzdelemre.

Graz tanácskozásának fő témáit és eredményeit három hivatalos dokumentum foglalja össze: 1. a két éven át, nagy fáradtsággal kidolgozott „bázis-dokumentum”, amely a Nagygyűlés munkájának közös alapja volt; 2. az „Üzenet

Grazból” említett záródokumentum; 3. a „cselekvésbeli ajánlások” és az ezeket kísérő gyakorlati háttéranyag, jórészt a munkacsoportok ajánlásainak összefoglalásaként. Ezeket a dokumentumokat — részletes megvitatás nélkül — a delegátusok nagy többséggel elfogadták, illetve tudomásul vették.

Visszhang és értékelések

Grazban és utána általános volt az a vélemény, hogy a nagygyűlés egyik legnagyobb értéke az volt, hogy őszintén szembenézett a látható keresztyén egység és közös szolgálat még meglévő súlyos akadályaival. Még nem volt képes láthatóvá tenni az egyházak igazi egységét; de világosan kijelölte a konkrét feladatokat Európa egyházainak az egység felé vezető úton (*John Arnold*, az EEK elnöke). Graz „a realitásokkal való őszinte szembenézés nagygyűlése volt, és „nem a dokumentumok, hanem a személyes találkozás és a kapcsolatok erősödése volt Graz igazi értéke” (*Miloslav Vlk* bíboros, a CCEE elnöke).

Graz egyik szembeszökő jellegzetessége volt a „bázis-közösségek” és az egyházi reformmozgalmak kritikai jelenléte, párhuzamosan az egyházak hivatalos képviselőinek nagygyűlésével. Az osztrák és német római katolikus laikus reformmozgalmak számos képviselője („Mi vagyunk az egyház”), de *Ulrich Duchrow* ismert német evangélikus teológus és *Gertrud Knoll* burgenlandi evangélikus szuperintendensnő is igen éles kritikával illették az Ökumenikus Nagygyűlést, mert 1. nem vette figyelembe a kritikus egyházi kisebbségek szavát, és 2. a hivatalos dokumentumok nem foglaltak állást az egyházakat ma elválasztó és legtöbbet vitatott, konkrét kérdésekben (úrvacsorai közösség, nők lelkészi szolgálata, vegyes házasságok, elváltak helyzete az egyházban stb.).

Figyelemre méltó, összefoglaló kritikai értékelést ad a II. Ökumenikus Nagygyűlésről az ismert német *Felekezettudományi Intézet (Bensheim)*. Egyfelől elismeri a három fő teológiai dokumentum közös ortodox, római katolikus és protestáns elfogadásának jelentőségét. De kifogásolja, hogy bár megnevezik az egyházak egységének legfőbb mai akadályait,

mégsem adnak semmilyen konkrét javaslatot azok föloldására, például a hiányzó úrvacsorai közösség kérdésében. És nem foglalnak állást — ami várható lett volna — az ellentétek föloldására hivatott, protestáns részről sokszor javasolt egyetemes keresztyén zsinat (a „konciliáris közösség”) előkészítése mellett sem.

Ezért csak *a jövő mutatja meg igazán, hogy ez az ígéretes, nagy ökumenikus európai találkozás valóban döntő fordulatot hozott-e Európa egyházai számára a keresztyén egység felé vezető, ma még oly sok akadállyal terhelt úton.*

ENI — CEC MONITOR
— MD — cpd-w

Az Európai Egyházak Konferenciájának XI. Nagygyűlése

Graz, 1997.
június 30–július 4.

Közvetlenül a II. Ökumenikus Nagygyűlés után tartotta meg XI. Nagygyűlését az EEK, Európa protestáns, anglikán, ortodox és szabadegyházainak szervezete (ma már 123 európai tagegyházzal).

A háttér

Ez a legnagyobb regionális-ökumenikus egyházi szervezet 1959-ben alakult. Fő célja akkor még a „*vasfüggöny*” által szétszakított egyházak kapcsolatainak a fönntartása volt a hidegháború évtizedeiben.

A hatvanas-hetvenes évektől kezdve ehhez egy lényeges ökumenikus-teológiai új feladat járult. Egyfelől az ökumenikus kapcsolatok fölvétele az EEK-ben, ekkor belépett kelet-európai ortodox egyházakkal. Másfelől a II. Vatikáni Zsinat után az európai katolikus püspöki konferenciák és az EEK közös bizottságának megalakításával ökumenikus kapcsolatok kialakítása az EEK és a Vatikán között. Ennek az új, „*ökumenikus-teológiai vonalnak*” a megalapozására és erősítésére alakult meg 1975-ben az EEK teológiai titkársága (ennek az első vezetője lehettem csaknem öt éven át, genfi LVSZ-szolgálatom után, 1975–1980 között).

Ettől kezdve az EEK kettős, lényeges feladata maradt az egyhá-

zak ökumenikus egységének és az egységesülő Európa lelki alapjainak az erősítése.

Őrségváltás után, új feladatok előtt

A XI. Nagygyűlés „*őrségváltást*” jelentett az európai egyházszervezet élén. Dr. Glen G. Williams baptista lelkész-teológus több mint 25 évi főtitkári szolgálata után most az utódává 1986-ban megválasztott francia-svájci református vezető, Jean Fischer is betervezte utolsó főtitkári jelentését. Szeptember 1-jétől kezd meg szolgálatát az EEK ezévből megválasztott új főtitkára, Dr. Keith Clemets, a Brit és Ír Egyháztanács eddigi nemzetközi titkára, aki ugyancsak baptista lelkész-teológus.

A grazi nagygyűlésen Jean Fischer főtitkár két fontos bejelentést tett. Egyfelől drámai figyelmeztetést intézett a tagegyházakhoz a Grúz ortodox egyház nemrég bejelentett kilépésével kapcsolatban: *Anti-ökumenikus, fundamentalista erők* főleg az ortodox egyházakban támadni és gyengíteni akarják az európai ökumenikus mozgalmat. Európa egyházainak mindenképpen meg kell védeniük az eddigi jelentős ökumenikus közeledést Európában — mondotta.

Bejelentette, hogy az Európai Unió mellett Brüsszelben működő ökumenikus titkárság egybeolvad az EEK genfi szervezetével és ezután, mint az EEK munkaága kíván működni az *Európai Unióval való egyházi kapcsolatok* területén.

Jelentős szerepet játszott a XI. Nagygyűlésen a *római katolikus egyházzal való kapcsolatok* további alakulása. John Arnold, az EEK anglikán elnöke és több anglikán delegátus azt javasolta, hogy a jövőben egyes nemzeti katolikus püspöki konferenciákat is meghívhatna az EEK a tagjai közé, szorosabb kapcsolatok érdekében. Jean Fischer ezt a javaslatot „még túl korainak” tartotta, mert ez a kérdés gondos megfontolást kíván. Az új főtitkár is óva intett elsietett lépésektől. De mindketten hangsúlyozták a római katolikus egyházzal való ökumenikus kapcsolatok erősítésének szükségességét.

Az EEK jövője szempontjából további lényeges vita alakult ki arról a több oldalról fölvetett javaslatról, hogy az EEK esetleg bízza rá

az Egyházak Világtanácsára az EEK ökumenikus föladatait. Az új főtitkár határozottan nemet mondott az ilyen törekvésekre. Az Európai Egyházak Konferenciája az európai egyházak szociális és nemzetközi kérdésekben való szolgálatának segítése mellett ezután is *lényeges föladatainak tekinti az európai tagegyházak közeledésének és egységének sokoldalú teológiai szolgálatát, az ú.n. „hit- és egyházszervezeti kérdésekben”.*

A nagygyűlésen számos javaslat hangozott el a *keresztyénség 2000. éve* valamennyi egyház részvételével történő közös megünnepléséről.

Végül a nagygyűlés megválasztotta az EEK 35 tagú vezető testületének tagjait, közöttük Krámer György maglódi evangélikus lelkész, Solymár Mónika soproni hitoktató-lelkész, pedig a Gazdasági Bizottság tagjává választották.

ENI — CEC Monitor — epd-w

II. A Világ Egyházai

NÉMETORSZÁG

A 28 milliós német protestantizmus legnagyobb nyári eseménye a Lipcsében — az újraegyesülés óta először kelet-német területen — tartott 27. *Német Protestáns Egyházi Napok* (június 18–22.) volt. A több mint kétezer rendezvény — előadások, bibliaórák, pódiumviták, zenei és más kulturális események — középpontjában két nagy téma állt: a gazdasági és társadalmi igazságosság mai nagy kérdései, valamint a kelet-német közelmúlt és a mai nyugati és keleti németek viszonya egymáshoz. A *főtéma* így hangozott: „Az igazság útján van az élet”.

A nagy egyházi találkozóhoz több mint 120 ezer állandó résztvevője volt, bár Lipcsében a lakosságnak csupán 15 százaléka protestáns. Nem hiányoztak a *feszültségek* sem. A rendezőség a volt lipcsei párttitkárt is fölkererte egy pódiumvitában való részvételre, aki bocsánatot kért az előző rendszer áldozataitól. De a résztvevők egy része hevesen tiltakozott megszólalása miatt. Egy neves CDU-politikus pedig amiatt

vonta vissza nyilvánosan részvételét, mivel *H. Falcke* prépost tartotta a záróigehirdetést, aki előzőleg a CDU-kormányt lemondásra szólította föl. A feszültségek ellenére az Egyházi Napok előadásai és vitái általános vélemény szerint hozzájárultak az egyházakban és a német társadalomban meglévő mai ellentétek feloldásához.

A résztvevők között volt *Konrad Raiser* EVT-főtítikár, *Roman Herzog* német államelnök, sok ismert politikus, a zsidóság és a 2,6 millió mohamedán képviselői, valamint számos szomszédos országból jött résztvevő. A legközelebbi országos Protestáns Egyházi Napokat 1999-ben Stuttgartban, 2001-ben pedig Frankfurt am Mainban tervezik.

epd-w — LM

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Az Egyesült Államok külügyminisztériuma a kongresszus megbízása alapján nyilvánosságra hozta első jelentését a *vallásszabadság helyzetéről a világon*. A jelentés éles kritikát gyakorol az egyházak helyzete fölött a *Kínai Népköztársaságban*. A kínai kormány csak a kormányzat iránt lojális egyházakat ismeri el és betöltött többszáz, ú.n.

„házi gyülekezetet” — áll a jelentésben. Több muzulmán országot is megnevez (*Pakisztán, Irán, Szudán, Szaud-Arábia*), ahol a keresztyén kisebbséget megfosztják vallásuk szabad gyakorlásától. Kitér a jelentés a „*Scientology-egyház*” elleni német intézkedésekre is, de csak abban a formában, hogy „gondot okozna”, ha egyes személyeknek vallási jellegű szervezetekhez tartozásuk miatt kellene diszkriminációban részesülniük.

Clinton elnök — egyházi vezetők és politikusok közös javaslatára — a múlt évben nevezte ki a Vallásügyi Tanácsadó Bizottságot. *Madelaine Albright* külügyminiszter asszony a jelentés bevezetésében kijelenti, hogy a jövőben a kormányzat fokozott figyelmet fordít majd a vallások és egyházak helyzetére, szabadságára mindenütt a világon.

epd-w

ZAMBIA

A dél-afrikai ország sajtója és televízió-állomásai egyre több hírt közölnek arról, hogy az egyházak és vallások nevével visszaélve „*sátánista csoportok*” tevékenykednek a társadalomban. Ezek a római katolikus és protestáns egyházak, de az

evangelikál mozgalmak nevét is fölhasználják visszatartó akcióik, tevékenységük igazolására.

A zambiai egyházak és vallási közösségek élesen tiltakoznak a „sátánista” csoportok fölháborító tevékenysége ellen. Ezek célja — jelentik ki — az egyházak és vallások diszkreditálására és az ország, a társadalom rendjének és békéjének fölbomlásztására irányuló összeesküvés.

A zambiai kormányzat szigorú kivizsgálást ígért, és ezeknek a vallás nevével visszaélő csoportoknak a szigorú megbüntetését jelentette be.

ENI

Jegyzet

Ezzel az októberi, a nyári nagy ökumenikus eseményekről hírt adó számmal befejezéséhez közeledik az *Egyházi Világhíradó VIII. évfolyama*. Híradónk első száma 1990 szeptemberében jelent meg a Lelkipásztor hasábjain, és hónapról-hónapra igyekszik beszámolni az Ökumené világában történt legújabb eseményekről. A mai számtól a fejlécben megjelenő évfolyam- és számjelzés a régebbi hírekre való utalást és azok könnyebb azonosítást segíti.

GOTTFRIED BRAKEMEIER

„Hogy mindenkor az Isten dicsőíttessék...” (1Pét 4,11)

— Előadás a Lutheránus Világszövetség IX. Nagygyűlésén —

BEVEZETÉS

„Egyházak látogatnak egyházakat” — ez is lehetne a Lutheránus Világszövetség mostani nagygyűlésének felirata. Természetesen vannak adminisztratív jellegű feladataink. De alapvetően félreértenénk összejövete-lünket, ha abban pusztán ügyrendi ülést látnánk. Ezt már egy a napirendre vetett futó pillantás is alátámasztja. Közösen tartunk istentiszteletet, 50 éves évfordulót ünneplünk közösen olvassuk a Bibliát, megbeszéljük a jelen égető kérdéseit, megismerünk valamit azoknak a testvéreinknek a világából, akik ebben a városban, ebben az országban, ebben a régióban élnek. Nagygyűlésünk mindenek előtt olyan találkozás, mely során — amint azt reméljük — megvalósul valami abból, amit Pál apostol tervezett római látogatásától várt: a hit kölcsönös megvallása által történő együttes megerősödést. (Róm 1,12)

A Lutheránus Világszövetség Hongkong vendége. Hangozzék az első szó a vendéglátókhöz. Sokan vannak, akiket meg kell neveznünk. Magától értő-dően állnak első helyen azok az egyházak, melyek mint a Lutheránus Világszövetség tagegyházai, meghívtak minket ebbe a városba, és sokat fáradoztak azon, hogy megteremtsék azt az infrastruktúrát, melyet egy ilyen rendezvény kíván. Mondjunk nekik ezért hálás köszönetet! Jó, ha gondolunk arra is, hogy a Lutheránus Világszövetségnek nincs egy behatárolható, állandó otthona ezen a Földön. Alapjában véve megtalálható mindenütt, ahol tagegyházai élnek. Tehát itt is otthon vagyunk. Ez a tudat — a baráti fogadtatással együtt — azt az érzést kelti bennünk, hogy nem idegenként jöttünk. És ez jólesik.

A vendéglátók köre azonban tágabb. Átfog minden keresztyén egyházat — ebben a városban

csakúgy, mint az ország egészében. Üdvözljük az egész keresztyén ökumenét, köszönetet mondunk annak az egységnek a támogatásáért és jeléért, mely Jézus Krisztus nevében alapul. Azt szeretnénk, ha látogatásunk ebben a nagyobb keretben is figyelmet kapna. Az ökumenikus gondolkodás és cselekvés lutheránus örökségünk része. Krisztusban való egységünk fontosabb minden különbözőségénél. A Lélek az, mely egymáshoz vezet minket.

Végül, de nem utolsósorban a vendéglátók közé tartozik maga a város, a hatóságok, az emberek, akik ebben az országban élnek. Örülünk, hogy ez a találkozás lehetséges ezen a helyen és ebben az időben. Az erre való készség számunkra a nyitottságnak, az elismerésre méltó előzékenységnek és annak az egyértelmű nemzetközi elkötelezettségnek a jele, mely a mostani eseményeket globális perspektívában szemléli. Néhány nap óta Hongkong ismét a szárazföldi Kínához tartozik, még ha a város meg is tart bizonyos különleges státuszt. A gyarmattörténet újabb fejezete ért véget. Azt kívánjuk, hogy ez véget vessen az izolációnak, és a történelemnek egy olyan új szakasza kezdődjön, mely a békén és az igazságon alapul.

Látogatóban vagyunk ebben a városban. Megpróbálom ezt a látogatást kissé megvilágítani. Teszek néhány észrevételt azzal kapcsolatban, hogy kik vagyunk, mi mozgat minket és mit akarunk.

I. KIK VAGYUNK?

Nem vonakodom attól, hogy a Lutheránus Világszövetséget olyan kísérletként jelöljem meg, mely egy szokatlan tervezetet próbál ki. A budapesti nagygyűlés óta már nem egyházak laza szövetségeként értelmezi önmagát, hanem egyházak közösségeként, ahogyan 1990-ben Curitibában az új alkotmányban megjelent. A közösség fogalma jöllehet nem új. Megtalálható már az Újszövetségben és az Apostoli Hitvallás alkalmazza a „szentek közössége” formulában. A legújabb időben a „koinonia” átfogó ökumenikus céllá vált. Mégis tiszteletet érdemel a Lutheránus Világszövetségnek az a határozott kísérlete, hogy globális síkon valósítson meg egy közösséget. De facto világméretű gyülekezetként határozta meg önmagát. Mert a közösség egy gyülekezetben kíván megvalósulni, és a gyülekezet lényege a közösség. Néhány rövid magyarázat elegendő ahhoz, hogy az elhatározás horderejét megvilágítsuk.

A „koinonia” az emberiség túlélésének kérdése lett. A jövő azon fog eldőlni, hogy találunk-e olyan utakat, melyek a népek és csoportok egymásellenességét és egymásmellettiségét életképes összefogássá alakítják. Az emberiség jóban és rosszban békés egymásmellettélésre szorul. Közösség nélkül nincs béke, igazságosság nélkül nincs fennmaradás.

Ebben a keretben a Lutheránus Világszövetség közösségre irányuló tervének jelzészertű értéke van. Saját előfeltételeiből kiindulva megpróbál gyülekezetet építeni és képessé tenni az összefogásra. De nem lehet vele szemben azzal a szemrehányással élni, hogy mint lutheránus közösség vétkessé válik egy újabb elhatárolódásban. Igaz, hogy bázisát a lutheránus hitvallás képezi, mely a közösséget lehetővé teszi és hordozza. De egy ilyen előfeltételt egyetlen közösség sem kerülhet ki. Az a döntő, hogy a közösség túlmu-

tasson önmagán.

A Lutheránus Világszövetség ezt mindig így értelmezte. Élte a *maga* közösségét, miközben megadatott neki, hogy jelentékeny belső falakat leküzdjön. Ezzel egyidőben azonban fáradozott az ökumenikus megértésért és megbékélésért is. A Lutheránus Világszövetség nem koncepció nélküli egyesület, de nem is fundamentalista szekta. Nincs szüksége ellenségképre, hogy tagjait magához láncolja. Esetében az emberi viszonyok újszerűségéről van szó.

Természetesen a Lutheránus Világszövetség — Istennek legyen hála — nem áll egyedül szándékával. Sok partnert tudhat maga mellett. Bár igaz, hogy csalódásokban is volt része, de hálával pillanthat vissza „gyülekezeti projektjével” kapcsolatos számtalan pozitív tapasztalatra. Mindenesetre tudatában van annak, hogy a hittestvéreknek tett szolgálat elsődlegessége, melyről Pál apostol beszél, nem kizárja, hanem magába foglalja a minden embernek tett szolgálatot. (Gal 6,10)

Az emberek alkotta közösség sikerének az a feltétele, hogy a már meglévő közösséget elismerik. A közösség végülis nem emberi produktum, hanem ajándék. Ebben különbözik a valódi közösség a pusztán érdekközösségtől. Az érdekközösség ugyanis csak addig marad fenn, amíg az egyéni- vagy csoportérdekek egybeesnek. Ha különválnak, szétesik a közösség és konfliktusok keletkeznek. A koinoniának szilárd alapra van szüksége.

A Lutheránus Világszövetség Jézusról tesz vallást, mint közösségének egyedüli alapjáról. A keresztyén közösség tudja, hogy Jézus Krisztus irgalma hordozza, mellyel a gyengékhez és bűnösökhöz fordul. Szavai- ban, tetteiben és életében felismeri „Isten emberszeretetét” (Tit 3,4), éppúgy mint igényét az emberre. Isten nem hagyott minket magunkra a világban. Megbocsájtja bűneinket, élethez való jogot és méltóságot ad nekünk és egyedül kegyelméből igazít meg minket. Szeretete elkötelez minket. Nincs többé zsidó vagy görög, férfi vagy nő, szabad vagy rabszolga. Előtte és benne egyek vagyunk (Gal 3,28), tehát olyan közösség, amit nem tökéletes, de kegyelmet nyert emberek alkotnak.

Éppen a lutheránus hitvallás tartott ki Isten irgalmanak csodája mellett és próbálta megvédeni azt mindenféle megrövidítéstől. Az egyház ebből a forrásból él. Tegyük fel a kérdést: van-e erősebb kötelék, mely egyesíti az emberiséget? Nem mindenki ismeri Krisztust és nem mindenki tesz róla vallást. De irgalma rájuk is érvényes. Egy közösség vagyunk keleten és nyugaton, északon és délen. Akkor is, ha ezt nem ismerjük fel, vagy nem akarjuk tudomásul venni. Amit tennünk kell, csupán ez: az Istentől kapott közösséget láthatóvá tenni Isten dicsőségére és az emberiség üdvösségére.

Ez természetesen nem könnyű a Lutheránus Világszövetségen belül sem. Nem egyszerű megélni a közösséget. Említsünk meg először egészen emberi dolgokat! Nem ritkán maguk a keresztyének állnak vallástételük útjában. Nekik is szükségük van mindenkori bűneik bocsánatára. Továbbá vannak külső akadályok. Az eszközök korlátozottak és nem kevés esetben gyűlölet és háború nehezíti a munkát. Úgy amint annak idején Jézus esetében is bizalmatlanságba és ellenállásba ütközött Isten irgalma. Ennek legtöbbször a privilégiumokért folytatott féltékeny harc az oka.

Nem véletlenül feszítették Jézust keresztre. Végül azonban meg kell azt is jegyezni, hogy még nem került megvitatásra néhány olyan kérdés, mely a közösség egészét érinti.

Milyen legyen a struktúrája az egyházak olyan közösségének, mely az egész világ síkján mozog? Ha már a helyi gyülekezet szintjén is problémák adódnak a tagok különbözősége miatt, akkor globális gyülekezet esetén ennek még inkább így kell történnie. A Lutheránus Világszövetség — így áll Curitiba üzenetében — lélekben, hitvallásban, szentségekben, szolgálatban egységes közösségként értelmezi önmagát. Ez figyelemre méltó. Arról azonban nincs szó, hogy ez a közösség az ügykezelést és a struktúrát is érintené. Hiszen a feltételek, melyek között a tagok élnek, sokkal különbözőbbek annál, mintsem, hogy szervezetileg egységesíthetnénk őket. A struktúra kérdése persze nem irreleváns. Ezen a ponton a jövőben tovább kell dolgoznunk.

Ismét úgy tűnik nekem, hogy a Lutheránus Világszövetség a legelső fronton próbál ki egy tervezetet. A közösségnek teret kell hagynia a különbözőségek számára és meg kell próbálnia integrálni azokat. Nem a különbözőségeket kell leépítenünk, hanem az abból származó konfliktusokat. Megbékélt különbözőségekről van szó. Olyan formákat kell találnunk, melyek képesek egymással összekapcsolni a szabadságot és a közösséget. A közösségből szabadság nélkül diktatúra lesz, a szabadság közösség nélkül önkényben végződik. Egy gyülekezet nem kényszerintézmény, de olyan hely, ahol a tagok a szabadságot a szeretet kötelékében élik meg. Az a kérdés, hogy ez a belátás hogyan valósítható meg, nem csak a Lutheránus Világszövetséget érinti, hanem alapvetően ökumenikus kérdés.

A Lutheránus Világszövetség kísérlet. Úton van, de hív másokat is, hogy vele együtt járjanak ezen az úton. Emellett készséget mutat arra, hogy csatlakozzon azokhoz, akik szintén a közösséghez vezető út kialakításán fáradoznak. A közösség nem választás kérdése, hanem szükségszerű. Akkor is, ha az út tele van kövekkel, buktatókkal.

II. MI MOZGAT MINKET?

1. A Názáreti Jézus olyan valaki volt, aki a hitért küzdött — az igazi, jól értelmezett hitért. Ugyanis nem minden hit üdvösséges. A hit meghatározza a magatartást. Hegyeket mozdít meg (Mt 17,20), döntő jelentősége van az emberiség jólétét és bajait, nem utolsósorban pedig a szolidaritásra és a közösségre való képességét illetően. A harmadik keresztyén évezred kezdete felé a hit helyzete a mai világban komoly aggodalomra ad okot.

Egyrészt számtalan ember elvesztette hitét. Általában véve csak a pillanatért élés maradt meg. A szekularizált világ tanácstalanul áll az etika előtt és csak arra van érzéke, hogy a konzum keretei között nyújtson valamit. A konzumizmus az új drog, a postmoderne opiuma. Gigantikus méretekben terjed a frusztráció és pótlékot keres az elveszett értékek helyett.

Ezen a talajon aztán tenyésznek a vallási kínálatok és kimondottan politeista világot teremtenek. A szekularizmus és az új vallásosság nem zavarja egymást, mert a hit privát ügygé süllyedt. A vallási pluralizmus határozza meg az összképet, melyből a

szekuláris hitvallások sem zárhatók ki. A neoliberalizmus például több, mint közgazdaságtan: hitrendszer annak tipikus ismertetőjegyeivel. Annyira domináns, hogy a hit egyre inkább a piac kérdésévé válik. Arra kényszeríti az egyházakat és a vallási közösségeket, hogy konkurenciaképesek legyenek és közben az igazságot se kíméljék. A piacon ugyanis nem az igazság győz, hanem a hatalom.

Talán ez az alapja a vallási fanatizmus világméretű megerősödésének. Az ingadozó alapok idején az eredeti görcsös megőrzésében és újraélesztésében keres megoldást, miközben bűnbakokat keres, akiket felelőssé tehet az eredeti elvesztéséért. Igyekszik őket félreállítani — ha szükséges, akkor erőszakkal. A hatalom ebben az esetben is megtartja elsőbbségét az igazsággal szemben. Így egyik fundamentalizmus áll a többivel szemben, miközben politikai és kulturális konfliktusokkal keveredik. Vajon ez a „Lélek bizonyító ereje”? (1Kor 2,4).

Már pusztán az ép emberi értelemnek is tiltakoznia kellene az ellen, hogy a hit „elpiacosodjon” és alá legyen vetve a kínálat és kereslet törvényének. A hit jelenlegi zűrzavarában egyetlen olyan vallás sem tanúsíthat érdeklődést eziránt, amely valamilyen igazságigénnyel lép fel — mint ahogy nem érthet egyet a vallásháborúkkal sem. A hitről folytatott beszélgetés egyre sürgetőbb és szükség van a hit konszenzusára.

Ez előszöris érvényes azokra az egyházakra és denominációkra, melyeknek szavahihetőségük érdekében kell bizonyítaniuk Krisztusban való egységüket. De ugyanez érvényes a vallásokra és kultúrákra is. Az egymással való szembenállásnak végérvényesen a múlté kellene lennie. Létezik ugyanis az emberiség világáért érzett közös felelőssége. De egyébként is felfedezhetjük azt, ami közös. Az igazságnak való elkötelezettség nem engedi meg, hogy a különbözőségeket könnyelműen kijátsszuk. Ez nem visz minket előre. De bátornak kell lennünk arra, hogy hitünket vitába bocsássuk annak érdekében, hogy tanuljunk egymástól és közösen gondoljuk végig, hogy milyen az a hit, amely egyszerre mutatja az utat az ég felé és az ember felé. A hitnek „üdvözítőnek” kell bizonyulnia és köze van a bölcsességhez. Tanúságtételünkkel kell megindokolnunk azt, hogy miért Jézus Krisztusban ismerjük fel Isten bölcsességét. (1Kor 1,30)

A Lutheránus Világszövetséget az ember emberségéért érzett aggodalom is mozgatja. A humanitás nyilvánvaló krízisét minden bizonnyal a hit leértékelődésének összefüggésében kell látnunk. Az ember — minden ellenkező bizonygatás ellenére — ténylegesen géppé és áruvá degradálódik. Értékét produktívitásának foka méri, ami leggyakrabban nem segíti elő az emberhez méltó életet. Az emberek száma nő, a fizetett munkahelyeké csökken, az egyes ember szociális biztonsága meginog, egyre többen szorulnak a társadalom peremére.

Szülőföldemen ezért terjed az erőszak kultúrája. Egy emberi élet nem ér sokat. A lakosság felfegyverkezik. Úgy tűnik, egyedül a fegyver birtoklása nyújt valamiféle biztonságot. Ennek az a következménye, hogy például Rio de Janeiróban több ember esik áldozatul úgynevezett „eltévedt golyóknak”, mint a megszervezett bűntényeknek. Ijesztő az az érzelmi hidegség, mellyel emberek dühöngenek és gyilkolnak. Brazíliában röviddel ezelőtt néhány fiatal alko-

hollal leöntött, majd meggyújtott egy utcán alvó indiánt. Csupán játékból — ahogyan a jegyzőkönyv felvételekor mondták. Az erőszak — különösen a nőkkel és a gyermekekkel szemben — „normálissá” válik. A világ más részein hasonló a helyzet.

Legtöbbször nem merik feltenni azt a kérdést, hogy mi lehet az erőszakhullám oka. A reakció általában arra korlátozódik, hogy szükséges a rendőrség megerősítése. Vajon nem létezik olyan fentről jövő erőszak, mely strukturálisan függő és felelős az emberhez méltó életért? Annak a teljesítményt sulykoló társadalomnak, mely a nyereséget a közjó fölé helyezi és a szociális igazságosságot, mint érzelmosséget kiiktatja, nem szabad csodálkoznia azon, hogy torz alakokat és bűnözőket termel. A versenyképesség az a mágikus szó, mely elvileg minden szorult helyzetből a kiutat jelenti. Miért fogadjuk el ezt a törvényt olyan kritikátlanul, anélkül, hogy megvizsgálánánk? A verseny szükséges, de romba is dönthet. Szükség van a határok meghúzására. Az embertelenség szelleme nem űzhető ki egyedül a termelés fokozásával.

Ebben az összefüggésben kell feltennünk azt a kérdést is, hogy ez a szellem nem annak a naturalisztikus emberképnek a következménye-e, mely egyre nagyobb teret hódít. Az embert biológiai funkcióira redukálja, illetve azokra az érdekekre, melyek abból levezethetők. Az emberlét a maga méltóságával nem kerül látászögébe. Az ember robottá válik, amely tetszés szerint használható, javítható és roncsra dobható. Az olyan fogalmak, mint a géntechnológia, művi intelligencia, munkapiac, médiapolitika rámutatnak a problémára. Minden területen érezzük az etika hiányát, mely gyakran pusztán a megvalósíthatóság szempontja alatt áll. Vajon csodálkozhatunk-e azon, hogy az emberek növekvő erőszakkal reagálnak méltóságuk megsértésére?

Isten emberszeretete szorongatja szívünket, mely Jézus Krisztusban és szeretetében lett félreérthetetlenül nyilvánvalóvá. (2Kor 5,14) Nem tudunk mást tenni, mint együtt szenvedni a meggyötört teremtéssel és tiltakozni a nagyvárosokban, börtönökben, menekülttáborokban tapasztalható embertelenedés, valamint a társadalom és a politika szociális viszonyainak brutalizálódása ellen. Ennek a világnak szüksége van a humanitáshoz való alapvető visszatérésre. Talán túl magas ennek az ára? Vagy a cél elérhetetlen? Az igazságosság, mely mindenkinek biztosítja a maga helyét a társadalomban, a béke feltétele és annak az államnak a feltétele, melyben a jog kormányoz.

3. A Lutheránus Világszövetség felelősséget érez a jövőért, vagyis Isten teremtettségének megőrzéséért. Az emberiséget terhelő súlyos fenyegetettség láttán bénító pánik uralkodik. Ehelyett energikus megelőzés lenne tanácsos. Beszélnek a globalizációról. Ez a szó azt a ténytet juttatja kifejezésre, hogy az emberiség a technikai vívmányok által egyre „közelebb kerül egymáshoz”. A háborúk ma már aligha határolhatók be lokálisan. Hasonlót mondhatunk a környezetszennyezésről is. A gazdaság és a kommunikáció végérvényesen maga mögött hagyta a geográfiai határokat. Ami a világ egyik részén történik, kihatással van a világ többi részére is. Ugyanakkor kevés érezhető a fenyegetett földgolyó megmentéséért tett globális intézkedésekből.

A Lutheránus Világszövetségben, mint globális szervezetben különös érzékenység fejlődött ki a hiány

láttán. Ugyanis azok a mély szakadékok, melyek az emberiséget megosztják, visszatükröződnek tagesházáiban és munkaterületein is. A globális kezdeményezések elégtelensége mélységesen sajnálatos. A hangot a „helyi politika” adja meg, mely a nemzetközi ügyeknek csak másodlagos figyelmet szentel. Még nem sikerült a partikuláris és a globális gondolkodást helyes egyensúlyba hozni.

Természetesen helye van a partikularitás igényének is. A globalizáció nem jelentheti a kulturális és kontextuális különlegességek nivellálását. Ezen a helyen meg lehetne említeni a közelmúlt fájdalmas tapasztalatait. Példaként a fejlesztéspolitikát említem meg. A nyugati teológia mai exportja nemcsak a specifikus helyi feltételeket hagyta figyelmen kívül, hanem a célcsoportokat megfosztotta azoktól a tapasztalatoktól, melyek évszázadokon át túlélésüket garantálták. Ennélfogva nem kell csodálkoznunk azon, hogy számtalan fejlesztési stratégia kudarcot vallott. A fejlesztési politika szükséges, de partnerszerű gondolkodást követel. A népeknek és kultúráknak joguk van identitásukra és arra, hogy mások megbecsüljék bölcsességüket. Ez egyébként érvényes az egyházakra is. A kulturális örökségek kritikus felülvizsgálásának elkötelezettsége ellenére elutasítandó az erőszakos uniformizálás.

Szükség van azonban olyan struktúrára, melyek a közös feladatokat érintik és közösen keresik a megoldásokat. Ami e tekintetben jelenleg létezik, nem kielégítő. A „politikát” ki kell egészíteni az „ökumenével” szekuláris területen is. Bár más síkon, de újra az a kérdés áll előttünk, hogy hogyan viszonyul az egyes az egészhez és fordítva. A politikának nem szabad vezető szerepét átengednie a gazdaságnak vagy egyéb állítólagos kényszernek. A politika „ökumenikus” módon kell hogy megtartsa irányító szerepét.

Természetesen nemcsak strukturális kérdésekről van szó. Ebben az esetben is szó van arról a Lélekről, amely az embereket megeleveníti. Ami a jövőt illeti, úgy tűnik, hogy csak egyetlen megrendíthetetlen bizonyosság létezik: a halál és minden dolgok vége. A keresztyén hit ennek ellent mer mondani. Ezen a ponton is elkötelezett a Názáreti Jézusnak és Isten országáról szóló ígéhirdetésének, mely minden történelem és minden egzisztencia horizontját jelenti.

A halálba vetett hit ténylegesen halálos. A valóság transzcendentális dimenziójáról és ezzel együtt az emberiségről való lemondás nemcsak a felelősséget aknázza alá. Ez ahhoz is vezet, hogy csak ezen a földön tájékozódunk és kénytelenek vagyunk minden boldogságot arasznyi földi létünkbe szorítani. Ezzel kezdetét veszi a boldogság ádáz kergetése, mely képtelen a lemondásra, közösségellenessé válik, de nem tudja megszabadítani az embert a frusztrációtól. Az ember olyasvalamit kíván ettől az élettől, amit az nem tud teljesíteni. Amint létezik egy veszélyes transzcendentalizmus — vagyis az evilágból való menekülés egy elképzelt túlvilágba —, ugyanúgy létezik egy bizonyos immanentizmus, mely a túlvilág elől menekül egy itteni és mégis elképzelt világba. Mindkettőnek káros következményei vannak.

Isten országának várása józanságot és értelmes cselekvést követel. Ehhez tartozik az a belátás, hogy bolygónknak korlátozott lehetőségei vannak. Ez kötelességünké teszi a természettel való kíméletes bá-

násmódot, a népességnövekedés behatárolását és a meglévő javak igazságos szétosztását. A hit és az etika összetartozik. Nincs olyan etika, mely ne hitigazságokon nyugodna. Szükségünk van egy olyan bölcseségre, mely komolyan veszi az ember teremtményi létét, illetve egy olyan reménységre, mely Isten országának eljövételén tájékozódik. Az ég figyelembe vétele nélkül nincs esélye a Földnek.

III. MIT AKARUNK?

Találkozásunk szándékáról a nagygyűlés témája elmondja a legfontosabbat: eleget akarunk tenni elhívásunknak és tanúságot kívánunk tenni. Mindezt Krisztusban tesszük, tehát az általa megteremtett valóságban. Milyen ez a valóság? Nos, ahogyan Pál apostol írja: az a meggyőződés, hogy semmi — még a halál sem — választhat el minket Isten szeretetétől, mely Jézus Krisztusban van. (Róm 8,38k) Ennek meghirdetésével adósak vagyunk az egész világnak, ahogyan azt Pál is vallotta magáról. (Róm 1,14) A Názáreti Jézus történetének ismerete az alapvető emberi jogok közé tartozik. Ezért itteni találkozásunk hitvalló gyűlés, tanúvallomás, kommunikációs kísérlet arra nézve, ami minket közvetlenül érint. Három olyan aspektust vezetnek meg, ami számomra fontos.

1. A tanúk hallás és látás által születnek. Jó szemük és fülük kell legyen, ébernek kell lenniük, nem botorkálhatnak álmodozva a világban. Ugyanez érvényes a hitre. A hit kezdetén is a hallás és a látás, az érzékelés és a tapasztalás áll. „...Amit hallottunk, amit láttunk szemeinkkel, amit megfigyeltünk, amit kezünkkel meg is tapintottunk, azt hirdetjük az élet igéjéről...” (1Ján 1,14) De nemcsak azt szükséges hallani és látni, „ami kezdettől fogva volt”, hanem azt is, ami pillanatnyilag van. A tanúktól elvárható, hogy felismerjék az idők jeleit, felfedezzék, miről is van szó, és hogy képesek maradjanak a tanulásra. Egyébként fennáll annak veszélye, hogy nem értik őket.

Nagygyűlésünk sikere tehát jelentős mértékben függ majd látó- és hallóképességünktől. Különböző eredetű és különbözőképpen formált emberekként találkozunk. Tanúságtételünk ezért sokrétű lesz, hiszen — bizonyos mértékig — önéletrajzi vonásokat hordoz. A tanúságtétel „élettanúság-tétel”. Más kultúrákra és vallásokra ez hasonlóképpen érvényes. Ez mindenféleképpen respectálandó és nagy odafigyelőképességet igényel.

De a tanúságtétel minden sokfélesége ellenére lennie kell egy közös kapcsolópontnak. Ez a kapcsolópont „az élet igéje”, amiről János apostol beszél. Nem kevesebbéről van szó, mint a világ életéről. Ennek legpregnansabb bibliai helye Péter vallástétele János evangéliumában. Jézus a tanítványok tetszésére bízta,

hogy visszahúzódnak-e, ahogyan azt sokan mások megtették. Kérdezi őket: „Ti is el akartok menni?” Simon Péter így felel: „Uram, kihez mennénk? Örök élet beszéde van nálad. És mi hisszük és tudjuk, hogy te vagy a Krisztus, az élő Isten fia”. (Ján 6,66k)

2. Erről a hitről akarunk beszélni — akár direkt, akár indirekt módon. A tanúságtétel hallásból van, de beszéd nélkül néma marad. A beszédhez hozzátartozik a tett, a példa, a jel. A szó és a tett biblikusan és lutheránusan nézve összetartozik. Szükségünk van a tevékeny szóra és a beszédes tetre.

Az egyház szavát nem mindig üdvözlük. Sokszor meggyanúsítják. Ez mindig is így volt a próféták ideje óta. Az élet szavai gyakran kényelmetlenek. Való igaz, hogy az egyház nem igényelhet magának univerzális kompetenciát az élet minden területén. Szüksége van a szakértők tudására, akkor is, ha kritikus partner marad. Nem jó, ha a keresztyének beszéde tudálékoságnak tűnik. Ez nem utolsó sorban fontos a más valáshoz tartozókkal folytatott beszélgetésben. A tanúságtétel nem kényszerít másokra semmit, fáradozik a kölcsönös megértésért, ám mégsem elkötelezettség nélküli. Ugyanis az élet igéje az a mérték, amellyel mindannak, ami emberi, meg kell mértenie.

3. Ám végülis nem csak odafigyelni, beszélni, tanácsot adni, dolgozni akarunk. Ünnepelni is akarunk együtt. Az ünneplés hozzátartozik a hithez, az öröm és az Isten iránti hála kifejezője. A hálátlanság az eretnység kezdete. A cselekedetek által való megigazulás szimptomája, vagyis azé a magatartásé, amely a saját sikereket magasabbra értékeli, mint az Istentől kapott jót. A Lutheránus Világszövetség arra hív mindenkit, hogy részt vegyen ünnepében és osztozzon a „Krisztusban való” örömben.

Az öröm hozzátartozik az ember szükségleteihez és Isten országának sajátossága. (Róm 14,17) Vajon helytelen-e azt állítani, hogy világunk hiányt szenved az örömben? Hatalmas méretű a kínálat a szórakozásból, az élményekből, az izgalomból. De a valódi öröm ritka. Feladataink közé tartozik, hogy keresztyéneként örömet ébresszünk és boldoggá tegyünk másokat. De ez csak akkor sikerül, ha mi magunk képesek vagyunk az öröme. Az evangélium annak az örömnünknek a forrása, amely sokféleképpen megnyilatkozik majd, mindenekelőtt az istentisztelet keretei között, Isten dicséretében és a hálaadásban. Végülis ennek a nagygyűlésnek is Isten dicséretéről kell szólnia. Hiszen ahol Istent dicsérik, ott az ember is helyére kerül. Hogy ez a nagygyűlés megérte-e vagy nem, ez alapján kell majd megítélni. Ehhez kérjük a Lélek jelenlétét.

Fordította: Péter Attila

Helyzetkép a kínai egyházakról és a női szolgálatról

(A hongkongi magyar delegáció tagjainak beszámolója III.)

1984-ben a hetedik LVSZ világgyűlésen Budapesten határozat született arról, hogy a nyolcadik világgyűlésen a delegáltaknak 40%-a, az azt követő világgyűlésen pedig 50%-a nő legyen. Most a kilencedik nagygyűlésen Hongkongban ez az elv megvalósult. A 385 küldöttből 190 nő volt. A delegációk hét régióra oszlottak. Egyik régió több, másik kevesebb női küldöttel jelent meg. Kelet-Európából 20 férfi és 16 női delegált résztvevő volt. A tizenhatból az egyik én voltam. A női küldöttek részvétele a plenáris üléseken, a csoportmunkában élénk, sok kérdésben meghatározó volt. Az egyik elnökelő az indiai Prasanna Kumari professzor asszony volt. Fontos kiemelni, hogy a nyitó és a záróistentiszteleten is egy-egy lelkész nő végezte az igehirdetési szolgálatot. A nyitó istentiszteleten a hongkongi evangélikus egyház női elnöke, Tso Shui-Wan, a záróistentiszteleten Pángyánszky Ágnes magyar lelkész nő prédikált.

A világgyűlések során most először rendeztek be külön női találkozóhelyet. A konferenciaépület talán legszebb termében, a hatodik emeleti sarokszobában volt a női központ, ahonnan a híres panorámájú hongkongi Viktória kikötőre nyílt kilátás. Reggeltől estig egymást követő program volt itt. Beszélgetések és foglalkozások, pl. selyemvirág készítésének tanulása. Nemcsak a női küldöttek találkozhattak itt egymással, hanem a kínai egyházak és társadalmi szervezetek női vezetőivel is megismerkedhettünk. Beszámolókat hallhattunk a kínai egyházak életéről, keresztyén női szervezetek munkájáról. A női küldöttek kérésére a női elnökelők is (tajvani, indiai) bemutatkoztak a jobb megismerés érdekében.

A világgyűlésen és az azt megelőző látogató úton Tajvanon érdeklődéssel figyeltem, hogyan élnek, milyen szerepet kapnak a nők a családban, az egyházban, a társadalomban. Ilyen rövid idő alatt csak benyomásaim lehetnek, melyeket a tajvani és a Hongkong-Aberdeen-i gyülekezetben tett látogatásokon, a világgyűlés női fórumán és a bibliatanulmányi csoportban szereztem.

1979. óta a keresztyén egyházak létszáma Kínában növekszik. Jelenleg a megújulás időszakát élik. Kulturális és gazdasági erejük is jelentősebbé válik a társadalomban. A misszionáriusok majd százéves munkájának eredményeként 1949-ben körülbelül egymillió keresztyént tartottak számon Kínában. A misszionáriusok hazatérte és a nagy társadalmi, politikai változások után a protestáns egyházak vezetői kénytelenek voltak új utat keresni, hogy az egyházakat megerősítsék. Ennek érdekében három célkitűzésük volt: önálló egyházi kormányzat, önerőből való gazdálkodás és az evangélium hatékony terjesztése. Prioritást élvezett a kínai keresztyén egyházakban a függetlenség, a hazafias nevelés, az egység előmozdítása, valamint a jó szervezés az egyházon belül. 1966 és 1976 között, a kulturális forradalom idején az egyházaknak tönkre kellett volna menniük. Nem így történt. Megrendítő számokat hallottunk arról, hogyan láttak hozzá 1979-ben az egyházak az újabb, most már belső önálló missziói munkához. Minden két napban átlagosan három templom épült újjá. Kínában 12.000 keresztyén templom van, közülük több mint ötzetret újjáépítettek. Jelenleg 17 teológiai szeminárium működik. Ezenkívül vannak még

továbbképző bibliai intézmények, laikus egyházi munkások számára. Fontos szerepet tölt be az egyházi sajtó az egyháztagok elérésében. 1981 óta 18 millió Bibliát és 3,3 millió kínai énekeskönyvet terjesztettek. Érdekes volt hallani, mint itthon külügyi munkával foglalkozóknak, hogy 1992-ben a Kínai Keresztyén Tanács 203 egyházi látogatódelegációt fogadott, és 108 delegációt küldött külföldi egyházi látogatásra. Hongkong Kínához csatlakozása további erősítést jelenthet a kínai keresztyén egyházak fejlődésében. A hongkongi Keresztyén Tanács főtitkára elmondta, hogy az egyház sokat segített korábban a hongkongi polgárok életszínvonalának javításában. Mindenekelőtt az iskolák, valamint az orvosi és szociális intézmények fejlesztésében segítettek. Most az egyesítés után a két országrész egyházi a kapcsolatok erősíteni szeretnék az „egy ország, két rendszer” elvének szem előtt tartásával.

Nemcsak az előadások hallgatásakor, hanem személyes látogatások alkalmával is tapasztalhattam a kínai keresztyén gyülekezetek összetartását, a fejlődés jeleit. Mindkét vasárnapi istentiszteleten, ahol részt vettem, telt templom fogadott. Idősek és fiatalok voltak együtt. A prédikáció hangvétele barátságos, tartalma aktuális. A gyülekezet részt vett a liturgiában, az istentisztelet után együtt maradtak beszélgetésre. Az idegen nyelv ellenére otthon éreztem magam a gyülekezetben.

Tajvanon nagy egyházi központokat, modern templomokat láttam. Hongkongban pedig bensőséges gyülekezeteket találtam. Többnyire magas, többemeletes bérházak egyik emeletén bérelnek lakásokat és ott alakítanak ki istentiszteleti termet és más gyülekezeti foglalkozásra alkalmas helyiségeket. Meglepődéssel hallottam, hogy milyen magas bérleti díjat kell fizetni ezekért. Miután az egyháztagok egyházi adót nem fizetnek, így a pénzügyi kiadásokat az egyházaknak adományokból kell fedezniük. A szociális segítő munka központi helyet foglal el a gyülekezeti életben. A betegség- és nyugdíjbiztosítás egyéni biztosítás alapján történik, sokszor a családok hosszabb súlyos betegség esetén komoly gondokkal küzdenek, esetleg munkahelyüket is elvesztik. Ilyen esetekben az egyházak kötelesek segítséget, támogatást adni az egyháztagok számára.

Fontos része a gyülekezeti életnek a gyermekmunka. Ott is, mint itthon, a gyermek-bibliakörökben, a játék központi helyet foglal el. Látogatásunkkor — két nigériai püspökkel voltam ott — az aberdeeni gyülekezet ifjúságának élénk ping-pong csatáját láttuk a vasárnap délelőtti bibliára végén.

Egy héttel az egyesítés után sok bizonytalanságot éreztem az emberekkel történt beszélgetések nyomán. Sokan mentek és még mennek most is Kanadába vagy Angliába, ahol biztosabb jövőt remélnék. Ezen a vasárnapon is volt egy pedagógus házaspár két kisgyermekkel, akik éppen búcsúztak a gyülekezettől, Angliába

való áttelepülésük előtt.

Örömök és gondok, várakozások a jövő alakulásával kapcsolatban, ezek voltak fő benyomásaim az aberdeeni gyülekezetben tett látogatáskor.

A nők helyzete

A kultúra, a hagyomány meghatározó szerepet játszik a nők helyzetének megértésében. Ezért szükséges visszapillantani a múltba. A kínai tradíció szerint a férfi a házon kívüli élet dolgaiért felelős, míg a feleség feladata a család és a gyermekek gondozása. A múltban nem volt szokás és lehetőség a nők számára a tanulás. Egyetlen feladat volt fontos, megtanulni, hogyan kell jó feleségnek és családayának lenni, néhány szélesebb látókörű férj „megengedte”, hogy felesége megtanuljon írni. Teljesen elképzelhetetlen volt, hogy egy nő házon kívül munkát vállaljon. Legfeljebb akkor, ha a megélhetés, a család eltartása miatt erre kényszerült, de semmiképpen nem hivatástudat vagy karrier miatt. Az 1840-es ópiumháború után a nyugati gondolkodás és befolyás hatott Kínára. Változások kezdődtek az emberek életében. A nők reformokat, a nemek közötti egyenlőséget kívánták. Oktatást, jogot a politikai életben való részvételre. Női mozgalmak alakultak ki a reformok kivívására. 1949. után a kormány is támogatta a nők munkába állítását, politikai életbe való bekapcsolódásukat, a családi életben való függőség felszámolását. A férfiakkal való egyenlő elbírálás mégsem jött létre. A nők munkabére jóval alacsonyabb volt, munkahelyeiken különféle zaklatásoknak voltak kitéve. A politikai életben való részvétel, tanulási lehetőségek javultak ugyan, de csak kevesen tudtak a férfiakhoz hasonló eredményeket felmutatni.

Az egyházban való szerepüket tekintve az elmúlt negyven évben az egyház fejlődésével párhuzamosan megnőtt az igény a nők szolgálatára. Miután lel-

készhiánnyal küzd az egyház, a figyelem a nők iránt fokozódott. Számosan tanulhattak a teológián és a végzés után lehetőség nyílt felszentelésükre is. A hívek a lelkész tehetsége és elkötelezettsége alapján ítélik meg és nem aszerint, hogy nő vagy férfi. Lelkésznők és női egyházi vezetők elfogadottak. Vannak azonban helyek és felekezetek, ahol bizonyos kötöttségek érvényesülnek még ma is. Mint pl. nem végezhetnek keresztelest vagy úrvacsoraosztást, csak ezek előkészítését. Okai ezeknek a megkülönböztetéseknek: 1) egyházi hagyomány, 2) alacsonyabb képzettségi színvonal, 3) általános konzervatív felfogás, 4) önbecsülés hiánya.

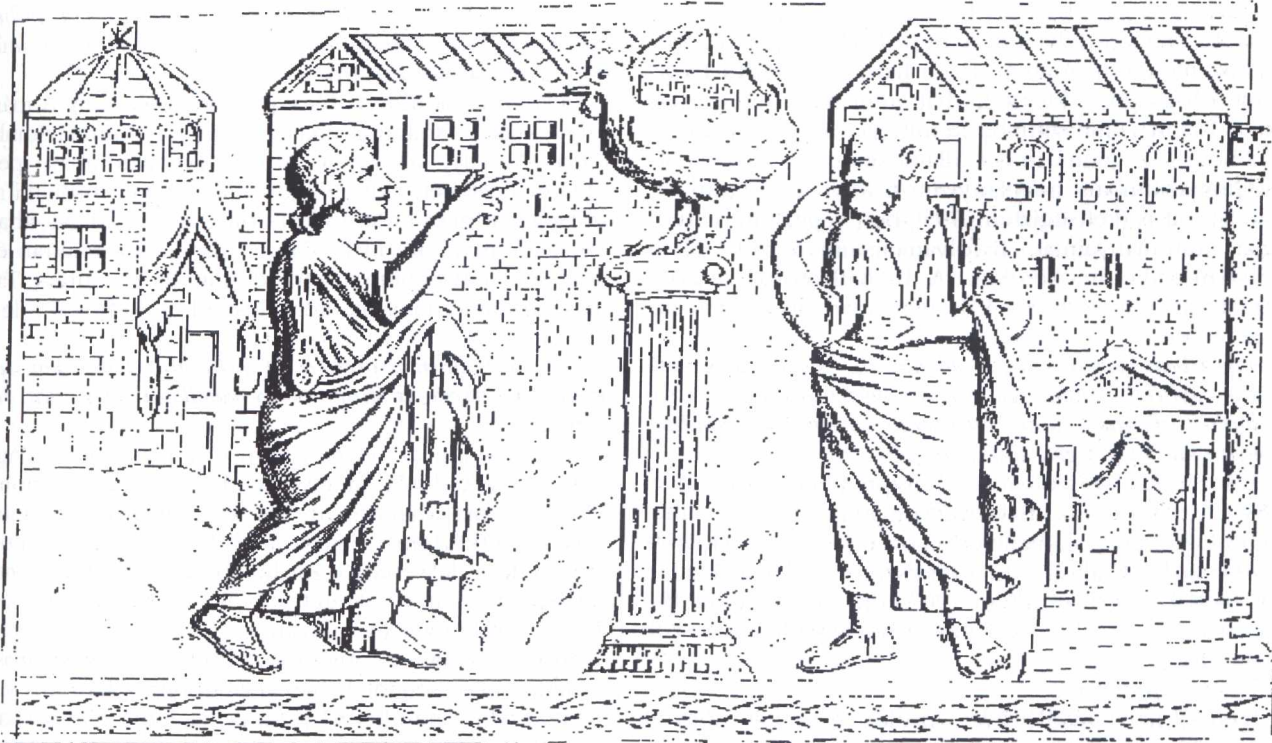
Hogyan tudja az egyház erősíteni a nők helyzetét az egyházban?

- 1) Az oktatás színvonalának emelésével és további képzésekkel
- 2) A nemek közötti helyes kapcsolattartás megtanításával
- 3) A nők önbecsülésének erősítésével (Nőszövetség)
- 4) A nők társadalmi megítélésének változtatásával

Mindent összevetve, a nők egyházban betöltött szerepe kedvezően változott a korábbiakhoz képest. Bizonyos korlátozások ellenére hittel és szabadon szolgálhatnak, nyújthatnak vigasztalást a hívőknek.

Remélem, hogy mind a nők, mind a férfiak további szolgálatában segítséget jelent majd a sikeresen megrendezett világgyűlés is, a világ minden részéről érkezett résztvevők bátorítása, a tapasztalatok cseréje. Kína hatalmas ország, a gazdasági, politikai, kulturális fejlődés tényei tagadhatatlanok. Ebben a túlnyomórészt nemkeresztény környezetben kell a kisebbségi keresztény egyházaknak megtalálniuk a bizonyágtétel legjobb, leghitelesebb módjait. Ezért imádkozunk mi magyar evangélikusok is, együtt az LVSZ többi, 123 taggyházával.

Szirmai Zoltánné

Jézus megjövendöli Péter tagadását, lateráni szarkofág, 340 k.

F I G Y E L Ő

Kinczler Irén interjúja Harmati Béla püspökkel

Püspök Úr! Püspöki szolgálata tízéves évfordulója alkalmával én nem csupán erről a tíz évről, hanem életéről, pályafutásáról kérdezem. Ön felvidéki származású. Mit jelentett Önnek a felvidéki táj, a családi háttér?

Ősagárdon születtem, ebben a nagyon kedves, erdőkkel, hegyekkel körülvett, hangulatos, szinte teljesen evangélikus faluban, ahol édesapám harminckét évig volt lelkész. A Harmati-Horetzky család visszamenőleg szép múltat mondhat a magáénak. Az első megmaradt írásbeli emlék a XVII. századból való, 1659. január 28-án Musay Gergely püspök Répceszemerén Csánigra ordinálta Horetzky Istvánt, aki a továbbiakban Tétényben, Pozsonyban és Komáromban volt lelkész. A török kiűzése után a család tagjai lehúzódtak az Alföldre, mint tanítók és lelkészek Szákon, Tiszaföldváron, Szarvason és Békéscsabán működtek. Dédapám Pilisen és Bényén volt lelkész.

A családi háttér, egy bizonyos elkötelezettség indította Önt is a lelkési pályára?

A családi háttér természetesen meghatározó jelentőségű. Édesapámat a második világháború idején behívták táborigazgatóként, majd hadifogságba került a Szovjetunióba. Engem felvettek a Népi Kollégiumba Vácott, majd Szentendrén. Amikor apám három év múlva hazakerült a fogságból, klerikális háttérem miatt menesztettek. A Fasori Gimnáziumba kerültem. Két év múlva — 1952-ben — a gimnáziumot államosították. A József Attila Gimnáziumban, a Villányi úton folytattam tanulmányaimat, ott is érettségiztem. 1959-ben végeztem teológiai tanulmányaimat. Évfolyamtársaim közül sokan 1956-ban külföldre kerültek. A 14 hallgatóból négyen maradtunk: Zászkaliczky Pál, Bárdossy Tibor, Labossa László és én.

Akkoriban végzés után mindenki segédlelkészként kezdte egyházi szolgálatát. Ma a lelkészhiány miatt ez a szolgálati forma nem mindenki számára ismerős. Hogyan élte meg segédlelkészi éveit?

A segédlelkész szolgálatot Veszprémbe kezdtem el 1959 nyarán, utána Balassagyarmatra kerültem, ahol Szabó József püspök mellett dolgoztam, majd Rudabánya következett 62 faluval, 12 istentiszteleti hellyel. Ezután Budapest-Fasorba kerültem 1962-ben, utána pedig Budapest-Józsefvárosba. Itt fejeztem be segédlelkészi szolgálatomat 1966-ban.

Ez öt helyet jelent.

Igen, öt helyet és hét évet. Az előnye az volt, hogy az ember megismerte a különböző gyülekezeteket. Veszprém jellegzetesen városi gyülekezet volt nagy szárvánnyal. Balassagyarmat markáns, régi kegyességi

hagyományokkal kiépített evangélikus gyülekezet. Majd Rudabánya következett.

Rudabánya bányászterület, speciális proletariátusa volt. Hogyan tudott a bányászokkal kontaktust találni?

A vezető, szakképzett bányászok nagy része a dobsinai német evangélikus háttérből jött. Ezek az evangélikus családok azonban lassan szétszóródtak az országban. Szolgálati időmben Rudabányára az volt jellemző, hogy a szórvány területen 22 református és 19 katolikus lelkész működött. Fel kellett kutatni a családokat a környéken. Noha a látogatások alkalmával szívesen fogadtak, az utcán, vagy nyilvános helyen nem volt tanácsos a „pap-elvtárrsal” jóban lenni, vagy legalábbis ismerni őt. Előfordult egy kivétel. Író-olvasó találkozót tartottak Rudabányán, melyre Garai Gábor jött el. A kultúrházban verseket olvasott fel. Amikor sor került a könyv-dedikálásra, megmondtam, hogy én vagyok az evangélikus lelkész. Hangosan megjegyezte: „Nagyon örülök, én is evangélikus vagyok!” Garai akkor az Írószövetség vezető embere, elnöke volt. Vállalta, hogy evangélikus. Ezután érezhetően megváltozott a légkör körülöttem.

Segédlelkészi ideje alatt, amikor erősen le volt terhelve különféle feladatokkal, hogyan volí ideje az önművelésre, nyelvek tanulására?

Odahaza sok könyvünk volt, sokat olvastam. A másik, hogy kiváló tanáraink voltak. A Fasori Gimnáziumban Ballai Mihály, a József Attila Gimnáziumban pedig Krämer Erzsébet, akik átlagon felül tudtak irodalmi műveltséget adni és érdeklődést ébreszteni a hallgatókban a kötelező anyagon túl is. Sajnos, az ember gyakran érzem, hogy lemarad és nem tud mindennel lépést tartani. Talán majd, ha nyugdíjba mentem, lesz időm behozni a lemaradást!

Nézője voltam annak a TV-adásnak 1965-ben, amelyen Ön elnyerte a Shakespeare-vetélkedő első díját. Hogy történt?

1965 nyarán az utcán láttam egy plakátot a világirodalmi vetélkedőről, amelynek első díja egy londoni út volt. A téma Shakespeare és az Erzsébet-kori drámák volt. Jelentkeztem és először írásbeli feladatot kaptunk. Behívtak a következő fordulóra is, amely ugyancsak írásbeli feladatot jelentett. A 15 jelentkezőből végül hatan kerültünk a TV nyilvánossága elé. Most már komolyan hozzáláttam a munkához. Budapest-Józsefvárosban voltam akkor segédlelkész, ahol éppen a kápolna építésénél asztalosmunkát végeztünk. Néhány nap szabadságot kértem és beültem a Széchenyi Könyvtárba. Hárman kerültünk a döntőbe: egy matematikus docens a szegedi egyetemről, egy hivatásos katona és én. 1965 decembe-

reben volt a nyilvános döntő. A zsűri nyomása ellenére — a katonát szeretnék volna győztesnek látni — a második, majd harmadik kérdés eldöntötte az eredményt. Sok néző is telefonált az érdekében. A londoni útból háromnapos angliai tartózkodás lett és európai körút, mert akkor volt Angliában a labdarúgó világbajnokság és a TV nem tudta a megemelkedett szállodai díjat fizetni. Shakespeare szülővárosát végül Pátkai Róbert korábbi teológustársam, londoni magyar evangélikus lelkész jóvoltából láthattam meg.

A londoni út után visszatért Józsefvárosba?

A vetélkedő után behívott a püspök és közölte, hogy Finnországba küld ösztöndíjasnak. Finnül kezdtem tanulni. Helsinkin helyett azonban végül is Svájcba kerültem az Ökumenikus Főiskolára. Itt a hivatalos nyelv az angol, német és francia volt. Ez a félév jelentős volt, mert éppen a vatikáni zsinat után került rá a sor 1966 őszétől a tavaszi szünetig. Sok katolikus előadónk is volt, pl. Karl Rahner, Congar, több zsinati atya a protestánsokon kívül. Itt, Genfben kerültem kapcsolatba az LVSZ-szel. Közben egy félévet Zürichben is tölthettem az egyetemen, ahol Ebeling, Jüngel, Eduard Schweizer professzorok mellett érdekes volt számomra Rich professzor előadása, aki a marxista-keresztény dialógus kérdésével foglalkozott.

Egy alkalommal meghívott magához Ivar Asheim LVSZ-igazgató és megkérdezte, nem volna-e kedvem tanulmányi osztályán dolgozni? Személyemre szóló meghívásról volt szó. Megindultak a tárgyalások az LVSZ és a Magyarországi Evangélikus Egyház között, és hosszabb bizonytalanság után 1967 decemberében kikerültem Genfbe. A Teológiai Tanulmányi Osztályon asszisztensként dolgoztam 1970 májusáig. Harding Meyer professzor mellett az ökumené témában teológiai kutatások, tanulmányok írása, konferenciák előkészítése volt a feladatom. Erre az utamra egyébként családommal, feleségemmel és kisfiammal mentünk ki és ott született második gyermekünk. 1970 májusában tértünk vissza Budapestre, amikor lejárt a kinti meghívás. A következő 10 éves időszakban — 1970–80-ig — a Teológiai Akadémián dolgoztam többféle minőségben. Előadásokat tartottam az ökumené történetéről, majd amikor Nagy Gyula professzor került Genfbe az Európai Egyházak Konferenciájához, a rendszeres tanszéken helyettesítettem. Közben ökumenikus titkár voltam Káldy püspök mellett a külügyi irodában. 1976-ban a Budapest-Deák téri gyülekezet hívott meg lelkésznek Keken András halála után. 1980 őszétől LVSZ-pályázat alapján, finn, dán jelölt ellenében a szociálétikai osztály vezetésére, LVSZ osztályvezetői állásra hívtak meg Genfbe. Ezt a feladatot végeztem 1980 őszétől 1987 októberéig, amikor is püspöknek választottak.

Kezembem van a Tanulmányi Osztály hétéves programja (ágendája), amelynek összefoglaló témája „Az egyház és a szociális rendszerek” volt, amely 1981–1989-ig a feladatokat hónapokra lebontva dolgozza fel. (A programok témája: A keresztény etika és a tulajdon; A keresztény etika és a haza; Az egyház és a társadalmi vallásosság /civil religion/; Az egyházak és a nemzetbiztonság kérdése; az egyházak szerepe a nemzetépítés folyamatában).

A Tanulmányi Osztály természetéből adódóan elsősorban a nemzetközi tanulmányi munka szervezése, konferenciák tartása, publikálás, könyvek kiadása volt a feladat. Akadt olyan kutatási program, amelyben ötvenkét ország egyetemei, teológusai, szakemberei vettek részt. Ezen az osztályon hárman dolgoztunk egy angol és

egy német nyelvű munkatárssal. Rendelkezésre állt természetesen a Világszövetség apparátusa, amelyben abban az időben százharmincan voltunk. Egyébként tizenkét nemzetközi egyházi szervezet működött az épületben. A legnagyobb volt az Egyházak Világtanácsa. Öröm volt számomra, hogy svájci tartózkodásunk ideje alatt Genfben és Lausanne-ban a magyar gyülekezetek életében is részt vehettünk, rendszeresen prédikálhattam magyarul.

A Magyarországi Evangélikus Egyház teljes bizalommal fordult Ön felé Káldy püspök halála után. Nem lepte meg a hívás otthonról? Hogyan fogadta azt?

Az 1984. évi világgyűlésen Káldy püspököt az LVSZ elnökévé választották. 1985 decemberében agyvérzést kapott, mégpedig azon az úton, amelyen Genfből tartott Budapest felé. Magam kísérem ki ezen útjára a repülőtérre. Egészségben búcsúztam el tőle és utána megdöbbenve hallottuk, hogy Budapestre érkezése után kórházba kellett szállítani. A püspök hosszú ideig volt beteg, és ezen idő alatt az LVSZ vezetését Hanselmann bajor püspök, mint alelnök vette át, a magyar egyházban pedig Súlyom Károly püspökhelyettes, paksi esperes helyettesítette. Genfből egy kicsit kívülről szemléltem az eseményeket. Meglepett, amikor telefonon ért el a megkeresés: vállalom-e a jelölést a magyar evangélikus egyház püspöki tisztére? Kollégák, lelkésztársaim, presbiterek, egyháztagok hívtak haza meleghangú levelekkel. 88,1% szavazatot kaptam. A döntés nem volt könnyű, hiszen az LVSZ-nél számos programom folyamatban volt. Bizonyos tanulmányokat le kellett zárni, néhányat átadtam a kollégáknak. Szeptemberben „Az egyház és az ú.n. társadalmi vallásosság” (The Church and Civil Religion) témakörben hatéves munka után világkonferenciával fejeztük be a programot. 1987. október 24-én dr. Frenkl Róbert megválasztott déli egyházkerületi felügyelővel együtt került sor az iktatásra a Deák téri templomban szép gyülekezet és számos külföldi vendég jelenlétében. Október 25-én, másnap történt az Evangélikus Teológia új épületének alapkövetétele. Ezt jelképesnek éreztem egyházunk jövőjét illetően.

Hogyan tekint vissza püspöksége tíz éves idejére?

Tíz év tapasztalatairól szólva a bőség zavarával küszködöm. Micsoda tíz év volt! A rendszerváltoztatás ideje! 1990-ben nekem kellett aláírni az egyház és az állam közötti 1948-as Egyezmény felmondását az országos felügyelővel együtt.

1989. szeptember elején indult meg újra a *Fasori Evangélikus Gimnázium*. Ez még jóval az egyházi ingatlanok visszaadása előtt történt. A tanévet a gimnáziumunkból az akkori művelődési miniszter, Glatz Ferenc nyitotta meg. Azóta 10 gimnáziumunk van, összesen 32 oktatási, nevelési intézményünk, óvodák, iskolák, kollégiumok. Óriási fejlődés! Diakóniai intézmények, szeretetotthonok alakultak ebben a tíz évben. Új templomok épültek, új kezdeményezések történtek, missziói körutak, konferenciák, evangélizációk, kapcsolatok a külvilággal, Európával, Amerikával. Ösztöndíjasok indultak a korábbiaknál nagyobb számban külföldre. Fejlődött a hitoktatás, ifjúsági munka. Börtönmisszió, kórházmisszió, katonai lelkési szolgálat létesült. Ki tudná ezt mind felsorolni! Rendszeresen kaptunk helyet a rádióban és TV-ben.

Nehéz idők is adódtak ebben az elmúlt tíz évben. Óriási társadalmi változásnak lettünk tanúi. Ki merte volna remélni tíz évvel ezelőtt, hogy egyszer kimennek az oro-

szok és összeomlik az ateizmusra, marxizmusra épült rendszer? Úgy voltunk, mint a gúzsba kötött ember, akinek miután leoldották kötelekeit, még annyira szibbadt a teste, hogy nem tud igazán menni és tenni, hanem csak hadonászik. Így voltunk az egyházban! A gúzsbakötött ember tehetetlen, sokszor nem irányított mozdulataihoz tartoznak azok az események, amelyek a 90-es évek elején történtek. A Teológián lázadás volt dékán, püspökök ellen, éhségstrájkot szerveztek a teológusok, igaz, hogy mások tanácsára és segítségével. Politikai pártokban tevékenykedő lelkészek jelentették ki, hogy majd ők átveszik az egyház irányítását. Felcserélték a feladatokat: a Parlamentben prédikáltak, a gyülekezetben politizáltak.

Maguk az *iskolák* sem úgy jöttek vissza, mintha tálcán hozták volna. Békéscsabán a gimnázium visszaadása került szóba és összvárosi fórumot hívtak egybe. Óriási tömeg fogadott a városháza előtt transzparenszekkel: „Le a püspökkel és a polgármesterrel!” Indulatos, nagyon élénk vita kezdődött: mit akar az egyház, mi köze a püspöknek a mi iskolánkhoz? Kérdezték. Amikor este elhagytam a várost, a gimnázium a mienk volt, megszárazta az önkormányzat. Ugyanígy sok gondot okozott a Budapest-Deák téri gimnázium visszakerülése. Minden lehető fórumon feljelentettek, a kerülettől kezdve egészen a köztársasági elnökig. Holott ez az iskolaépület sohasem került az állam kezébe. Ezt az iskolát ugyanis nem 1948-ban vették el, hanem 1952-ben, és akkor az épületet már nem államosították. Maradt egyházi ingatlanként nyilvántartva, mégsem akartak beengedni jogos tulajdonunkba. Elment az egész tanári kar, elvittek mindent, amit csak lehetett, a gyermekeket is. Viszont így az a lehetőség adódott, hogy magunk vettük fel azt a tanárt, akit akartunk és azt a tanulót, akit akartunk.

A *sajtó* és a *tömegkommunikáció* sem dicsért mindig, a pártok sem.

A dolgok azután lassan tisztázódtak.

1990 márciusától mint püspök-elnök tudtam működni dr. Nagy Gyula nyugalomba vonulása után. Új püspöktárs kezdte szolgálatát Szebik Imre személyében.

A magyarországi ökumenikus együttműködés is fejlődött. 1991-ben a Bibliatársulat elnökévé, 1992-ben az Ökumenikus Tanács elnökévé választottak. Ez a mandátumom az újválasztás által 1998. december 31-ig tart.

Soha nem volt olyan jó az ökumenikus helyzet, mint éppen napjainkban! A négy történelmi felekezet, katolikusok, reformátusok, zsidók és evangélikusok, mint iskolafenntartók az egyházi ingatlanok kérdésében sokat tárgyaltunk együtt a kormányval.

Érdekessége az elmúlt tíz évek, hogy két helyzet rossz ezzel kapcsolatban: baj van, ha nincs semmink, de akkor is lehet baj, ha van valamink. Sok gyülekezetben mihelyt szóba került az ingatlanok visszaadása, megindultak a viták. Sok gyülekezetet alig lehetett lebeszélni arról, hogy visszakérje vizes, romos épületét és helyette pénzt kérjen és újat építsen. Emlékszem Iklad példájára. A régi egyházi iskolát pedagógus lakásokká alakították át. Sokan visszavárták a régi épületet azzal, hogy „ez az iskola, amelybe apám is járt!” Az volt a véleményem, hogy a gyülekezet kérjen pénzt és a meglévő telken építsenek egy új gyülekezeti házat. A régi iskola újjáépítése ugyanis többbe került volna, mint egy új ház építése és a pedagógusok kilakoltatása sok személyi konfliktussal járt volna. Hosszas rábeszélés, lemondások és viták után sikerült megoldani a kérdést. Micsoda gyönyörű gyülekezeti házat építettek!

A tíz évet értékelve, az egyik nehéz kérdés a *zsinat*, törvényalkotás, az új egyházi rendtartás kérdése volt. Először azért támadtak, mert nem hívtuk össze a zsinatot. Amikor '91-ben összehívtuk, akkor az volt a véleményünk sokaknak, hogy korán hívtuk össze. Egyházunkban az egyházpolitikai csatározások nem a presbitériumokban, hanem a kerületi vagy országos közgyűléseken, hanem a zsinaton folytak.

A zsinat jó körülmények között, szabadon tevékenykedett. Sok jó törvény született, ilyen pl. az iskolai törvény. Akadnak azonban olyan törvények is, amelyek nehezebben kezelhetők.

A zsinaton az a meggyőződés vált ugyanis uralkodóvá, hogy vissza kell térni az 1936-os zsinat rendjéhez, aprólékos szabályozásához. Olyan adminisztrációs strukturális rendet fogadtunk el, amely 60–70 éves. A presbiteri, szakértői vezeték helyett a nagyobb létszámú közgyűlési rendszert vezették be. Pl. országos egyházi zsinat nem az országos presbitériumé a döntés, hanem az országos közgyűlésé, közel száz taggal. Száz ember pedig annyi feladatot, mint amennyit most a közgyűlés el tud adtatni, képtelen lesz ellátni. Ez csak káoszhoz vezethet.

A *területi beosztás* olyan zsinati kérdés volt, amelyben összecaptak a vélemények: voltak, akik a négy kerületi helyreállítását akarták, mondván, hogy a kettő nem elég. Négy kerület akkor kellett, amikor a Felvidék, Erdély, Vajdaság és Ausztria elcsatolt részein élő evangélikusok is ide tartoztak, amikor a négy kerületben kerekén másfél millió evangélikus élt. A mai létszámmal, amely alig haladja meg a 250.000-t és a mai lelkészlétszámmal (ahol három püspök esetében a lelkészek 1%-a a püspökök száma) azt gondolom, nem szükséges a bővítés. Inkább egyszerűsíteni kellene, inkább segítők kellene! Nem a főnökök számát kell növelni, hanem a munkások számát! Emellett szólnak az anyagi kérdések is. A zsinat éve pl. kerekén 15 milliójába került az egyháznak. Drága a demokrácia! Nem kell sajnálni az összeget, ami a tárgyalásokra megy, de lehetett volna takarékoskodni úgy, hogy kisebb létszámú zsinatot választunk. A 60–70 ember, t.i. ennyien voltunk együtt egy-egy alkalommal, azt mutatta, hogy nagyobb felkészültségre és nagyobb szakértelemre van szükség. Egy új összetételű zsinat talán nagyobb belátással rendelkezik majd, akár adminisztrációs, akár más alapkérdésekben.

Hogyan látja az egyház jövőjét?

Feltétlenül kisebb lesz az egyház a közeljövőben, mint most. Ez nem a reménytelenség hangja, de nem látok azokat az erőket, amelyek megfordítanák a tendenciát. Gyermekszám-csökkenés van. A születések száma csökken, évről-évre többet temetünk, mint keresztelünk.

Nincs elegendő jól felkészült lelkész! Sajnos, hiányzik a missziói lendületű és egy kicsit „menedzser” típusú lelképásztor. Nagyon sok olyan lelkész van, aki lelkész maga módján”, vagy segédlelkész „a maga módján”, ahogy hívek is vannak, akik „vallásosak a maguk módján”. Összekeresik a vallásos élet kínálataiból azt, ami éppen nekik tetszik, mintha vásárolnának egy nagy szupermarketben. Leemelik a polcra és keverik a dolgokat: egy kis jóslás, egy kis babona, egy kis Biblia, egy kis érdekesség külföldről és kész van az egyéni vallásosság. Ebben a helyzetben nem mondhatjuk azt, hogy túlzottan nagy az érdeklődés a történelmi egyházak, a Biblia, meghatározott jézusi ige iránt. Az evangéliumot természetesen mindig hirdetni kell, alkalmas és alkalmas időben. Azt azonban luxusnak érzem, hogy olyan ren-

szert építsünk ki, amelyik a mai tényekkel egyáltalán nem számol. *A jövőt csak úgy tudjuk tervezni, ha a mai tényekből indulunk ki* és megpróbáljuk a munkát úgy szervezni, hogy az ütőképes legyen.

A jövő egyháza feltétlenül kisebb lesz és kell, hogy a nemlelkészek is aktívan közreműködjenek. Újra vissza kell, hogy térjen az az idő, amikor az apák, anyák tanítják meg a Bibliát és a hittant a gyermekeknek, mesélik és mondják az egyháztörténetet. Anélkül, hogy komolyan ne vennénk *a hívek egyetemes papságát*, nem lesz a jövőben előrehaladás. A jövő egyházát nem hierarchikusnak, hanem pásztori, kis közösségekre épülő és a laikusok, nem-lelkészek aktív részvételét igénylő egyháznak képezzük el.

A jövő egyházának azután feltétlenül *ökumenikusnak* kell lennie, hiszen csak egymással és egymásért lehet dolgozni olyan környezetben, ahol kisebbségben vagyunk! A világban kisebbségben van a keresztyénség. Elvilágosiasodás, szekularizáció, közönyösség az, amivel találkozunk. Látjuk ezt az iskolákban. Régen a szülők hozták a gyermekeiket a templomba, ma fordítva van, a gyermekek hozzák a szüleiket. Az iskola körül kialakul a felnőtt konfirmandusok csapata, és jó, hogy erre lehetőség van.

A jövő egyházáról még valamit. A ma egyházának is nagy kérdése, hol vannak a prioritásai, mi a fontosabb? Van olyan lelkész, aki ezermester akar lenni és mindenfelé belekezd. Pedig egy-egy adott területen nem biztos, hogy mindent az egyháznak kell végeznie. A prioritás megtalálása és keresése újra és újra nagyon fontos. Ebben benne van az is, hogy *nem élhet az egyház bezárkózva*, gettóban a templom falai között úgy, mint ahogy az elmúlt 40 esztendőben sokszor be akarták zárni az egyházat a templom falai közé. Itt nagyon nagy szerepet tulajdonítok a *tömegtájékoztatási eszközöknek*.

A jövőben az az egyház tud missziót végezni, amelyik megfelelő módon ott van a rádióban, a televízióban. Nem azt jelenti ez, hogy fel kell adni a megszokott istentiszteleti alkalmakat, vagy tanítási lehetőségeket, de meg kell jelenni a tömegtájékoztatási eszközökben. Aki nincs ott, az nincs is, amiről nincs hír, az nem „létezik”!

Foglalkozni kell a társadalmi kérdésekkel: szegénység, gazdagság, kapitalista berendezkedés, különböző értékek helye a jogalkotásban, a társadalomban, a nevelésben. Az egyháznak nem szabad kivonulnia a nevelésből, a törvényalkotási folyamatokból, a politikából.

Az egyháznak igenis *politizálnia kell*, mert a politika azt jelenti, hogy a köz javát keressük. De nem szabad az egyháznak sohasem párt-politizálni, hiszen az egyház tagjai között sokféle párthoz kapcsolódó ember található. Az egyház nem pártpolitizál, nem a hatalmat próbálja megragadni, mint az egyes politikai pártok, hanem a köz javát keresi, a társadalom javát.

1997 júniusában volt a grazi Európai Ökumenikus Nagygyűlés. Itt ortodoxok, katolikusok és protestánsok együtt tanácskoztak a világ és egyház kérdéseiről. A téma az volt, hogy megbékélésre, kiengesztelődésre van szükség Isten és ember, ember és ember között. Ma még nincs megoldva a megbékélés és kiengesztelődés ügye Európában Istennel, nincs megoldva a népek között, kisebbségben és többségi sorban élők között. Meg kell találni az együttélés, a megbékélés, a kiengesztelődés útját. Ezt próbálta meg a magyar ökumené. Debrecenben 1991. augusztus 18-án a pápa megállt az 1675-ös evangélikus és református prédikátorok és tanítók, gályarabságra ítélt és Nápolyban eladott testvéreink emlékművénel. Imádkozott azért, hogy ilyen többé elő ne forduljon. 1993. január 20-án

Esztergomban voltunk együtt az 1619-ben a protestáns hajdúk által kivégzett jezsuiták, a kassai mártírok emléke előtt. Csepregen 1996. január 6-án a mostani katolikus Szent Miklós templomban azon falak között álltunk meg, ahol 1621-ben 1223 evangélikust öltek meg. Katolikus püspökök, érsekek, az apostoli nuncius, református püspök, két evangélikus püspök együtt imádkoztak a nagyszámú gyülekezettel.

Ezek az események azt mutatják, hogy a korábbi válásháborúk, régi véres ellentétek emlékét megbocsátással kell feldolgozni.

Igehirdetéseit figyelve, gyakran idézi Luthert: minden „coram Deo” történjék életünkben. Mit jelent ez az Ön számára?

Megbékélés, kiengesztelődés, Isten színe előtt megbékélés formájában. Úgy lehet ember és ember között megbékélés, hogy az előbb Isten és ember között jön létre. Bűneimet, életemet Isten kezébe teszem, tőle várom a segítséget, a megújítást, megújulást és az irányítást, hogy odalépjek a másik emberhez, a testvérhez. Le kell bontani az elválasztó falakat népek, nemzetek, egyházak között. Egyikünk sem bűnösebb, egyikünk sem igazabb. Isten a gőgösöket megalázza, az alázatosoknak pedig kegyelmet ad.

Európa népeinek és a magyar keresztyénségnek nagy szüksége van erre az alázatra. Az egyházaknak a jelen és a múlt összefüggésében nagyon alázatosoknak kell lenni, hiszen magunkkal hordozzuk, cipeljük a tegnapi mulasztásait.

A szeretet mindenki irányába kötelez. Ez a szeretet tudja azt is, hogy nem tudunk egy tökéletes világot teremteni, egy valami azonban a feladatunk. Tudunk a jelenleginél egy kevésbé rosszat kialakítani. Egy-egy lépés ebbe az irányba sokat jelenthet.

Mit szeretne Püspök Úr még elvégezni?

Sok mindent. Feladatok tömege van előttem. Nem tudtam még minden gyülekezetemet meglátogatni, nem tudtam egyházunkat olyan értelemben rendbe tenni, hogy minden vitás ügy, hogy minden ellentét gyülekezeteken belül vagy lelkészek között megoldódott volna. Korábbi tudományos működéseim eredményeit, kutatásait örülnék, ha összefoglalnám és tovább vinném. Talán az is érdeklődésre tarthat számot, hogy az elmúlt esztendőben mi volt a tapasztalatom nagyon sok kérdésben. Magyarországon azért vagyunk ott, ahol vagyunk, mert a század elején egy olyan áldott ébredést adott az Isten, amelyik számos embert szólított meg, tömegeket mozgató meg. Ez az ébredés hozta magával, hogy akadtak, akik a legnehezebb időkben is megálltak a hitben, egyházhűségben. Sok gyülekezetünket jellemzi az igazi, bibliai kegyesség. Olyan vallásosság, amelyik nem szociológiai keretekben mérhető, de benne van Isten megtalálásának öröme és a másik ember keresése, a szolgálat, közösségteremtés. A múltnak illetően való feldolgozása és hogy ez hogy hat a jelenre és hogyan érvényesül a mai, új struktúrát kereső környezetünkben, feldolgozható.

Van néhány más kérdés is, amelyről szívesen írnék. Hiszen a magyar irodalom Istent kereső irodalom még akkor is, ha tagadja. Nagyon sok olyan írónk, költőnk van, akivel érdemes lenne teológiai oldalról foglalkozni. Lenne feladat, nem is merem mondani, hány könyvet tettem félre azzal, hogy majd nyugdíjas koromban elolvasom. Hogy egyszer lehetőség lesz-e rá, nem tudom... A mai rohanó élet nem ad tanulmányi, elmélyedési időt, csak éppen egy-egy kevéskét. Jó volna ebből is több!

Köszönöm az interjút.

Vázlat „Az Evangélikus Egyház a magyarság életében” témához

Mátyás király korán elhunyt pécsi püspöke, Janus Pannonius, családi nevén Csezmicsei János vált a magyar humanizmus legnagyobb költőjévé. A felvilágosodásig, illetőleg a reformációig egyetlen magyar költő sem vált annyira szabaddá a tételes vallás uralma alól, mint Janus Pannonius. Itáliában a hitújítás előtti évszázadban élte át a katolikus bomlást, az egyház megdöbbentő elesettségét. A maga módján szembeszállt azzal. Olyan külső és belső igazságról merészelt szólni, amelyről majd csak egy kurta évszázad múlva a lutheri reformáció prédikátorai beszélnek Magyarországon. Nyilván túlzás lenne azt állítani, hogy Janus Pannonius előkészítője lett volna a 16. század eleji magyarországi reformációnak. Ez csak annyiban lehet igaz, amennyiben a humanista eszmék és elvek jó előkészítő talajt jelentettek a magyar reformáció számára. Úgy, ahogyan Rotterdami Erasmus humanista kultúrája mögött is ott volt az egyházi reformtörekvési vágy, még akkor is, ha később vitapartnere és ellenfele lett Luther Mártonnak.

Azokon a szellemi, gazdasági és politikai folyamatokon keresztül, melyek Magyarországot a nyugati kultúrához kapcsolták, hazánkat már az 1520-as években elérték a reformáció hullámai. Az ország Mátyás óta gyors ütemben élte át a kontinens nagy szellemi áramlatait. A humanizmus nem kapott komoly ellenhatást, ezért a protestantizmus előbbi értelmű segítőjévé vált.

A wittembergi reformáció alaptétele a hit által való megigazulás tanítása, annak krisztocentrikus értelmezése, hitkérdésben a Szentírás egyedüli mértékén való tájékozódás és az evangélium nép nyelvén való tanítása adott új, átformáló erőt a magyar kereszténységnek. Olyan korban, amikor a török- és németdúlta országban százszámra hamvadtak el falvak, lettek üszkös romokká városok, terméketlen, mocsaras ingovánnyá az Alföld rónái, s lett hontalanná a magyar a hazájában. A középkori magyar állam bukását tetézte az akkori katolicizmus összeroppanása. A 16. század első feléről beszélünk.

Valóban, a mohácsi vészt követő rettenetes időkben nem volt nagyobb nemzeti feladat, mint a hitet erősíteni és a reménytelen csüggedéstől megóvni a magyarságot. Hogyan vállalta ezt az evangélikus reformáció? Úgy, hogy Isten színe elé állította nemzetünket. Ozorai Imre 1535-ben Krakkóban kiadott könyvecskéjében a bajok okát abban látja, hogy a kereszténységben nem volt kellő helye Isten igéjének, arra nem hallgattak, s folytatja azzal, hogy a bajok még szaporodni fognak, ha a magyar nép most sem hallgat arra az Igére, amely már hirdetik neki. Isten igéje az az orvoslás, melyet eleink nyújtottak a szenvedő népnek. Az pedig csodálatos, hogy a gyülekezetekben milyen igaz és őszinte volt az igény a hiteles teológiai információra, a mindennapi életet elérő isteni beszédre. Amint Sztárai Mihály írja, még a pornép is aluvás nélkül hallgatta két-három órán keresztül a hitből való igazság jó hírét. Prédikátoraink a sok nyomorral és szenvedéssel küzdő magyar népük szolgálatában ismerték fel Istentől kapott feladatukat. Az evangélium üzene-

tét az akkori ember számára hihetetlen korszerűséggel alkalmazták. Mindez eredményezte azt, hogy alig két évtized alatt a megmaradt Magyarország lakosságának döntő többsége (62%) az új hit, a lutheri reformáció követője lett.

Féja Géza világos egyszerűséggel ragadja meg a kortörténelmi folyamatának lényegét, amikor a humanista és a protestáns prédikátorok közötti különbséget fogalmaz meg: „Az emberi szabadság gondolatát életükkel megvalósították a humanisták, de az életelv szellemi és vallási kötelezettségeit nem vonták le... E korban eltűnt a magányos cellájában ülő, másoló szerzetes, a középkor jellegzetes írója, s az udvar és a kastély légkörében sütkérező historia-író éppúgy, mint a hatalom fényében fürdő humanista és reneszánsz-ember, s helyükbe a laikus prédikátor lép. Eltűnik a tekintély iránt érzett alázat, a hatalommal szemben vallott lelkesült tisztelet, az irigység, az elsősorban új dolgok hírnöke és hitvallója. A nemzeti lélek egyszerre szélesedni és gazdagodni kezd, a műveltség a tömegek felé árad. S ez elsősorban a protestáns irodalom érdeme”.

A magyar protestantizmus eredő forrásánál vagyunk. Csak néhány év sorsába ágyazva és csupán a fő kontextusokra figyelve tekintünk arra a korra, amely meghatározóvá vált az Evangélikus Egyház jövőjére, és tanulságul jelenre nézve. A századra való visszautalás azért is fontos lehet, mert — ahogyan Gombos Gyula joggal írja: „Újkorunk századunk közül a 16. század s a jelenlegi, a 20. század hozta ránk a legsúlyosabb csapásokat”. Az akkori válaszadások eligazítók lehetnek a mában.

Sylvester János a mohácsi vész évében, 1526-ban kezdte tanulmányait a humanista műveltségű „Visztu parti Athénben”, ahogy akkor Krakkót nevezték. Cox Lenard Krakkóban élő angol erasmista körében ismerkedett a humanista műveltség-eszménnyel. Cox hívta fel figyelmét Erasmus újonnan fordított Újtestamentumára. Valószínűleg ez is ösztönözte arra, hogy magyarra fordítsa az Újszövetséget. Figyelemreméltó, hogy ez a 1541-ben elkészült mű volt az első Magyarországon nyomtatott magyar nyelvű könyv, egyben az első Újszövetség fordítás. Sylvester valószínűleg a fordítás korrelatívájában jött rá arra, hogy egyes mondatai hexameter ritmusúak. Így eszmélt fel arra, hogy a magyar nyelv is alkalmas a klasszikus mértékű verselésre. Könyve nevezetessé teszi az is, hogy az evangéliumok tartalma distichonokban foglalja össze. Ezzel magyar nyelvre elsőként alkalmazta az időmértékes verselést.

Egy rövid illusztráció:

„Próféták által szolt rigen néked az Isten,
Azkit igirt, imé,/ vigre megadta Fiát,
Buzgó lilekvel szól most es néked ezáltal,
Kit hagyta, hogy hallgass./ kit hagyta, hogy te kövess.
Azki zsidóul és görögül és vigre deákul
Szól vala rigen, szól/ Néked az itt magyarul.”

Wittenbergi tanulmányai alatt (1529-től) mélyül evangélikus teológussá. Csendes, hűséges munkával dolgozik a bibliai igazság magyar nyelven való megszólaltatásáért. Védte a lutherizmus tételeit és szellemi birtokállományát, mégsem tekinthető harcos írónak. Írásaiból meggyőződés árad, igazának természetes hajtóerejében özlik.

Ez általában áll a kor, a részünkön való vallásos irodalomra és a lelkészek prédikációira is. Hiányzik belőlük a „furor theologicus”. Teologizálásuk mögött meggyőződés és nem fanatizmus áll. Ez utóbbi és az alig kibírható durva hangnem csak a század végén tör be a magyar egyházi irodalomba. Együtt a jezsuiták Habsburg irányítású ellenreformációs kezdetével.

Ez az ellenreformáció a 16. század utolsó harmadával kezdődik, és a 18. századra hatékony Habsburg hatalmi támogatással valósul meg. Azonos volt a magyarságritással.

Az akkori katolicizmus nagy teherterelének bizonyult, hogy történelmi okok miatt a főpapság hozzá volt kötve egy magyarságtól idegen uralmi rendszerhez és társadalmi szerkezethez. Ebből azonban kiemelendő Pázmány Péter esztergomi érsek ellenreformációja, aki a hitarcát ugyancsak szellemi fegyverekkel kívánta megívni. Magyar hazafiságához kétség nem férhetett. Ezen igazság felismerése mellett mégis helytálló marad az, hogy mind az evangélikusoknak, mind a később színre lépő más protestáns felekezeteknek harcolniuk kellett létükért és szabadságukért. Gyakorta a hitükért való kiállás nemzeti szabadságmozgalmat is jelentett. A XVII. század folyamán mindinkább összefonódott a vallási függetlenség és a nemzeti önállóság kérdése. A magyarság ügye akkor hanyatlott alá, amikor a magyar protestantizmus vereséget szenvedett, vagy fordítva, minden átadás, amely a magyarság ügyét ásta alá, a protestantizmusra nézve is veszedelmes volt. Itt elégséges a Bocskai, Bethlen, a két Rákóczi fejedelem legendás harcaira, a magyar élniakarás hősi küzdelmeire utalni.

A reformáció korától fogva arra törekedett az evangélikus egyház, hogy művelt emberfőket képezzen, tagjai iskoláztak legyenek. A templom és az iskola szoros kapcsolatát jól jellemzi, hogy a legtöbb református lelkész előbb, vagy egyúttal iskolai tanító is volt. A népművelők a szó teljes értelmében. Az alapítók egyikéként Dévai Bíró Mátyást említhetjük, akit a nép „Magyar Luthernek” nevezett, szeretetébe fogadott. Az evangélikus iskolák története parallellje az általános Habsburg irányítás alatt álló ellenreformációs mozgalomnak, melynek alapelve a „cuius regio, eius religio” — „akié a hatalom azé a vallás” tétel volt. A hatalom ismételt, erőszakos és hathatós támogatásával a középkori szellemben folyó visszatérítés nyomán a nemesség, a főúri réteg rekatolizál, falvaik, alattvalóik élve őket követve tér vissza a római hitre. Ennek az időnek egy periódusa a gyászos évtized, 1671 és 1681 között. Így nevezzük, mert ebben az időben élte át a hazai evangélikus kereszténység, tágabban a protestantizmus a legsúlyosabb megpróbáltatást.

Heltai Gáspár a szász nemzetből származott, érett korban tanult meg magyarul s lett szépprózánk első tudatos, gonddal dolgozó mestere. A tiszta szabadságvágy vette magyarrá, példájául annak, hogy a nemzetet alkotó legfőbb tényező: a népiség, a társadalmi vállalás és az erkölcsi tudat. Szín pompás magyar beszéde nem árulja el a felnőtt korban született magyart. A kitűnő humorú prédikátor erkölcsi célzatosságán túl társadalmi szimbo-

likát is teremt, magyarázataiban pedig ítéletet alkot. Ő már nem az egész nemzetet teszi felelőssé az idegen elnyomásért, hanem a felelősséget a társadalmi elitre hárítja. Benne a társadalmi gondolat megelőzi korát. Kritikai bátorságában követője a századdal korábbi Janus Pannoniusnak. Nemzet és történelemszemléletében a klasszikus Rómától a bibliai Jeruzsálem felé fordul. A nagy római történészekről a próféták felé, a magyar múlt megítélésének mércéjét Izrael történetéből veszi.

Az Ószövetség tekintélyére támaszkodik, nyilván együtt prédikátor társaival, mert az ifjú protestantizmusnak a Biblia volt a legfőbb irodalmi forrása. A hivatkozási alapnak más oka is lehetett, nevezetesen az, hogy, az Ótestamentumi párhuzamban szentesítve, „igazolva” látta az általa kimondott igazságot.

Heltairól még két dolgot fontos megemlíteni. Benne összegződik a prédikátorok sokrétűsége. Nemcsak prédikátor és író, de könyvkiadó is. Első irodalmi kiadónk. Kolozsvári nyomdájából sorra jelennek meg hittudományi fejtegetések, zsolnároskönyv, bibliafordítás, katekizmus mellett meséskönyv, krónika, históriás énekek gyűjteménye. Papi, írói szolgálata az egész embert átfogja. A templomból kilépő egyház korai szolgája. A másik, ami emberi életében sajátos, az német háttere. Ám ez nem kerül összeütközésbe sem hitével, sem a magyarsággal. Amolyan egyszemélyes előképe a későbbi, máig húzódo evangélikus egyháznak, amelyben szlovákok és németek alkotják tagjainak egy részét, de ennek ellenére sem vált nemzetiségi egyházzá. Az evangélikus egyház nem került olyan szintézisbe a magyarsággal, amelyben a felekezeti hit és nemzeti öntudat egybeolvadt; az nem volt, sohasem volt programjának része. A keresztény hit Krisztushoz kapcsolt önértelmezése tette mindig is nyitottá társadalmi és nemzeti kérdések iránt.

A 19. század első felében Magyarországon megerősödtek a reformmozgalmak, s gyengült ebben a reformáció szerepe. Az elmondottakból már érthető, hogy a hitbeli és nemzeti megújulás korábban összefonódott. A 18. századot záró felvilágosodás, a francia forradalom s ennek hatása eleve szekulárisabb volt és a társadalom tagozódása szerint a „szereposztás” bővült, illetve „szakosodott”. Míg korábban Wittenberg volt a szellemi hatás helyszíne, most a vigyázó szemeket Párizsra vetették. A nemzeti művelődésben való részvétel a „nemzet napszámosságainak” mindennapos munkája lett. A 19. század szabadságmozgalmaiban részt vettek ugyan evangélikus lelkészek és hívők is, de ez egyéni jellegű volt, maga a függetlenségi s szabadságküzdelem szekuláris volt. Később igyekeztek főként egyházi részről a szabadságharc nagyjait, Petőfit és Kossuthot egyházi kapcsolataik felől is nézni. Ez annyiban védhető, amennyiben az Evangélikus Egyház két birodalomról való tanítása lelhető fel, nevezetesen az a tanítás, hogy az egyházi hivatal Krisztust hirdető üzenete mellett az egyház világi tagjait, vagy éppen a világi felsőbbiséget a közjó iránti felelősségre bátorítja.

Befejezésül: A Katolikus és Evangélikus Egyház mai magyar kapcsolatában igen nagy jelentőségű az a kevéssé ismert nyilatkozat, amelyet 1967 vízkeresztjén Vajta Vilmos professzor, evangélikus lelkész, és Békés Gellért professzor, bencés páter vezetésével fogadott el a katolikus és az evangélikus Ökumenikus Bizottság Stuttgartban. Fontossága miatt e rövid áttekintés összefoglalásaként néhány kiragadott idézet:

„Isten iránti mélységes hálával gondolunk arra, hogy Szentlelke az egyház szétszakadásának évszázados mély

sebét az egység ügye iránt érzett felelősség fölébresztésével kezdi közöttünk is gyógyítani. A külföldi magyar katolicizmus és evangélikusság megbízottainak ez az ökumenikus találkozója, tudomásunk szerint, a magyar egyházak életében is első ilyen természetű esemény... Az egymás megértésének lényeges feltétele egymás megismerése és az egymás felőli téves információk gyökeres kiküszöbölése... A

tiszta tárgyilagosság legyen eszköze annak, hogy merőben helytelen értelmezésen alapuló válaszfaledőljenek, és Krisztus igazságának hűséges keresése. Ő igazságához való hűségünk lelkiismereti parancs legyen az egyetlen ok, ha nemet kell mondanunk testvérünknek. Ennek kifejezése azonban ne a fölény elutasítás, hanem az emberi fájdalom és a krisztuszeretet hangján történjék.”

A reformáció ünnepe

Évenként ünnepeljük a reformáció napját. Sőt néhány esztendeje dr. Harmati Béla püspök javaslatára az Ökumenikus Tanács felújította-bevezette a „Protestáns napok” rendezvénysorozatát is. Mégis — valahogy úgy látom — a *jubiláris* évfordulókra kevésbé gondolunk. Evangélikus Naptárunkból pl. elmaradt a 475 éves évforduló említése. Az idén pedig már a 480. évfordulóhoz érünk. A mostani ifjú nemzedék, a jelen teológusai felkészülhetnek még a *jelévezredes* megemlékezésre.

A 400 éves évforduló, sajnos az első világháború feszültségekkel robbanó, szenvedésteli idejére esett, az októberi forradalom szinte párhuzamos napjaira. Hazai evangélikusságunk ennek ellenére igyekezett „méltóan” ünnepelni, megemlékezni a nagy eseményről. Szerte a Kárpát-medencében gyülekezetek vagy egyházmegyék alapítványokat létesítettek, árvaházakat állítottak fel, épületeket renováltak, vagy új harangot szereztek be. A Budapesten rendezett reformációi ünnepélyről emlékkönyv is jelent meg (Bp., 1918). Ebből megtudjuk, hogy már februártól kezdve tanácskoztak az evangélikus és református egyházak megbízottai, és tervezték a közös ünnepségeket. Részünkről *Scholtz Gusztáv* püspök és *dr. Zsigmondy Jenő*, valamint *dr. Szelényi Aladár* vettek részt a megbeszéléseken. Végülis a központi nagy ünnepélyen az „Erős vár” éneklése után *Baltazár Dezső* református püspök imádkozott, és *dr. Prónay Dezső* evangélikus egyetemes felügyelő tartott előadást, amelynek fő mondanivalója az evangéliumhoz való visszatérésre buzdított és, hogy békességre törekedjünk a szeretet jegyében. Az egy éve püspökké választott *Kapi Béla* arra a kérdésre kereste a választ: mit adott a reformáció az emberiségnek? Azt felelte: az evangéliumot, s benne mindent! A visszatekintés után a jövőbeni feladatokról *Szilassy Aladár* tolnai református főgondnok szólt magával ragadó erővel lelkesítve: a reformáció folytatásaként kiemelte a szociális munka fontosságát, a kül- és belmisszió felélesztését, a magyar bibliatársulat megalakításának szükségességét, s felvetette egy protestáns irodalmi és nyomdavállalat tervét. Az ünnepséget *Wekerle Sándor* miniszterelnök is megtisztelte jelenlétével.

De nézzünk még távolabbra visszafelé: a 300 éves jubileum eseményeire. Ehhez is több adat áll rendelkezésünkre, mégpedig *Jakob Glatz* bécsi lelkész összeállításából (Sammlung einiger Jubelpredigten... Wien, 1818)

Glatz rövid Luther-életrajz, és a reformátú egyház tanításának összefoglalása után néhány kiemelkedő protestáns központ ünnepélyén (Bécs, Brünn, Kolozsvár, Triest, Nagyszalók stb.) elhangzott igehirdetéseket közli,

majd végigpásztázza az Osztrák–Magyar Monarchia azo gyülekezeteit, azokat a helyeket, ahol valami érdemleges esemény történt. De kiemeli pl. az egyik osztrák evangélikus igehirdető beszédéből: a természetes születés nem tesz Isten gyermekévé. Egyedül hit által, kegyelemből leszünk azok a keresztségben. Nem Lutherben leszünk, hanem Jézusban, aki megváltott minket. Hiába evangélikus valaki, ha Isten nélkül él, pogányokhoz együtt vész el. Szól arról, hogy egy morvaországi református gyülekezet tagjai ünnepélyesen vonultak a templomba: elől iskolásgyermekek, fiatalok, majd az esperes. Bibliát, káplánja a kelyhet vitte, s a presbiterek a többi úrvacsorai edényekkel követték. Triestben egy evangélikus asszony keresztelődényeket ajándékozott az egyháznak. A pozsonyi evangélikusok új leányiskolát alapítottak. Szakolcán már reggel 7 órakor az egész gyülekezet jelen volt az úrvacsorai közösségben. Itt óriási örömmel ünnep volt ez, hiszen 1671-ben elvették templomukat a ellenreformáció dühöngésében, ám az egyházi kincsek sikeresen sikerült a szászországi Zittába menteni. Egy évszázad múltán hozhatták ezeket vissza, s most ezekkel ünnepeltek. Ilyen adatokat is olvashatunk: Ó-túrán november 1-jén 503 férfi, november 2-án 713 nő élt az Úr szent vacsorájával. Nemes-váralján Paulinyi Vilmos lelkész egyhetes igehirdetési sorozata után október 31-én a filiákból jöttekkel mintegy kétezren vonultak be a kivilágított templomba, pompás-kötésű Bibliákkal, aranyozott kelyhekkel, a kurátor az evangélikus Hitvallási Iratokkal hozva, majd térdre borulva imádkoztak, a 96. zsoltárt énekeltek. Másnap pedig a szomszédos Morva-Lieske gyülekezetét fogadták énekszóval a falu határában, s közös hálaadásukat Luther himnuszával kezdték és úrvacsorával éltek. A délutáni zenés áhítaton pedig az Ágostai Hitvallás első részét olvasták fel.

A mai Magyarország területéről csak négy gyülekezetet említ a szerző. A *Pesti Evangélikus* Egyház azzal ünnepelt, hogy *Molnár János* esperes az Ágostai Hitvallás kivonatos kiadása mellett Melanchthon Fülöp-ről készített latin nyelvű tanulmányt „Ratio rei scholasticae” címmel, melyet a hallei Niemyer professzor művével tartottak egyenértékűnek.

A Pest-közel *Cinkota* „képzett és csendben munkálkodó lelkésze Joseffi Pál consenior” (alesperes) egészen egyszerűen ünnepelt Glatz beszámolója szerint. Kol. 1, 9–14 alapján tartott igehirdetésében gyakorlatias tanácsot adott, amikor arról beszélt, hogy a reformáció jótéteményeit, ajándékait úgy forgassuk, hogy bátorítsuk azzal magunkat és környezetünket.

„A magyar egyháztörténet szempontjából tekintélyes és jelentős *Sopron*” (ahogy Glatz nevezi) gyülekezetének

jubileumáról részletesebb beszámolót kapunk, mivel maguk is kiadtak egy emlékfüzetet. Ehhez hozzáfűzi a szerző, hogy 1805 óta van újra magyar nyelvű istentisztelet, miként „a régi jó időkben”. A kitűnő igehirdető: nagymegyei *Raics Péter*, aki egyben a gimnázium rektora, már október 26-án tartott ünnepi istentiszteletet. A gimnáziumban november 1-jétől kezdve az evangélikus egyház legfontosabb hitvallási irataiból olvastak fel, magyarázatot fűztek hozzá, és a felsőbb osztályos diákok ünnepi beszédeket mondtak. Glatz megemlíti az offertóriumot is, amely majdnem ezer guldent tett ki. Beszámol arról, hogy a Monarchia területén ugyan másról is előfordult az, ami itt Sopronban, hogy a reformátusok lutheri módon ünnepelték az Úr szent vacsoráját, de itt oly figyelemre méltó jelenségnek tartották, hogy emlékeztül felsorolja nevüket is: „Batky János kereskedő, Zsolnay Sámuel gyógyszerész és Ruprecht Karolina szül. Schmidt, a soproni cukorgyáros felesége”. *Nagygeresd* jubileumi ünnepéről is ír még Glatz. Itt a tudós és tisztelendő Halasi Mihály esperes — akit azóta a györmegyei Kispécre hívtak meg lelkésznek — úgy kezdte be az ünnepséget, hogy gyülekezeti közgyűlésen olvasta fel a püspöki rendelkezést, s megmagyarázta, hogy Luther emlékére, mint gyermekbarát, és a fiatalok nevelését szíven viselő ember, a szegény tanulók között különböző hasznos könyveket osztogatott szét. Jómódú egyháztagoktól felajánlott összegben pedig a reformáció rövid történetének, valamint az Ágostai Hitvallás magyar fordításának kiadását tervezte. A kiadvány azonban nem készülhetett el időre, így Halasi esperes négy héten át oktatta a gyülekezetet a reformáció lényegéről. Október 31-én a „Jer dicsérik Istent” kezdetű ének hangjai

mellett kezdték a megemlékezést. November 2-án jól megvilágították az oltárt, mert a Bibliát és Luther iratait oda helyezték. Az esperes beszédében arra figyelmeztetett, hogy a 300 év előtti reformáció Isten iránti hálára, állhatatos hitvallásra, az evangélium szerinti életfolytatásra, s igaz reménységre kötelez. Megemlékezett — a kor szokásához híven — az „igazságot szerető fejedelmekről”: II. Józsefről, II. Lipótról és I. Ferenc császárról, akik oltalmazták az egyházat és bölcs rendelkezéseikkel biztosították annak szolgálatát. Természetesen úrvacsorai közösség is volt az ünnepen. A Káldi család aranydíszítésű oltár- és szószékterítőt adományozott a nagygeresdi templomba. A kollektát pedig, miként más környékbeli gyülekezet is, a *leégett szombat-helyi római katolikus templom* javára fordították.

Glatz az egész monarchia területéről igyekezett összegyűjteni a jubiláris ünnepségek beszámolóit, az igehirdetéseket. Az egyikkel kapcsolatban utal arra, hogy *Sárospatakon* már a 200 éves jubileumot is megtartották, és ifj. Csécsi János professzor 1717. Október 11-én Zsolt. 120,1–3 alapján mondott igehirdetését elhelyezték a *levéltárba*, majd 1720-ban azt Svájcban ki is nyomtatták.

Jakob Glatz munkáját, kiadványát az teszi kuriózummá, hogy az elején közli az előfizetők hatalmas névsorát, a végén pedig egyházi *névtárat* ad közre. Elevenné válik tehát a múlt, amikor ismerős nevek bukkannak elő, s minden inspirálja a jelent, hogy hasonlóképpen, vagy még intenzívebben, megfontoltan és bölcsen készüljünk a reformáció jubileumának megélésére.

Id. Bencze Imre

KÖNYVAJÁNLÓ

Utak az emberhez

Válogatást jelentetett meg a Teológiai Irodalmi Egyesület a *Wege zum Menschen* című folyóirat cikkeiből. A német folyóirat pasztorálpszichológiai tárgyú cikkeket tartalmaz. Címzettjei azok a teológusok és nem teológusok, akik érdeklődnek a poimenika, a pasztorálpszichológia kérdései iránt.

A válogatás apropója az a figyelemreméltó érdeklődés volt, ami évek óta kíséri a Protestáns Posztgraduális Tanfolyam pasztorálpszichológiai előadásait és műhelymunkáját. Az érdeklődés háttérében nyilvánvalóan annak érzékelése áll, hogy népünknek, környezetünknek, nekünk magunknak nagy szükségünk van (lenne) lelki egészségünk ápolására, visszanyerésére, gondozására. Nem kérdés, hogy az egyházak megszólítottak ebben az összefüggésben. A lelkigondozás iránti igény és szükség nagyobb, mint gondolnánk, s hogy *van*, csak mostanában kezdjük észrevenni.

Nem tankönyvet tart kezében, aki belelapoz a füzetbe. Témafeldolgozásokat inkább, problémafelvetéseket, néha meghökkentő, megkérdőjelezhető, de mindenképpen töprengésre buzdító gondolatokat. Tanulmányokat a lelkigondozástan és a pasztorálpszichológia mai témáiról.

Ökumenikus együttműködés eredményeként jött létre ez a válogatás, s ezt nem lehet elegendő örömmel kifejezni ma, amikor a széttagozódás, sőt egymásnak feszülő ellentétek jellemzik szűkebb és tágabb környezetünket, pedig széttöredezettségünk tán soha ilyen életveszélyes nem volt, mint épp ma. Református és evangélikus diákok, segédlelkészek és lelkészek dolgoztak önzetlenül a fordításon. Itt–ott érződik az amatőr munka, de önzetlenség és összefogás olyan értékek ma, amelyek feledtethetik a hibákat. Akik dolgoztak ezen a füzetben, úgy tervezték, évkönyvet készítenek, és jövőre folytatják a válogatást, fordítást, összeállítást. Azzal a reménnyel bocsátjuk útjára füzetünket, hogy az olvasók érdeklődése valóban évkönyvvé fogja tenni, azaz igényli a folytatást.

A válogatás 89 oldal terjedelmű, hét tanulmányt tartalmaz. A válogatást, szöveggondozást az Evangélikus Hittudományi Egyetem Gyakorlati Teológiai Tanszéke és Gyakorlati Intézete végezte. A füzet létrejöttében, elkészítésében szakmai segítséget nyújtott Hézsér Gábor református lelkész, pasztorálpszichológus. A füzet ára 250 Ft. Megrendelhető a

**Teológiai Irodalmi Egyesületnél
1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.**

F O R M

Útravaló

Egy szolgálatát kezdő fiatal szolgatársamnak

Neved kezdőbetűire a következő jelmondatokat ajánlom.

1. BÍZOM MEGVÁLTÓMBAN

Valójában minden itt kezdődik. Életed és szolgálatod Ura: Jézus.

Vele kapcsolatban lenni és maradni mindennél fontosabb.

2. BESZÉLEK MEGVÁLTÓMMAL

Szavára válaszolj személyes szóval. Az imádságos életet semmi sem pótolja.

3. BÁRMIT MEGVÁLTÓMÉRT

Az Ő szolgálatára kötelezted magad. Egyéni célod, érdeked, hasznod, kényelmed nem akadályozhat.

Még egy csokorra való gondolat és tanács:

4. Ne feledd, kit képviselsz!

Templomban, utcán, otthon, bárhol, bármikor. Ha csak szerepet játszol, akkor ez kínos és megvalósíthatatlan. De benned Őt keresik és látják az emberek.

5. Légy együgyű!

Persze nem bamba, hanem következetes, megalkuvást nem tűrő szolgája az Egy Úgynek. Ez megóv a szétforgácsolódástól.

6. Egyedül nem megy

Céltudatosan keresd a szolgatársak és munkatársak segítségét, és te is állj melléjük segítőkészen. Ne hidd, hogy nélküled minden megáll.

7. Tisztelj minden embert, de a bűnét senkinek!

Lásd meg mindenki benn az értéket, de a rosszban ne légy egyetértő. Hamis tapintat, közömbösség vagy személyválogatás sose vezéreljen!

8. Ne törd az előítéletek bilincseit!

Mindenki felé légy nyitott. Ne befolyásoljon, amit mások mondanak másokról, de még a magad tapasztalata se kössön gúzsba.

9. Légy együttérző!

Éld bele magad a másik helyzetébe. Ez akkor is nagy segítség, ha úgy látod, nem tudsz rajta segíteni. Az ítélkezést pedig hagyd az Úrra!

10. Mimóza-ligetben élsz

Érzékenyek az emberek. A szeretet és tapintat maximumával fordulj feléjük. Aki megsértődött, azt igyekezz kibékíteni. Ne szőgyellj bocsánatot kérni sem. De magad sose légy mimóza!

11. Morális erózió világában szolgálj

Ma a „vér és arany: a Minden.” (Ady) Nem kell ítélkezve vagdalkoznod, de az ár ellen kell úsznod. Csak a döglött hal sodródik.

12. Cseppkőbarlangban jársz

Úgy tűnik, minden mozdulatlan, pedig minden változik, csak nagyon lassan. Ne számíts gyors eredményekre a szolgálatban. Légy türelmes!

13. Meglepetések érnek

Hűségeselek hátat fordítanak, távoliak közeliékké lesznek. A csalódások ne keserítsenek el, az örömök ne tegyenek elbizakodottá. Ezt is, azt is vidd Isten színe elé!

14. Valamiből mindent, mindenből valamit

Deák Ferencnek ez a bölcs mondása arra int, hogy légy kiváló specialista, de ne légy szakbarbár. A lelkésznek sokoldalúnak kell lennie.

15. Óvakodj a molnárka példájától!

Ez a kis szárnyas élőlény ide-oda cikázik a víz felszínén, sohasem merül el. Feltületesség helyett ne restellj a mélyre hatolni!

16. A nehezevel kezd!

A sok teendőnek így jutsz leghamarabb a végére. Valaki ezt mondta: „Ha azt akarod, hogy egy könnyű dolog nehéz legyen, csak halogasd”.

17. Bátran állj óriások vállára!

Nem kell mindent előlről kezdened és mindent nekem kitalálnod. Támaszkodj mások tapasztalataira és tudására. Olvas sokat!

18. A fejed nem káptalan

Pedig rengeteg ismeretet, adatot kell kezelned. Nem bocsátják meg neked, ha elfeledkezel valamiről. Használj előjegyzési naptár-adatregisztrátort.

19. Legyen tiszta a kezed!

Kénytelen leszel anyagiakkal is törődni, pénzt kezelni. Kínos ügyelj arra, hogy senki ne vádolhasson hűtlen kezeléssel vagy anyagiassággal.

20. Becsüld a kicsit!

Anyagiakban, lelkiekben, mások teljesítményeiben lásd meg hátlára készítőket. Légy igényes, de ne légy követelőző! Vedd észre azt, akit vagy amit mások figyelemre se méltatnak.

21. Olajozás nélkül csikorog a kerék

Az egészséges humor sok nehézségen átsegít. De az ideletlen jópofáskodás többet árt, mint használ.

22. Ha igét hirdetsz, tartsd magad Luther hármastanácsához. Legyen mondanivalód, nyisd ki a szádat, hamar hagyd abba! Tehát készülj föl, hangosan, lassan beszélj, és ne ereszd hosszú lére.

23. Magad kell, hogy lángolj a hitben, ha másokat akarsz meggyújtani.

Augusztinus szava mélyen igaz. Ne csinálj soha nyugvópálmát abból, hogy a hűtlen szolga szakrális szolgálata is érvényes.

24. Ne használj az igét fogasnak, amire ráaggatható gondolataidat; inkább legyen számodra az ige kard, amely elsőnél téged győz le.

25. Juhokat legeltetsz, nem zsiráfokat — mondta egy áldott emlékű szolga. Ne legyen magas a szőszék, ahonnan csak a fűvel fölött zuhan el a szó.

26. Légy hálás a visszhangért!

Az igehirdetés és az egész lelkesítő szolgálat sokszor visszhangtalan. Igényeld a kritikát, tedd a helyére és okulj belőle.

27. Családod papja vagy.

Jó, ha időt tudtok szánni TV nézésre, de ha (netán épp emiatt) nincs időtök a napi családi áhitat megtartására, az nagy baj.

28. Légy óvatos a nőekkel!

A lelkipásztori szeretet és a testi vonzalom között át nem járható határ van, amit a kísértő szeretet legiesíteni.

29. Mindig a legkiválóbb utat válaszd!

Döntéseidben légy megfontolt. Ne restellj tanácsot kérni tapasztaltabbaktól, de főleg az Úrtól. Ő a szeretet útján vezet.

Sok szeretettel kíván áldást szolgálatodra

TÜKÖRKÉPEK A GYENESI KAPERNAUM ÖREGEK OTTHONÁBÓL

Jöjjenek először a kép sötét, vagy sötétebb foltjai.

1. *A nagyétkű.* Nagyveleg régvolt papja: Szabó István. Disznókat hízlaltunk és vágtunk az Otthon számára. Esti áhítat után közöltem az öregekkel, hogy másnap disznóvágás lesz. Erre megszólal: „no akkor eszünk húst”. Nem szóltam rá semmit. Másnap ebédre sült hús volt burgonyapürével. Szóltam az Irma néninek (ő volt a szakácsnő): „Irma néni, a Pista bácsinak csináljon a püréből egy gúlát és rakja körül hússal. Hat darab fért rá. Mielőtt eléje tette, Irma néni megmutatta nekem. Gondoltam, most kifogunk rajta. Ebéd végén Irma néni behív az ebédlőbe s mutatja Pista bácsi kinyalt, tiszta tányérját. Még a felesége részének is megette a felét. Kértem, tőle: „Pista bácsi! Remélem most állaktál?” „Nem mondom — mondta ő —, most ettem.”

2. *Az itkányos.* Kovács Mihály, volt mórchidai lelkész. Görbe hát járt be, még Amerikát is megjárta, s lett belőle farmer. Mezehegyen volt neki szőleje s benne egy földbe ástott pincéje. Éz volt éveken át a lakása. Egy tavaszon beállított hozzánk. Ásóló Miklós bácsinak a felesége beszólt nekem az irodába, hogy a kódisállásban áll egy ember s engem keres. Ott állt egy ember, ing nem volt rajta csak egy rövid nadrág s egy csőkabát, mely úgy nézett ki, mint jégeső után a kukoricaszár levelei, vagy mint az indiánok raffiaszoknyája. Lábán dróttokkal megerősített saru... Előadja nekem, miután bemutatkozott, hogy szeretne bekerülni az Otthonba. Felvettem. Sok bajom volt vele, de ugyanakkor szelíd, mindenbe való belenyugvása, kedves emlék a számomra. Minden nap megtette az utat, persze gyalog Keszthelyre és vissza. Útközben meglátogatta a rocsmákat. Délutánra már sokszor a gyenesiek jelzésére a kórköből szedtem fel. „Miska bácsi, már régen elmúlt az ebéd ideje”, mondtam neki, „nem baj”, felelte ő s bebállgott a szobájába. Nem baj, neki, de nekünk igen s főleg Otthonunk szegénye volt.

3. *A nehéztermészetű.* Név nélkül írom e sorokat szikár természetű, öreg kollegámról. „2 fia s 1 lánya volt. Egyikkel se tudott megférni, így került az Otthonba. Ebédnél a tányérját csak bepiszkolta, nem evett főtt ételt, vagy csak nagyon keveset. A reggeli áhítat után, mielőtt Keszthelyre mentem bevásárolni, megkérdeztem őket, hogy ki mit kér. Ilyenkor bediktálták nekem. Ő kijött utánam az irodába s horpadt hasát simogatva mondta: „Tiborkám, tudod az én beteg gyomrom... ma találsz egy kis préshurkát (disznósajtot), vagy egy kisebb csülköt, akkor hozzá nekem”. Egy alkalommal a mérnök fia elhívte magához, hogy két hétre náluk lesz. Két nap múlva perobog egy kocsi az udvarra, nézem az irodából s kit látok. Ő száll ki belőle és a fia. Bekísérte a szobájába, majd bejött hozzám s sírva panaszkolta el, hogy a felesége a legfinomabb ételeket készítette neki, hogy kedveskedjen vele. De ő csak megkóstolta. Ebéd után elment a közeli üzletbe s ott vett egy szelet disznósajtot meg egy zsemblét s azt ott állva eszegette. A kiszolgálók, akik hamar megismerték mondogatták: „Szegény bácsi, szegényellheti magát a mérnök úr...”

Most pedig jöjjenek a kedves képek:

4. *A viccmester.* Stráner Vilii bácsi, volt keszthidegkúti lelkész. Két pepita füzete tele volt viccekkel. A sok közül kettőt jegyeztem meg magamnak. Kapi Béla püspök úr canonica vizitációt tartott nála. Ebéd után a kurátor meghívta a püspököt egy kis pincszerre. Elfogadta a meghívást. Nézi a püspök a hordókat s látja, hogy az egyik hordó csínján van egy A betű, a másikon egy B. Kérdi a kurátort, hogy mit jelentenek ezek a betűk? Mondja a kurátor: „Tutja a püspök úr, ahol az A betű van, az az ardenaré bor, ahol a B van az a brima bor”.

A másik: Hanzi bácsi és Konrád bácsi szomszédok voltak.

Szántottak a határban. Ahogy meghallották a déli harangszót, befogták a lovakat a kocsiba s hazamentek ebédelni, meg egy kicsit pihenni. Kifogták a lovakat, a kocsihoz kötötték, enni adtak nekik s ők is bementek ebédelni. Hanzi bácsi kiengedte a süldőket, hogy fussanak egyet. A szérűskertek között nem volt kerítés. A süldők átmentek a Konrád bácsi kertjébe, a lovakhoz mentek. Az egyiket a ló megrúgta, hogy felfordult. Nagy lett a skandallum. Hanzi bácsi panaszával elment a községházára s ott elkezdte mondani németül. A jegyző nem tudott jól németül s kérte, hogy mondja el magyarul. Így kezdte: „Jeksző úr tudja azt úgy fót, hogy mondjuk maga lenni tisztó én lenni ló. Én lenni kikötve a kocsihoz, ott én szabálni, maga arra jární, én egyet kanajozni, maga orrával beleturkálni, én egyet rúgni, maga felfordulni, esz így fót”. Utánozhatatlanul tudta ezeket a sváb vicceket elmondani.

5. *A másik viccmester.* Dezső Imréné, a feledhetetlen Irma néni, a szakácsnőnk. Kis gömbölyű testével (100 kg-ot nyomott) fogadott az udvaron a vendégekkel, hogy bebújik a Móka kutya házába. Egy kalappal végigjárta őket, összeszedte a pénzt s megnyerte a fogadást.

Lelkészkonferencián történt. Tiszta vízbe egy kis feketét öntött, hogy bornak lássék s egy tálcán a kancsót poharakkal kivitte az ebédlőbe (akkor még nyitott terasz volt) s egy csoport elé letette az asztalra, megkínálva őket finom diási borral. Nagy volt az öröm, kapkodták a poharakat s csak utána következett a keserű csalódás. Még most is tisztán látom, ahogy fején a 20 literes fazékkal, tele levessel, keringőzve viszi át az udvaron a levest az öregeknek. Derűs humorával felvidította az embereket.

6. *Az Úr szolgálóleánya.* Sárkány Béla, volt kecskeméti főesperes özvegy leánya: Török Gyuláné, a felejthetetlen Erzsébet néni. A házban még mindenki aludt, ő már vasalta nyár hőségben a lepedőket és párnahuzatokat, hogy az érkező vendégeknek ágyat vethessen. Szegényes szobáinkat, hogy mégis kedvessé tegye, még a vázában virágot is tett az asztalokra. Hűséges munkatársam volt. Néha, amikor sok vendéget vártunk, besegítettek néhányan az asszonyok közül, így: Weigel Ádámné, Horváth Lajosné... Fáradhatatlan volt.

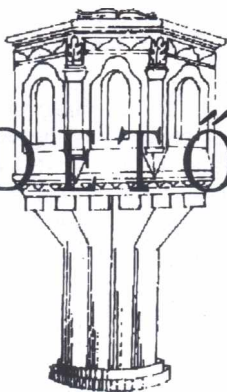
7. *Hering János,* volt veszprémi esperes. Mesterházy Ferenc, keszthelyi lelkésznek volt a „káplánja”. Télen sokszor előfordult, amikor félméteres hó s kegyetlen idő volt, ahogy szokták mondani, olyan hideg, hogy a kutyát is lapáton tartják ki az ablakon, hogy ugasson, ő taposta a havat, ment, hiába könyörgtem neki: János bácsi ne menjél, hiszen senki sem lesz a kis filiákban a templomban, ő csak ment. Ment, mert elvállalta az istentiszteletek megtartását. Utódja lettem itt Veszprémben s megszegyenülve látom nagy munkájának a nyomait.

8. *Csak szomszéd* mégis hozzánk tartozott: Jánosy István, a költő és műfordító. Budapestet maga mögött hagyva, féléveket töltött gyenesi otthonában. Kapernaumtól vette Nagy Elemérről a telket. Volt a házában egy kis „Cella”, ahol alázatosan hajolt évezredek nagy munkák fölé, hogy nyelvünkre fordítsa. 8 nyelvből fordított hatalmas műveket, hogy a magyar irodalom idegen nyelvű lapokon. Sok vers is született ebben a gyenesi csendben. A tőle megszokott veretes kemenesaljai nyelven. Kertjében kaszálta a fűvet... táborúzeknél felesége és a fordításokban is segítőtársa segítségével énekelte a szép régi népdalokat. A nagy család gyermektagjait, mint egy ősi patriárka maga köré gyűjtötte s gyűjti még ma is. Soká éltesse az Isten.

Hernád Tibor

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Szentháromság ünnepe utáni 23.

vasárnap

1 Thessz 5,12–15 exegézise

A vasárnap jellege („két világ polgáraié”) feszültség alá helyezi a textust. Az alapige tükörré válik, amelyben a gyülekezetnek, s benne mindannyiunknak szembe kell néznünk önmagunkkal: mi valósul meg közöttünk és bennünk az elénk állított követelményekből? Tévedés lenne Pál szavaiból „csak” az etikumot hallanunk — a hit–remény–szeretet egysége a keresztyén egyházban mindvégig hangsúlyozottan ott áll a levél mögött (1, 3, 5, 8). Egész magatartásunkat, gyakorlatunkat, habitusunkat szólítja meg.

A thesszalonikai gyülekezet nagyvárosi: római kormányzóí székhely, az ókori kereskedelem egyik ütőere, a Via Egnatia mellett, vegyes lakossággal. A keresztyén helytállás kihívása akár mai is lehetne — túlpolitizálva, piacgazdaságban, etnikai és vallási feszültségben.

12–13a. Mire teszi a hangsúlyt az apostol? Először a gyülekezet és elöljáróinak viszonyáról ír: hogyan kellene lennie. Az elöljárói munkát keményen (fáradhatatlanul), az Úrban, mindenkre gondot viselve kell végezni — a gyülekezet pedig fogadja ezt „minden mértéket meghaladóan a szeretetben”. A klerikalizmus és az antiklerikalizmus egyaránt téves útját elkerülve egészséges-e a gondolkodásunk, a felfogásunk a gyülekezet és a lelkész kapcsolatáról? Pál azt a szolgálatvégzést állítja példaként a gyülekezet elé, amelyet ő gyakorolt munkatársaival a gyülekezetben. Megtehetnénk-e mi ugyanezt mai egyházi viszonyaink között — akár lelkipásztori, akár gyülekezeti szemszögből?

13b–15. A textus második része a gyakorlatával is bizonyosságot tevő gyülekezet leírása. „Maradjatok/éljetekek békében egymás között”, „intsétek/igazítsátok útba (nutheteó) a rendbontót (ataktosz)” Az ataktosz szó katonai vonatkozásban a szolgálatmegtagadót jelenti — keresztyén értelemben az életrend megbontásából eredő téltlenséget. A bátortalanokat (oligopszúchosz — kicsinylelkű, csüggeteg) biztatni, vigasztalni kell, a gyengéket (aszthenész — esendő, erőtlen) szívünkön viselni, felkarolni, kitarítani mellettük (antechomaj).

A 15. vers két irányban is tágítja a látószöveget. Nem lehet nem meghallani Pál szavai mögött „senki se fizessen a rosszért rosszal!” Jézus tanítását a hegyi beszédben (különösen Mt 5,39–48). Nyilván ott húzódik az egész textus mögött Jézus tanítása és műve — hiszen ez a gyülekezet erőforrása és Pál tanításának tartalma. Másfelől tekintetünket odafordítja a kívülállók felé is — egyértelművé téve, hogy nincs kétféle keresztyén magatartás és gyakorlat, az egyik egyházi használatra, a másik az élet többi területére.

„Törekedjetekek (diókö) mindenkor a jóra!” — írja Pál. A

diókö ige gazdag jelentéstartalmával az elevenünkbe vág hajszol, új, fut valami után. Az igeszakasz végkicsengése ez hajszolt, lemaradástól rettegő világunkban, másfelől a hajszaba és annyi csábító dolog utáni futásba elvesztegetett életerőnk hiányában a keresztyén ember, gyülekezet és egyház tanúságtételi lehetősége és kötelezettsége, hogy a jót hajszolja a jó után fusson mindenkor.

Mindenkori kísértés a keresztyénségnek, hogy mennyei és földi polgárságát kijátssza egymás ellen. Amíg a simul iustus e peccator lutheri tétele mögött élő hit áll, adott az élet Istentől eredő megújulása, tehát mindaz, amiről a textus ír, élő gyakorlat. Ez a gyakorlat pedig tanúságtétel is a környező világnak. Megvizsgálva életünket, betöltjük-e hivatásunkat a testvériségre (5,12.14) és a szeretet tanúságtételére? Milyen „polgár” (ember), milyen egyház tekint vissza ránk az ige tüköréből?

Korányi András
teológiai hallgató

Az igehirdetést segítő gondolatok

APOSTOLI KÉRÉSEK

Szokatlan a lelkésznek arról beszélni, hogy becsüljék meg a gyülekezet elöljáróit. Hiszen a mai egyházi szervezetünkben az elöljárón mindenki a lelkészt, felügyelőt és a többi tisztségviselőt érti. Azonosítható-e az apostoli kor gyülekezeti elöljárója a mai vezetőikkel? Igen, ha szigorúan figyelembe vesszük a jelzői szerkezetet, ami teljesen egyértelművé teszi, hogy az apostol milyen elöljárókra gondol: „Elöljáróitokat az Úrban!” Akik az Úr Jézussal való kapcsolatban, az iránta való engedelmes életben elől járnak. Pál a levél elején le meri írni „ti pedig a mi követőinkké lettetek és az Úréi”. (1Thessz 1,6)

Hiszen mi is az egyház és mi a gyülekezet? Isten országának földi bázisa, „mert töletek terjedt tovább az Úr beszéde” (1Thessz 1,8) Isten célja, minden ember üdvössége, hogy minden ember visszanyerhesse mennyei polgárjogát. A gyülekezetben erre a célra adatott az elöljárók drága kiváltsága: „Aki titeket hallgat, engem hallgat”, a tanítvány, a Krisztus követének joga és kötelessége. Ezért a munkáért jár a megbecsülés. Ma nem sokan becsülik a lelki munkát. Még a gyülekezetben is inkább a kézzelfogható dolgokért értékelik az igehirdetőt, az építkezésekért, anyagi dolgokért, erkölcs nevelésért, hogy keretet „szolgálat” a család nagypillanataiban, keresztelőtől a temetésig. Az apostol elsősorban és minden felett, az Úrért kéri a gyülekezet megbecsülését. Hiszen a megbecsülés mögött a követ becsülete van.

Most, amikor merjük az apostoli kérést a szószékrol tolmácsolni, „becsüljétekek őket”, akkor szívszorító felelőssé nehezedik ránk. Sokszor látom a magam életében, hogy kiesem abból a szent közösségből, ami feltétele a szolgálatunknak. Bűneim, a magam akarata, emberi jó

szándékom többet árt, mint használ a gyülekezetnek. Ezért nem jár megbecsülés. Viszont ha engedelmesen simulhat életem a Krisztus kezébe, akkor minden különleges értelmet kap. Az Ige és a Szentlélek által mennyei dimenzióba kerül fáradozásunk, ha felülemelkedhet a pusztán emberin. Természetesen nem mint pontifex maximus, hanem az Úr aláztos szolgálója. Mózesről így vall az Ige: „Ez a Mózes pedig igen aláztos volt, a földön élő minden embernél aláztosabb”. (4Móz 12,3) Nála csak a mi Urunk volt aláztosabb, aki nem tekintette zsákmánynak, hogy Istennel egyenlő. Ő hívja az övéit, hogy tanuljunk meg tőle, hogy Ő szelíd és aláztos szívű. Ha mi ennek az Úrnak szolgálói vagyunk, akkor van mit megbecsülni a gyülekezetnek, a minket hordozó Úrban.

A másik apostoli kérés:

A gyülekezet agóniája, ha már közömbösek vagyunk egymás iránt. Egy angol lelkész kihirdette, hogy egy meghatározott vasárnapon tartják az egyházközség temetését. A gyülekezet templomában a ravatalon feküdt a koporsó, melynek felirata ez volt: „Itt nyugszik XY egyházközség”. Az emberek nagy számban eljöttek, jó viccnek gondolták az egészet. A lelkész megkért mindenkit, hogy a nyitott koporsóhoz járulva búcsúzzon el az egyházközségtől. Amikor az emberek egymás után beletekintettek, ki-ki önmagát pillanthatta meg a koporsóban elhelyezett tükrökben. Mindenkinnek arcára fagyott a mosoly, hiszen valami löbbenetes igazságot érthetett meg a gyülekezet minden tagja. Az Ige tükrében talán mi is megláthatjuk, hogy élő tagjai vagyunk-e a gyülekezetnek? Pál apostol kérései: Intsetek, bízattatok, karoljátok fel, legyetek türelmesek, vigyázzatok, örekedjete! - csupa mozgósító felszólítás. Mozdulásba, lendületbe akarja hozni a gyülekezetet. Lássátok meg a másik testvért, kinek mire van szüksége, miben szenved hiányt.

A szeretetnek van szeme látni a másik hiányát és ez elég ok arra, hogy cselekedjen. A szeretet az élet motorja, ami mozgásba, életbe lendíti az embert. A szeretet az Istentől van, ezért a gyülekezetnek lehetősége, hogy törekedjen a jóra, a szeretetre. Pál mozgósít, mint az Isten országának hadseregét. Megteheti, hiszen a velünk lévő Úr az, aki pászorolja, irányítja, vezeti gyülekezetét. Aki azt akarja, hogy egymás krisztusává együnk. Hogy Lelke által szavad, kezed intő, biztató, felkaroló, vigyázó, másokért élő legyen. Az ő népe úgy járhatson ebben a világban, amint ő járt, megtéve az ő cselekedeteit. Megtéve mindent a mások javára, üdvösségére, az Úrban.

Ittzs István

Szentháromság ünnepe utáni 24.

vasárnap

Jel 14,(12)13 exegézise

A szakasznak, amelyből a perikópát kivágták, az *ítélet* bejelentése, majd bekövetkezése áll a középpontjában. Ezt mutatják a mi bibliafordításunk címfeliratai is. Nyilván ez az indoka annak is, hogy ezt a szakaszt tűzték ki erre a vasárnapra. A 12. vers zárójelbe tétele nyilván arra utal, hogy szabadon dönthetünk az alapige felhasználásában.

Ez a vers segít az összefüggés és egyben a 13. vers kifejezéseinek megértésében. Az utolsó ítéletet megelőző idő szenvedésekkel és kísértésekkel teli időszak a keresztyének (a „szentek”) számára. A *hodie hē hüpomomé* különböző fordításai¹ mind úgy értik, hogy a „szentek” csak úgy vésszelhetik át ezt a nehéz időszakot, hogy ragaszkodnak Istenhez, Jézushoz. Ez a ragaszkodás, kitartás pedig abból áll,

hogy megtartják Isten parancsolatait és kitartanak a Jézus Krisztusban való hitben.² Mindenesetre jogosan vehetjük hozzá ezt a verset az igehirdetés alapigéjéhez, csak tudnunk kell, hogy ezzel egy bizonyos hangsúlyeltolódás is jár majd.

A Nestle-Aland kritikai kiadás a 13. verset különálló egységnek veszi, és ez igazolja azt a szándékot, amelyet a 12. v. zárójelbe tétele mutat: **a tulajdonképpeni alapige a 13. v.** A prófétai igékre jellemző külön utasítás hangzik: „Írd meg”, és amit meg kell írnia, azt „a Lélek mondja”.³ A prófécia hatalma pedig egy „boldogságmondás”.⁴ A kommentárok joggal mutatnak rá itt a Mt 5,3kk mondataira,⁵ mert itt is paradox kijelentést találunk: *a halottakat* mondja boldognak. De ezt a kifejezést értelmezi az „akik az Úrban halnak meg” mel-lékmondat. Az *en kuriu* kifejezésnek nagy irodalma van az újszövetség-tudományban, itt azonban segítségül vehetjük a 12. verset. **Az „Úrban” meghalni azt jelenti, hogy Istenhez, Jézushoz hűnek maradván meghalni.** Itt természetesen sokan arra gondolnak, hogy a hitükért mártírhalált halt „szentek”-re történik utalás. „De azért nem szabad a mondat értelmét kizárólag a vártanúkra korlátozni.”⁶ *Mindenkire* gondolnunk kell, aki az ítélet eljöveteleig hitben hal meg.

Az *ap-arti*, „mostantól fogva”, nem azt jelenti, hogy ettől a prófétai kinyilatkoztatástól kezdve, hanem **attól kezdve, hogy Jézus feltámadt**, hogy legyőzte a halált. Így lesz aktuális ez a kijelentés arra az egész időre, ami Jézus feltámadása és ítéletre visszajövele közé esik, tehát a *mi időnkre* is.

Még egy kifejezés hangsúlyos: *anapaészontai ek tón kopón autón, ta gar erga autón akoluthei met-autón*. A „megnyugvás” párhuzamba hozható Mt 11,28-al: Jézus igéri ezt az övéinek. A cselekedetek, amelyek az elhunytakat az ítéletbe kísérik, a zsidóságban is ismert kifejezés volt,⁷ a „cselekedetek” a hitből fakadó, a „szentek” egész életét meghatározó cselekedeteket jelentik.⁸

Ez a néhány megjegyzés bizonyára segít valamit a prédikációra készüléskor.

Muntag Andor

I g e h i r d e t é s t s e g í t ő g o n d o l a t o k

Jel 14,(12)13

Ezt az igeverset sok helyütt **gyakran hallja** a gyülekezet, mint a temetéseket, haláleseteket tudtul adó hirdetések lezárását. Feltételezhetjük, hogy ilyenkor a gyászolókat érinti leginkább a mondat tartalma, a gyülekezet többi tagja — legalábbis sok esetben — úgy hallgatja, mint megszokott sablonos keret-formulát. Azért talán ilyen szempontból sem haszontalan, ha felhívjuk rá önmagunk figyelmét is: ne ledaráljuk, és elengedjük a fülünk vagy a szívünk mellett, hanem gondoljuk végig nekünk szóló üzenetét. **Földi életünk vége a halál.** Erről beszélni, minden felvilágosultság ellenére, sokak számára ma is tabu. Legalábbis, amíg nincs itt, ne emle-gessük. A halál küszöbén állónak is jobb, ha a kórházban, szakemberek veszik körül, s az emberek egy része egyenesen kerüli annak lehetőségét, hogy családtagjával együtt lehessen az utolsó küzdelmek idején. Másfelől ugyanilyen mértékben

² A NTD így fejezi ki: die Gebote Gottes und den Glauben an Jesus festhalten.

³ Mindkettő jellemző a Jelenések könyvére. Vö. 1,11.19: 19,9: 21,5 és 21,7.11.17.29: 3,6.13.22: 22,17)

⁴ Ilyen hétszer fordul elő a Jelenések könyvében: 1,3: 14,13: 16,15: 19,9: 20,6: 22,7.14

⁵ Pl. NTD ad 14,13

⁶ Karner komm. 154. lp.

⁷ Strack-Billerbeck komm Jel 14,13-hoz

⁸ Karner u.ott

¹ Vulgata: hic patientia sanctorum, katolikus: ez az alapja a szentek állhatóságának, Re. Luther: hier ist Geduld der heiligen, NTD komm. Hier gilt es die Standhaftigkeit der Heiligen (zu bewahren), Karner komm.: ehhez kell a szentek állhatósága

megfigyelhető az is, hogy a halál, mint jelenség, közömbös, mindennapos témává vált. Nem is elég izgalmas az a film, amiben nincs néhány áldozat kellően naturalista megjelenítésben. S az újságok, híradók olyan mértékben közel hozzák a balesetek, háborúk, egyéb szerencsétlenségek véres valóságát, hogy már igazán meg sem rendülünk, megszoktuk, mint egy kellemetlen szagot. Gyerekek is játszhatnak ilyet akár élesben is.

„Boldogok és halottak...” A tárgyias szemléletű ember logikája („Majd ha ezt vagy azt elértem, akkor minőségileg is megváltozik az életem.”) alapján igénk szerint a halál mintegy megpihenés a gondok után, megváltás a küzdelmekről. Egyszóval a halál az a velejárója életünknek, amivel kapcsolatban könnyű szélsőséges nézetekkel találkozni. A szeretet, a gyűlölet, a félelem és az életosztón, a tenni akarás kicsúcsosodását élhetjük meg benne.

Mi tehát az igehirdetés célja? Semmi esetre sem az, hogy megtanítsa kiegyensúlyozott viszonyban lenni a halállal. Hiszen ez alapján ellentmondana létünk értelmének. Sőt nem is elsősorban a halálról kellene beszélni, ha valami konkrét eset ezt nem kívánja tőlünk. Mégis a halál egy olyan oktató-nevelő eszköz az Isten kezében, ami megtaníthat „halálos komolyan” venni az életünket. „Memento mori!” — számomra ez nem örökös felhők alatt élést jelent, hanem meghatározza azt a léptéket, aminek alapján az életünk dolgait magunk is mérhetjük, értékelhetjük. A halál csak (!) Isten kezében lehet eszköz, egymásnak nem osztogathatjuk. Még csak az sem lehet eszközünk, hogy megpróbáljuk az egyes eseteket kiértékelni, megítélni. Zsid 13,7 sem okoskodásra, hanem kapcsolatfelvételt bízta. Ne csak szemléld, vagy elemzd, legyünk arra méltó elődeinknek, hanem hitük követői. A „bizonyosságtevők felleget”-vel való eleven kapcsolatba lépésről van itt szó. Nem spirítiszta módon. Nem is valami szektás egyensúlytvesztés révén. Hanem úgy, mint akik magunk is meghívást kaptunk a „szentek közösségébe”. Kapcsolatban lenni gyülekezetünkkel, és tudni, hogy ettől a Lélek által munkált közösségtől nem szakíthat el bennünket a halál. Életünk legtágabb értelemben vett közege nem a világegyetem, az „űr”, hanem az Isten szeretete. „Benne élünk, mozgunk és vagyunk.” (ApCsel 17,28)

Az Istenben bízó ember boldogsága

– A keresztyén ember alapszemlélete az életigenlés kell, hogy legyen. Nemcsak elvben, hanem az élet minden területén kifejezésre kell, hogy jusson: megbecsüljük az életet, teret biztosítunk minden élőnek. Isten maga akarja ezt így, hiszen ő az élő Isten, nem pedig a holtaké.

– Az élet megfelelő minőségén is munkálkodunk. Nem a jólét jelenti a megfelelő életminőséget, hanem az a felismerés, hogy tudunk élni Isten határalan szeretetének közegében.

– Boldogságunk akkor nem válik családottsággá, becsapottsággá, ha Isten ítéletének mérlegén is valódinak bizonyul. Nemcsak Isten szeretete mutat túl személyes földi létünk határain, hanem cselekedeteink is: következményeit hordozzák az utódaink, mi magunk pedig számadással tartozunk.

– Augustinus sokat idézett mondatát talán erre is érthetjük: nyugtalan a szívünk, míg tebenned meg nem nyugszik. Uram. Az ítéletkor nincs okunk magabiztos vizsgázóként megjelenni. Fáradtságainktól csak úgy nyugodhatunk meg — nap mint nap, és végül is —, ha tudjuk, Isten kegyelme hordoz ezután is.

Lacknerné Puskás Sára

Szentháromság ünnepe utáni utolsó

előtti vasárnap

Jel 22,12–14 exegézise

Úgy is megközelíthetjük ezt a szakaszt, mint „a végszó” nagyon domináns részét. Összegzés történik a gyülekezeti istentiszteleten. Ki kell fejeződnie a leglényegesebb üzenetnek,

ami egyedül képes életben tartani a gyülekezetet még kemény üldöztetés ideje alatt is. Jól kifejezi ezt a lényegre tölc szándékot a modern angol fordítás felirata a szakasz fele: Jesus is coming. Mindent meghatároz ebben az időben ez a cím. Ami történik, annak összefüggésbe kell kerülnie az eljövendő Jézus Krisztussal. Az Ő szava a mi mai igénk. Az összegzése a mi igazi tartalomjegyzékünk. Annyink nem amennyit tőle kaptunk. Az örökség is élő örökség. Nem részek és tárgyak, melyeket valaki emlékül odaad egy örök hálát elváró mozdulattal. Amit itt kapunk, az maga a lényeg. Enélkül nincs élet, nincsen folytatás és nincsen jövő sem.

A 12. v. egyfelől a nyugtalanítás, másfelől éppen megnyugvás lehetőségét állítja elénk. Nincs idő a tétlenségre, passzív várakozásra, mert az „eljövök hamar” kifejezése sietés, a gyorsaság megerősítése az eredeti szövegben. A „ellenkező beállítás a „ráérünk még” vagy a „bőven van még időnk” csak csökkenti az életfontosságú, lelki–testi éberléti, való törekvést. Itt pedig most éppen ez az éberség a legfőbb cél. A „cselekedetek szerint” kifejezésen nem egy–egy tettünk értendő, hanem az élet nagy egésze, a tettek összessége, az „életmű”. Erős a kapcsolat itt a 20,12-vel. Krisztus ítélet fellépése a valóságos életet érinti, amely akkor válik nyilvánvalóvá, amikor a láthatók (a külsők) tovább már nem uralkodhatnak.

A megnyugvás felé mutat, hogy a végső fizetség nem máshog mint a Krisztus kezében tartott „ajándék”. Így nem az ellenszolgáltatás, a „megszolgált”, „kiérdemelt” gondolata lehet előttünk, hanem az ajándék kegyelemből létrejött, igazi érték. Nem járandóságot veszünk fel, hanem ajándékot ad az életünk egyetlen valódi ítélőbírája, Jézus Krisztus. Ez a jutalom nem is kielégítés vagy kártalanítás, hanem egy mély és teljes közösség (beteljesedett közösség) Istennel, egy „örök együttmaradás” (A. Pohl). Nem szabad gondolkodnunk az emberi fizetség, az evilági pénz funkciójával sem. Itt teljesen más dimenzió érvényesül. Az Istennel való közösség végső teljes formája az igaz ajándék (v.ö. 1Móz 15,1).

A legismertebb vers a 13. v. Az eljövendő bíró méltóságát mutatják be a többször is előforduló, páros kifejezések (Jel 1,8 és 21,6). Ezek megerősítik, hogy nincs mit hozzátenni ahhoz, amit Krisztus cselekszik az ítéletkor, mert benne a teljesség érvényesül. Az Atya és a Fiú egységét is kifejezik ezek a páros szókapcsolatok. Nem egy új fejezet felé tartunk, hanem a beteljesedés, a teljesség felé. Hitünk szempontjából fontos ez az irányt nagyon alaposan átgondolni.

A boldogmondás formájú 14. v. a könyvben többször is előforduló „megmosott ruha” képével indul és megérkezik ahhoz a kettős beteljesedéshez, amelynek negatív formája a 19. v-ben fogalmazódik meg. Ott az elveszített „osztályrész” szerepel, itt pedig az elérhető lehetőség és jogosultság arra, hogy a kettős beteljesedésben részesüljünk: az élet fájához való jog és a bemenetel a szent város kapuin. Aki ezt látja maga előtt, annak nem lehet az sem kétséges, hogy oda csak úgy lehet készülni, ha a ruházat tisztaságáért minden megtörténik. Semmilyen ígéret sem mentesít az alól a harc alól, amely a hamisság, igazságtalanság és békétlenség szennyes ruhái ellen folyik. Az utolsó idők közelsége és minősége nem az ijesztő képek minél színesebb festését igényli tőlünk, hanem a meglévő és felismerhető küldetésünk hűséges betöltését. Ezt példázza számunkra az egyik legnépszerűbbé vált énekünk kezdősora: „Tisztítsd meg szíved, Jeruzsálem népe...”. Nem a ránk nehezedő súlyokat vagy terheket kell latogatni és elemezni, hanem egyre alaposabban megismerni és megélni az érettünk jövő Jézus Krisztus hatalmát a maga teljességében életünk minden napján.

Dr. Szabó Lajos

Igehirdetést segítő gondolatok

A várakozás gyermeki izgalma, az öröm várásai, a félelem várásai, a vágy türelmetlen várni nem tudása feszíti és élénkíti életünket. Várnunk kell — az életre, a gyermekéletra

megfényszerítő ünnepekre, a szerelemre, gyógyulásra, az étellel betelvel, vagy megkeseredve, a halálra.

Maga a várakozás, a készülődés, hogy gondolunk rá, készíttetjük a szívünket, néha szebb, mint az élmény, a várakozásunk tárgya. Minden ennek a varázsa alá kerül. Maga a várakozás megszépíti az eljövendő eseményt.

Ismerjük a bizonytalanság-tartalmú várakozásokat is. Amikor nem tudjuk, mi fog történni velünk, csak ne tartson végtelenül az, amiben vagyunk. A biztos rosszat is inkább elviseljük, mint a titokzatossággal teli lehetetlen átmenetiségét.

Vannak olyan élethelyzetek, amikor nincs erőnk, türelmünk kívánni a szépet, vagy a nehezet, és sokat ártva magunknak, elébe megyünk az eseményeknek.

Ha nincs ígérete a holnapnak, ha a várakozás feszültsége kilügződik belőlünk, fásulttá, mindent feladón fáradttá válunk, az élet a tartását veszíti el.

Isten népének várnia kell Isten ígéreteinek megvalósulására. Az Isten cselekvésére várók közül említhetjük Ábrahámot, Zakariást és Erzsébetet. Mária nemcsak Jézus megszületésére várt, hanem arra is, hogy mi lesz a vége annak, hogy elsőszülött fia, olyan különös barátságokat köt.

Jézus elfogatásának éjszakáján feszült várakozás ülte meg azok szívét, akik szerették őt.

Nagypéntektől húsvétig kínos, keserves, üzenetelen órákat és napokat kellett várni. A fájdalom és a veszteség feledtették, hogy érdemes reménységgel várni a feltámadásra, az életre. Akkor is várnunk lehet és kell, ha Isten nem ad közben jeleket, buzdító üzeneteket. Jézus előre megmondta, hogy lerombolja a templomot, de három nap múlva felépíti, és ehhez tartja magát. Ehhez az ígérethez kellene tartania magát a körülmények ellenére is, maroknyi kis csapatának. Mennybemeneteltől pünkösdig is várni kellett.

Mi Jézus megígért, bejelentett eljövételére, az új teremtésre várunk. Ő tartja magát ehhez az ígéretéhez. Isten nem felejt. Évek, évtizedek, évszázadok vagy évezredek elmúltával sem. Pontosan tudja, miről szolt az ígérete és éppen úgy váltja be, ahogyan megígérte. Addig a tékozló fiú Atyja várakozik. Isten várakozik az ember eszmélésére, hogy felemelje a fejét, és keresni kezdje az őt vonzó szeretetet.

Az *eljövők hamar* ígérete akkor válik izgalmassá, ha személyes ismerősre számíthatunk, akivel már találkoztunk. Aki meghatározó lett életünk számára, aki nem tervezett, nem is remélt változásokhoz segített bennünket. Vele és Benne találtuk meg az élet útját, sőt magát az életet. Lelke által jót munkál bennünk. Irgalomra, megbékülésre, egymásért való áldozatra képesít bennünket. De hogy kiben hittünk, azt csak abban a nagy találkozásban tudjuk meg igazán. Töredékes ismereteink akkor válnak teljessé.

Aki itt földi élete során nem látta meg a szívével, a hitével Jézust, az nem tudja a távlatokat sem vele látni. Nem tud hinni a majdani találkozásban.

Amikor a határidő szorít, az idő rövidsége kikényszeríti belőlünk a teljesítményt. Ha van időnk, az felold a feszes tartás alól. Nem érezzük a finis feszültségét, jótékony, kényszerítő erejét. Bár a hitünket állandóan változó, folytonosan ható kihívások között kell megtartanunk, megélnünk, de eredményhirdetés csak később lesz. Sokszor el is felejtjük, hogy lesz eredményhirdetés. Megfakul bennünk a gondolat, hogy szerepelünk Isten nyilvánvalóságában. Számontartja a helytállásunkat, erő feletti küzdelmünket, keservesen, könnyek között született győzelmeinket, de megfutamosításunkat és küzdelem nélküli bukásainkat is. A mustármagnyi, gyümölcsöző hitet és a szeretetben gazdag életet megkoronázza.

A Jézust követők tábora látványosan zsugorodik. Nem csak az „új vállalkozók” vannak kevesen, de ezek hozzák meg nemleges döntésüket a régiek közül, mert nem találnak örömet a keresztyénségben, nem látnak követendő példát. A keresztyének jó része elfáradt a várakozásban, nem tart igényt arra a pozícióra, hogy lámpás legyen a lámpatartóban, tájékozódást segítők, hegyen épített város legyen.

A várakozásban elfáradt, éhes, szomjas (Mt 11,28, Jn 6,35, Jn 7,37) vándort megújulásra, gyógyulásra hívja magához Jézus,

hogy reménységünk éledjen. Most hűségesen velünk van, hogy majd vele lehessünk örökké.

Bálintné Varsányi Vilma

Szentháromság ünnepe utáni utolsó vasárnap

Jel 7,9–17 exegézise

Az egyházi esztendő utolsó vasárnapján egy tabló áll előttünk a mennyei istentiszteletről, és egy portré a benne résztvevő gyülekezetéről.

Az istentisztelet a trónus előtt és a Bárány előtt zajlik. A helyszín kifejezi azt, hogy a Bárány a győztes, és övé a hatalom. A gyülekezet tarka sokaság. Megszámlálhatatlan a „látó” és általában az ember számára, mégis azonos azzal a 144 ezerrel, akiről a fejezet elején volt szó, s akit Isten ismer egyedül. Eredete szerint is tarka ez a sokaság, hisz minden „nemzetből és törzsből, népből és nyelvből” való. Fehér ruhájuk s a kezükben tartott pálmaág a közös bennük. Utóbbi a győzelem jelképe. Győzelmi éneket énekelnek. Az ének három érdekes vonására figyelhetünk. (a) Az ének Istent és a Bárányt magasztalja. A két címzett előfordulásának ugyanaz a célja, mint amit az istentisztelet helyszínének megjelölésénél már megállapítottunk. A győztes Bárányt magasztalja az ének. (b) Az ének két tételből áll. Első, rövidebb részét éneklő a győztes tömeg. Az ő hangjukat veszi át az istentiszteletnek egy szűkebb csapata: az angyalok, a vének és a négy élőlény, tehát egy „belső kör”. Hét tagból (áldás, dicsőség, bölcsesség, hálaadás, tisztesség, hatalom és erő) álló dicséretük megerősíti a sokaság énekét. (c) Ez az ének a könyv későbbi részében újra előkerül, mégpedig a 12,10-ben, a sárkány levettetésekor és 19,1-ben, Babilon bukásakor. A három hely egymás mellé állítása egy bizonyos „előre hozott érvényességet” sugall. A megvalósult győzelemről majd csak a 12-ben, illetve a 19-ben beszélhetünk, mégis helyénvaló és hiteles a győzelmi ének itt, a 7. fejezetben. „A sokaság Isten trónja előtt eszkatológikus... reménybeli valóság” — írja Karner. S ez az előrehozott győzelem textusunk nagy, erőt sugárzó, evangéliumi üzenete.

A vének egyike rajzolja meg a portrét erről az eszkatológikus, győztes gyülekezetéről. A nagy nyomorúságból jöttek. A kifejezés az apokaliptika állandó kifejezése, úgy is mondhatjuk, „szakszava”. Nem hétköznapi megpróbáltatásokra kell tehát itt gondolnunk, hanem az utolsó idők megpróbáltatásaira, illetve az azokat végigszenvedett emberekre. Nagyon finoman kapcsolódik ehhez az apokaliptikus terminus technicushoz a fehér ruha képe. A Bárány vére mosta fehérre ezeket a ruhákat, azaz nem az „erősek” állták ki az utolsó idők próbáit, hanem a Krisztushoz menekülők (v.ö. 1,5 és 22,14).

Sorsukat (ű. az üdvösséget) ismét csak nagyon finom, szinte pasztell színek rajzolják le. Minden harsány győzelmi leírás hiányzik ezekből a képekből. Egyfajta gyengédség és finomság jellemzi az üdvösség mibenlétének legfontosabb vonásait. (a) Isten velük lakik — ez az első vonás. Emlékezetünkben máris megjelenik a pusztai vándorlás képe, sátorral és felhőszloppal. Isten együtt vándorol népével a pusztában. Ennek a valóságban beteljesedése, állandóvá és sebezhetetlenné válása az üdvösség képének első vonása (b) Minden, ami fájdalmas vagy kellemetlen, megszűnik ebben a biztonságos és állandó isteni jelenlétben. Nem gyötör éhség és szomjúság, tűző nap és hőség (v.ö. Ézs 49,10). (c) Egy picit megmozdul az eddigi kép: az eddig mozdulatlan, közepesen álló, dicsőített Bárány most pásztorként lép övéihez, legelteti és „csendes vizekhez terelgeti” övéit (v.ö. 23.Zsolt). (d) Végül mindent egybefoglal az általunk is tán legszívesebben idézett ígéret: Isten letöröl szemükről minden könnyet. Ez a kilátás összefoglalása is az

eddigieknek, és újra csak igen finom kifejezése annak a valóságának, hogy ott és akkor eltöröltetik a halál.

E. Lohse ezzel a mondattal foglalja össze a szakasz üzenetét: A földön küzdő egyház arrafelé halad, hogy eggyé váljon ezzel a mennyben győzelmet ünneplő egyházzal. S ezzel ismét az eszhatológikus, reménybeli látáshoz jutottunk, ami számomra is a legfontosabb üzenete örökélet vasárnapján ennek az igének.

Szabóné Mátrai Marianna

Igehirdetést segítő gondolatok

Jel 7,9–17

Örök az, aminek időben nincs kezdete és vége (Ért. Kézisótár). Az örökkévaló jelző ezért csak egyedül Istenre igaz. De mert rá igaz, igaz a tőle származó, tőle kapott életre is (1Jn 5,11.13; Jn 3,36; 17,2). Ezért mi nem csak azt tudjuk, amiből nem csinál titkot a Biblia sem, hogy az élet rövid (Jób 14,1), lehelethez, tűnő árnyékhoz hasonló (Zsolt 144,4), vagy egyszerűen semmiség (Zsolt 39,6). Hanem tudjuk azt is, hogy az Istentől kapott életet a halál sem teszi tönkre: örök jelző illeti meg. A testi halál nem jelenti az élet vereségét. Az Istentől kapott élet távlata nem a 70–90 év, ritkán a valamivel több, s hányszor a tragikusan kevesebb. Isten nem lép vissza ott, ahol „napjaim kialvóban vannak, a temető vár énám” (Jób 17,1). Isten szeretetének a halál nem szab határt, Ő a halál közepén is az életre hív. A tőle kapott élet olyan minőségű, amelyet a halál sem tehet tönkre. Örökélet vasárnapján erre a minősített életre figyelünk. Ebben János apostol segít most, akinek szeme előtt a Lélek általi elragadtatásban feltárlul a menny, s a nyitott ajtón át (4,1) bepillantást nyer a mennyei istentiszteletbe.

E hit nélkül csak a gyászban rekedünk meg. Divatos téma napjainkban a halál, rádiós beszélgetések, megjelenő könyvek is tanúsítják. Úgy beszélnek korunk emberéről, mint aki váratlanul, felkészületlenül kerül szembe a halál kihívásával. Magára hagyatva áll szemben a halállal, s a kultúra sincs segítségére. Az utolsó pillanatban kétségbeesve kapkod segítségért, de ezt nem kapja meg, és védtelen marad. A modern ember nem mer szembenézni az egyéni élet elmúlásával, mondják a tanulmányok. Elborzad a gondolattól, hogy egy napon eljön az utolsó perc, s nem tudja, nem akarja elképzelni, hogy nincs tovább. „A magánytól, a bizonytalanságtól és a fájdalomtól való rettegés, mint a halálfélelem három összetevője talán soha nem volt annyira központi kérdése az emberi létnek, mint napjainkban” (A halál egészen más...?).

Mit tudunk mondani? Salvador Luria Nobel-díjas biokémikus írja: „Az elme dualizmusa minden élőlény közül egyedül ránk hárt majdnem elviselhetetlen terhet: a mulandóság, a halál elkerülhetetlenségének tudatát, azt, amit az egzisztencialista filozófusok az emberi lét 'abszurditásának' neveznek” (Az élet: befejezetlen kísérlet). Ettől a tehetől mi emberek nem tudjuk egymást megszabadítani, mert minden vigasztaló szó véges ember létünk korlátai között marad: „Száz nyelven beszélünk és írunk, De sírni csak egyformán sírunk” (Falu Tamás). Egy „isten menthetne csak meg a halál félelmeitől” — vágyódik egy elhíhető megnyugvásra Szabó Lőrinc is. Élete félelemmel teli, „szegény, csupasz és elhagyott”. Szinte folyton „a halálban ül”, férges s a mocskok mélységéből fölfelé vágyva: „mert rettenetes, hogy az ember / útja oly silány s oly rövid / a földi portól a veszendő / húsos át vissza a porig” (A kihetetlen büntetése). Illyés Gyula is csak kérdez: miért van az, hogy az enyészet fizikai és lelki szenvedését sem az orvosoknak, sem a pszichológusoknak, sem a művészetnek nem sikerült eloszlatnia? Én láttam Szabó Lőrincet meghalni — iszonyúan kínlódott...

Jézus az egyedül, aki megszabadít a halál félelmének rabságából (Zsid 2,15). Látóhatárunkat az örökkévalóságig tágitja az alapige, a mennyei istentiszteleten a meg-

számlálhatatlan sokaság hatalmas kiáltásába egykor a bírá hangunk is belevegyül: „Az üdvösség a mi Istenünké, aki a királyi széken ül, és a Bárányé”. Ez az üdvösség már most bíz mienk: 1Jn 5,11–13. Az örök élet nem majdani következmény hitünknek, hanem már most szerves része. Az örök élet van Jézus az élet, és ez az élet a benne való hitben már most a enyém. Igaz, „itt még könny perog”, de „Krisztus napja győz az éj felett, És akkor eggyé lesz a két sereg” (454. ének). Eljutunk Szoda, ahol a halál hal meg (21,4), és mi fogunk élni. Ott teljes, évek végérvényes lesz a vigasztalás (17c). „Jézus nem törli el a halál ké de segít meghalni. A halál legyőzését a halál elfogadása jelenti (Pilinszky).

Az örök élet Jézusért a mienk. Az üdvösség fehér ruháj meg tisztított ruha (1Jn 1,7). A fehér ellentéte itt nem a fekete, hanem a tarka, hanem a szennyes. Életünk ruháját elpiszkoltuk, és elszaggattuk. Nem maradtunk olyanok, ahogyan Isten teremtett ből kezéből kikerültünk. De a Bárány az egykor értünk megöletett Bárány (5,12). Másrészt az üdvösség fehér ruhája egyforma. Ott már nincsenek rangok és címek, ismeretlen a hierarchia és az eldiszkrimináció. Ott már csak kegyelmet nyert bűnösök lesznek. Végül az üdvösség fehér ruhája ajándék is. Olyanok viselik, akik „nem saját erkölcsi magatartásukkal, nem hitükkel, hanem vértanúságukkal érdemelték ki üdvösségüket, hanem egyedül a Krisztus által szerzett váltságnak köszönik (Kameris Apokalipszis).

Legyen imádságunkká: „ha szívünk itt már nem dobog, Táruljon égi templomod, Hol néped örökké áldhat” (288. ének).

Zászkaliczky Péter

"Aki súlyt szerzett a szélnek"

Mk 1,21-28.

Reformációi sorozat, 1997

Egy neves költőnk ír arról, hogy a szél, ha Isten tölti be hatalmassá lesz. Lélekké, aki gyújt, tisztít, betölt, erőt és lendületet ad. Valaki súlyt ad a szélnek. Igen, itt kezdődik a Reformáció: Isten az ő Szentlelke által belép egy korba emberek életébe és elkezd általuk munkálkodni. S akik nyitottan fogadják, mint Luther, azok eszközüvé lesznek céljainak, azoknak a szava és cselekedetei "súlyt", erőt, hatást kapnak és ezáltal elkezdenek munkálkodni emberek életében. Mert magunk csak semmiség, jelentéktelen emberek vagyunk. Akkor leszünk valakivé, ha megnyílunk az Úr előtt, s Ő kézbe vesz és elkezd formálni, majd pedig fölhasználni. De alázatosan látom, hogy csak azért van hatása és igazi eredménye szavaimnak és cselekedeteimnek, mert Ő használja föl, Ő "ad súlyt neki". Azaz Ő lép be az életembe.

A Reformáció ezzel kezdődött: Isten megújító szándékával belépett Luther életébe, a középkori tévútra került egyházba, s ezzel újat hozott. Mert csak az Úr tud valóban újat hozni a világ életébe. S újat is hoz mindig, amikor Jézust, mint személyes Megváltónkat nyitott szívvel várjuk.

A mai elesett egyházban és a mai, sok bűnnel és nyomorúsággal ájtárt világban is megújulásra van szükség. S az igazi megújulás csak Krisztus által lehetséges. Ha Ő lép be szívünkbe, életünkbe, s ennek nyomán a mi szavainknak és cselekedeteinknek is "súlya", maradandó jó hatása és eredménye lesz. Nézzük ebből a szempontból a reformációi sorozat ígétjét.

Tulajdonképpen egy igehirdetési sorozat áll előttünk. Mer nem abban vagyunk a Reformáció népe, hogy Luther idézgetjük; még abban sem, hogy a Reformáció egy-egy fontos tanítását vesszük elő - noha ezek is fontosak lehetnek. Hanem abban, ahogy a reformáció - és Luther is - hűséges igyekezett lenni a Bibliához. Nekünk is ilyen komolyan kell keresnünk: a Biblia üzenetét, az Úr konkrét szavát a magunk kora és élete számára. S ha szólt az Úr, nem magyarázthatok, nem

...bíráhatom fölül, csak egyet tehetek, ha boldog akarok lenni: alázatosan engedelmeskedem, hogy vezethessen egy életen át a bizonyosságban, az örök élet felé.

1. Jézus szava mögött fedezet van

Hatalommal szól és tanít, ezt látjuk Igénkben: (21-22.v.) Szavának súlya van. A mai világban, amikor a szavak értéküket veszítették, akármit ki lehet mondani, felelőtlenül és számonkérhetetlenül, nagyon fontos, amiről Igénk beszél: Jézus visszaadja a szó hitelét! A Reformáció azt jelenti számunkra ebből a szempontból, hogy az Igét hirdetjük, amely mindig igaznak bizonyult. S megérthetik ma is az emberek, hogy valahol van hiteles szó. Tanítás, elv, amely nem változik az emberi értékek, rend változásával együtt. Az isteni rend szava az isteni kegyelem szava ugyanaz marad.

Másodszor, Jézus szava mögött a megvalósulás fedezetét is látjuk. Amit mond az Úr, az megtörténik. A világ kezdetekor az Úr mondja: "legyen" - és lett. A betegnek azt mondja: "Akarom, kiadjuk meg" - és a leprás egészséggé válik. Minden korok között a szenvedő emberéhez így szól: "Megbocsáttattak a bűneid" - és békességet találunk. Azt mondja: "ne félj" - és hatalom alatt tudhatom magam. Ebből tudom, hogy más szavai is valóságos történések kifejeződései. Amikor a kereszten azt mondja Jézus, hogy "mijért hagytál el engem?" - nem azért szól, mert nem viselné értünk szóltanul a kint. Hanem azért, mert szavaiból tudom, hogy mi történik éppen: Isten egyszerűen Fia bűneim miatt az Istentől elhagyottá lett, hogy én soha ne legyek Istentől elhagyottá. S amikor földi élete utolsó szavaként így szól: "elvégeztetett" - tudom, hogy mindent megtett az egész világért és személyesen értem, hogy szenvedéséért és haláláért bocsánatot és szabadulást, új életet nyerhessek. Célhoz ért küldetése, ahogy a "tethelesztai" szó másik jelentése megvilágítja. Honnan tudnám mindezt, ha nem szólna? Beszélő Istentünk van, aki azt mondja el, ami történik, ezért a szava hiteles. És az történik, amit mond, ezért már akkor biztosra vehetem ígéretét, amikor elhangzik. Mert biztos, hogy meg fog történni, amit mond. Így csodálatos az Ige olvasása és hallgatása: Most szól hozzám, de már bizonyosságom van a dolgok felől, elindulhatok azon az úton, melyen Ő vezet, mert valósággnak vehetem ígéretét, amit elém adott az Igehallgatáskor. A Reformáció népe számára ezért fontos az Ige, a Biblia, ezért hallgatjuk örömmel és vágyakozással, mert még csak szó, de már belékapaszkozhatom, arra hallgatva elindulhatok. Mert az Úr szavában hatalom, erő van. Személyesen megszólító erő, amely megragad: "Te vagy az az ember". Aztán a komoly ígéret ereje, amelyet megtörténtnek vehetek. Végül pedig ereje van annak a Szónak is, amit mi hirdetünk, mi adunk tovább. Mert nem magunkat prédikáljuk. Ezzel a bizonyossággal olvasd, hallgasd, szöld az Igét, hogy az Úr ereje van benne, hatalmasan munkálkodik általa. A reformáció népe az Ige egyháza kell, hogy legyen. Hogy legyen, maradjon egy olyan szó a világban, amely nem "szöveg", nem értéktelen, nem hazugság vagy mulandó, hanem amelyre lehet építeni.

2. Mi közünk Hozzá?

A megszállott ember első ellenvetése Jézussal szemben így hangzott: "Mi közünk hozzád, Názáreti Jézus!" (24. v.) Ma is így vélekednek sokan: Jézusnak, hitnek, Istennek semmi köze nincs a valós világhoz. Sántáni állítás valóban. Mert az embernek megelsősorban Jézusra van szüksége. Istenrel való életre vagyunk teremtve, s ezt az életet Isten nélkül nem lehet igazán megvalósítani. Vegyük a hal példáját: úgy teremtetett, hogy a víz közege vegye körül. Kiugorhat a szárazra, még egy ideig nyomorultul élhet is, de nagyon hamar elpusztul. Pál szava ilyesmit jelent, amikor azt mondja: "Krisztusban". Ő vesz körül, biztosítja az életet, naponkénti megújulást, vezetést. Az élet önmagának való és önmagát megsemmisítő lét az Úr nélkül. Ki boldog önmagában? Ha valamit megszerzett és azt féltve őrizgeti a kéregetők és a rablók elől? Ha külsőleg esetleg nyugodtak és konszolidáltak a körülményei, de arra kell

gondolnia: "Bolond, ez éjjel elkérik a lelkedet, és amiket gyűjtöttél, kiéi lesznek?" És hogyan éltél és hova jutsz?

Isten nélkül önpusztító életet folytat az ember. Ha elvész a szilárd erkölcsi törvény, akkor érdekeim szerint bármit szabad tenni. De akkor nincs, ami engem is megvédjen mások gonoszságától. Isten nélkül mértéktelessé és mérték-telessé válunk. Nem tudjuk, hol a határ, s annyira belemegyünk vágyainkba, szórakozásunkba, pénzszerzési, tekintélyt elnyerni akaró életvitelünkbe, hogy nem tudunk megállni, s valahol az végetessé válik. Jézusban mutatja meg Istenünk az élet, a munka, a kikapcsolódás, az emberiség egész közösségének az értelmét. Mi célá tesszük az eszközt. Valamit megszerezni akarunk. Pedig a pénz, az egészség, a tudás, a rang csak eszköze annak, hogy legyen időm és módom Isten felé fordulni, bűneim egyre jobban lehúzó hatalmából szabadulni, s örömmel Istennek élni és Őt szolgálni. Az élet idejét azért kaptuk, hogy az elveszett ember Megváltója által visszataláljon Istenéhez és így földi élete végén Vele örök közösségben örvezzhessen. Mivel tehát az élet az egyetlen lehetőség sorsunk rendezésére, s ez csak az Úrral lehetséges, ezért bizony kell, hogy köze legyen Neki életünkhöz. Sőt, neki van leginkább köze hozzá. S ez a csodálatos: ugyanakkor tördök is sorsunkkal, mert szeret bennünket. Jézusban megmutatja magát és fölkinálja az egyedül értelmes életet. Amelyben megtaláltam életem végső célját és annak előmenetelébe beigazodik minden hétköznapi dolog. Ami előre visz, azt megtartom, ami eltérítene, azt elhagyom, szent örömmel teszem, mert látom az értelmét.

A Reformáció tehát fölismerte, hogy szükségünk van Jézusra, mert nem mindentől és mindenkitől független életet élünk e világban. S a földi élet célja, hogy megtérjek, az örök élet útjára lépjek. Ezután pedig az Urat dicsőítse életem, másokat igyekezzem Hozzá vezetni és a hívőket pedig erősítem. Csak az örök cél felől lesz értelmes az élet, és igazodik minden cselekedetem a helyére. Jézussal eldönthetem, hogy mit tegyek és mit ne.

3. Miért jött Jézus?

A sátán szerint, hogy elveszítsen. (22.v.) De a meggyötört ember ajkán nem igaz ez a mondat, mert őt Jézus meg akarja gyógyítani. S az ördögi szót ajkára veszi mégis az ember. Mert nem lát világosan. Hogy is látna az Ige fénye nélkül! Pedig Jézus a bűnt gyűlöli, de a bűnöst szereti. Amikor Jézus megjelent a zsidók között, kétféleképpen reagáltak jövetelére (senki sem maradt semleges). Vagy gyűlölettel el akarták hallgattatni és megölni a végén, vagy pedig alázattal borultak le előtte és ismerték föl benne azt, akire életüknek mindenképpen szüksége van: a bűneikből szabadítót. Jn 3 beszél arról, hogy a világosság e világra jött, de az emberek elvetették, mert inkább szerették a sötétséget. S ez miért volt így? Mert ha Jézus megjelenik, mindenki döntés elé kerül. Jézus mellett, szavát hallva, csodás lényét látva kitűnik az a mérhetetlen különbség, ami közte és köztünk van. Természetesen világos lesz, hogy milyen más vagyok, s nem pozitív, hanem negatív értelemben. Azaz a bűneim kerülnek napvilágra. S ez az a pont, ahol dönteni kell: mellette vagy ellene. De hát sokan úgy szeretnék jó emberek lenni, Isten közelében maradni, hogy nem adnak föl semmit önző életükből. Ezért nincs a hitükben, vallásosságukban helye Jézusnak. Mert az ő töviskoronás tekintete néma vád bűneinkkel szemben. Átfomáljuk őt Baráttá, Szolgává, sokmindenné, csak azt nem akarjuk elfogadni, amiért jött: hogy Megváltónk legyen. Mert itt igazán alázatosnak kell lenni. Nincs magyarázkodás a lángszemű Jézus előtt. S a másik ember így is dönt: nem szembeszállok azzal, aki szent, tiszta és mindent tud rólam, hanem leborulok előtte alázattal - ez a legnehezebb - és elismerem, hogy bűnös vagyok, aki kegyelemre szorul. Az első szó a hazatérő teközlő fiú ajkáról így hangzott atyjához: vétkeztem. Ez a mi első szavunk is a hazafelé vezető úton.

Vesztünk vagy nyerünk Jézussal? Ez eleve helytelen kérdés. Egyszerűen szükségünk van rá, Krisztusra, a Szabadítóra. Lehet,

hogy a pillanatot, vagy csak egyetlen szempontot nézve valami veszteség. Ezért hív az Úr, hogy nézzünk föl, nézzünk előre, hallgassuk meg, ahogy az Ige bevilágít a jövőbe, a szemmel nem láthatókba. Akkor látni fogjuk, hogy olyat kell "odaadni", elhagyni, ami úgyis kárunkra volt. S miért ragaszkodnék ahhoz, ami úgysem lehet az enyém, s ezzel hagynám el azt, ami az enyém lehetne? Amit Jézussal elveszítünk, az jobb is, hogy elvesz. Ha ragaszkodom ahhoz, ami veszendő, akkor azzal együtt veszek el majd. De Ő azért jött, hogy engem és bűneimet szétválaszthassa egymástól, hogy a bűnökkel együtt ne kelljen pusztulnom. Aki ezt megérti, az tudja, hogy Jézus azért jött, hogy életünk legyen, sőt bővüljünk. (Jn 10,10.) Nincs kevesebbje a hívő embernek mint másoknak. Vagy ha a különböző körülmények között valakinek kevesebbje van, mégis boldogabb, mint az, aki önmagának él. A Zs.37,25. ezt mondja: "Gyermek voltam, meg is vénültem, de nem láttam, hogy elhagyottá lett volna az igaz, a magzata pedig kenyérkéregetővé." Ha milliomosok nem is leszünk, de az biztos, hogy a mennyei Atya gondoskodik az övéiről, akiket szolgálatába fogadott. Jézus azért jött, hogy megkeresse és megtartsa az elveszettet. Lk. 19,10. Az ő jövele csak nyereség nekünk.

A Reformáció ezt hirdeti: szükségünk van Jézusra. S ha eléd áll, ne sértődj meg, ha bűneidre mutat, hanem kérd a szabadítást.

4. Tudom vagy ismerem

"Tudom, ki vagy" - mondja a megszállott. "Tudom" - mondja a mindent jobban tudó ember az első szó után, ami elhangzik. Nem hallgatja meg a másikat, belevág a szavába, mondja a magáét. Mindenki ilyen. A másik beszéde alatt esetleg csak azért vár, mert azon gondolkodik, hogy ő mit mondjon. Mindenki mondja a magáét. De ki lesz az, aki meghallgat, együttérez, tanácsol? Ki az, aki az elhangzottakra válaszol? Ki az, aki a kérésekre válaszol, méghozzá úgy, hogy segít? Mindenki mondja a magáét és közben elmegyünk egymás mellett érzéketlenül. Jézus meghallgat, diagnózist és terápiát ajánl. Ő az áldott orvos. Még ezt az összevissza beszélő és ellenséges indulatú embert is meghallgatta. Tudja, hogy szüksége van a segítségre és azt sehol máshol nem kapja meg.

Egyszer ül le, csöndesedj el igazán meghallgatni Jézust. Igazán elgondolkodni, megfigyelni, amit mond. Hogy értsd Őt. Hogy valóban tudd, hogy ki ő. Hidd el, tud újat mondani, kész tovább vezetni. Az Igét se úgy hallgasd: ó, ezt már hallottam... hanem: Uram, mit üzensz nekem. Most mi személyes, most mi aktuális, mi az, amit eddig nem vettem észre benne.

Ez az ember is tudja, ki Jézus. S noha hiszi, hogy Isten Fia, mégis retteg. (Jak 2,19.) Nem elég tudni, hogy ki ő. Ismerni kell. Az ismerés kapcsolatot, közösséget feltételez. Sok ember tudta Jézusról, hogy ki Ő, földi élete során. De a tizenkettő ismerte igazán, akik vele voltak, bármerre járt, s minden szavát hallották és cselekedeteit látták. Az ítéletkor is majd el fog hangzani: "Nem ismerlek titeket" - azokhoz, akiknek az utcáin tanított és gyógyított. Mert nem léptek közösségre Jézussal. A Reformáció fontosnak tartja a tudás összekapcsolását a "megismeréssel", abban az értelemben, hogy most használjuk. A hit ismeretéről van szó. Ez a hétköznapi szolgálatban úgy vetődik föl, hogy tudod, ki a szomszéd, hány éves a testvéred, milyen autója van a munkatársadnak, de ismered-e őt igazán: mi a baja, gondja, öröme, célja, tervei. Ha Jézus közel lépett hozzád, ismered őt, akkor, te is indítást kapsz arra, hogy megismerd és részt vegyél mások gondjai megoldásában.

5. Ami új, az az credeti

A Reformáció nem újdonságokat keres. A gyakorlati életben és a teológia területén sem. Az Isten nélküli világ sokszor csak azon igyekszik, hogy valami újdonságot, mást találjon ki. S ezzel már tudósoknak tüntetheti föl magát. Újféle értelmet próbálnak adni az Igének, pedig az egyetlen magyarázat

megáll. Fölépítenek, visszabontanak és megint építenek beavált anyagokat, szereket, gépeket újabakkal, rosszabbakkal helyettesítik. Ha valami rossz, ott tényked utakat kell keresni. De ha valami bevált, ahhoz ragaszkodni kell, amíg valóban még jobbat nem találunk. Itt vetődik föl "bevált" kérdése. Milyen szempont szerint vált be? S ha nem Biblia, a keresztyén hit a mérték, akkor tényleg lehet azt mondani egy jó dologra is: valami más mérték szerint nem vált be. Esetleg végső soron azért, mert így nem veheték föl újítás azután "visszaújítási") díjat, vagy egy jó minőségű áru a vásárló termék mennyiségét csökkenti.

"Micsoda új tudomány ez?" - kérdezik az emberek Jézus csodáit látva. 27.v. Új azoknak, akik eddig még nem ismerik. Új azoknak, akik még nem próbálták megvalósítani. Új azoknak, akik elfelejtették. S végül új azoknak, akik tudni róla, de még nem alkalmazták és nem tapasztalták az áldásait. Azoknak, akik még nem jöttek hittel és bizalommal Jézushoz. Ő mondja: "Új parancsolatot adok nektek, ha egymást szeressétek." V.ö. 1 Jn 1,7-8. ahol a régi parancsolat az Ige. A Reformációban az az új, hogy visszatért az Igéhez, azért volt új, mert nem értették addig, vagy pedig hamisan értelmezték. Ha mi is visszatérünk az Igéhez, többet olvasunk és hallgatjuk, új, csodálatos üzeneteket és ígéreteket fogunk kapni. Olyat, ami addig is benne volt az Igében, de mi számunkra lett valósággá és léletté.

S ez a "másság" pozitív értelme is. Manapság a negatív, kirívó, helytelen dolgok, erkölcsök, személyek elviselését befogadását jelenti. De ennek nyomán ez a "más", ha uralkodik el mindenben. S akkor már jaj annak a "másnak", aki addig őt eltűrte. Jézus nem gyűlöli a mást, a ha ő a jó, a tiszta, a szent, csak valami rosszabb lehet. Ezért a világért jött a Földre. Nem gyűlöli a rosszat, de nem enged, hogy minden fölötti hatalommá legyen. Azt nem elnézi, hanem attól megszabadulni kell. Ezért némította el igénkeket a gonosz lelket. S hozzá azt a mást, ami jobb, mint amilyen a világból kinyerhető. A tiszta Igét, a bűntől szabad békességét és az örök cél felé tartó út boldogságát.

Széll Bul

CORRIGENDA

Lapunk 9. számának 324. oldalán a 2. bekezdés helyes így hangzik: "... vagy az után levő betegeket lelkigondnok alapállással-lelkipásztorrá csak akkor válok, ha ezt kifejezetten igénylik."

A 354. oldalon Gal 3,7-14. exegézisének 2. sorában: Galatákhöz írt levél az én levélkém, akivel bizalmas viszonyt tartok."

A szerzőktől szíves elnézést kérünk.

